Planinski vestnik 10

glasilo Planinske zveze Slovenije oktober 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

oktober 1990 10

letnik XC izhaja od leta 1895

vsebina

Tone Strojin	Triglav — gora z obrazom	417
Boris Ogrizek	Gore in ljudstvo	419
Marjan Raztresen	Druga Slovenka na osemtisočaku	420
Zvone Korenčan	Varovanje na nevarnih strminah	424
	PZS pomaga odpirati zaprto območje Slovenije	427
Pavle Šegula	Preobljudena pota in prepolne koče	428
Primož Lampič	Trenutki gorske svetlobe in senc	430
Gregor Mis	Ikari s perjem v nahrbtniku	434
Franc Ježovnik	Fran Kocbek — Aljaž Savinjskih Alp	436
Božo Jordan	Utrinki ob spominu	437
	Zgornja Savinjska dolina	439
Janez Kavar	Sistem RDS za GRS	441
Cene Griljc	Rešilec stane, reševalec pa nič	442
	Troje življenj Maurica Herzoga	443
Miha Pavšek	Planinske poti — turistične poti	446
Marjan Šolar	Doživetje, priznanje in malo izziva	448
Jože Štolcar	Srečanja z gorjanci	450
	Pasovi velikega bazena	453
France Bernot	Poletno vreme na Kredarici	454
	Odmevi	455
	Iz planinske literature	457
	Društvene novice	458

Slika na naslovni strani: **Padalski start s Kanina** Foto: Žiga Koritnik

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1990 znaša 60 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 8,60 DEM, posamezna številka stane 20 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 2,90 DEM, dvojna številka 40 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 5,70 DEM. Cene veljajo do konca trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

IVAN BERGINC JE ŠEL PRED STO LETI KOT PRVI ČEZ STENO

TRIGLAV – GORA Z OBRAZOM

TONE STROJIN

Ob stoletnici domnevno prvega vzpona čez Severno triglavsko steno je bila 11. avgusta letos pred Aljaževim domom v Vratih slovesnost, ki jo je pripravilo Planinsko društvo Dovje Mojstrana. Slavnostni govornik je bil dr. Tone Strojin, predsednik planinskega društva-organizatorja, Stanko Kofler, pa je ob tej priložnosti prvič predstavil javnosti sliko domnevno prvega plezalca čez Steno Ivana Berginca, delo akademskega slikarja Jake Torkarja. Slika bo visela v Triglavskem planinskem muzeju v Mojstrani. Dogodek sicer ni bil deležen velike publicitete, v razmišljanjih dr. Strojina pa je toliko za slovensko planinstvo in sedanji trenutek pomembnih misli, da njegov govor v celoti objavljamo. (Op. ur.)

* * *

Pred desetletjem in več smo v Bohinju slavili 200-letnico prvega registriranega vzpona na Triglav, letos pa slavimo stoto obletnico domnevno prvega vzpona čez njegovo severno steno.

Če Triglav še skriva uganko, ali so bili na njegovem vrhu prvi vsi štirje srčni možje ali pa eden prvi pred ostalimi, je tudi pri prvem vzponu čez Steno še ostala neznanka, ali se je to zgodilo pred sto leti ali morda že prej in ali je bil po ustnem izročilu Ivan Berginc, po domače Štrukelj, res prvi.

Jakob Aljaž je v svojih Spominih zapisal, da »lovcu srce ne miruje, dokler ne pride na vrh«. Ali to ni pisano na kožo neznanemu divjemu lovcu? Tako Triglav še kar hrani svojo uganko, mi pa v vzponu Ivana Berginca vidimo prvi domnevni vzpon čez Steno.

SIMBOL SLOVENSKEGA NARODA

Vsak simbol, vsako simbolno dejanje, kot je tudi prvi vzpon čez Steno, ima nujno v sebi vsaj nekaj simbolnega, legendarnega le v primeru, če ostane v celoti nekaj ne povsem razjasnjenega. In tak je v celoti tudi naš Triglav kot nacionalni simbol, ki je prerasel že kar v mit. Tak je Triglav s svojimi srčnimi možmi in po Tumovem sporočilu s prvim znanim plezalcem.

Spoštovani gorniki!

Zbrali smo se danes pod enim od redkih simbolov za slovenski narod, pod simbolom, ki ne spreminja ne barve, ne režima, ker raste iz zemlje, iz kamna, iz naše domovine, iz zavesti narodnega bitja. Res je, da slovenski narod ni od včeraj, kot je res, da nima bogve kakšne zgodovine, da pa je imel svoja dobra in tudi

Torkarjeva slika Ivana Berginca na panoramski sliki Severne stene Triglava v Vratih
(Foto: Franc Urbanija)

krvava leta — tako kot vsak narod na našem planetu. Zato ni naš narod nič manj zgodovinski od drugih narodov. Da je bil na zunaj v zgodovini manj viden (nekateri mu zato očitajo, da je nezgodovinski), je bil vzrok v tem, ker nikoli ni stremel za osvajanji in za prestopanjem etničnih mej, da bi prišel v zgodovino. Bil pa je naš narod toliko moder, da se ni nikoli tepel na mrtvo: morda je že zdavnaj vedel, da sila lahko rodi le silo. Zato je preživel.

V zadnjem času se državotvornost našega naroda oglaša kot nikoli doslej v slovenski zgodovini. Veča se tudi zanimanje za slovenske narodne simbole. Imamo skoraj javni nenagradni natečaj: ali karantanski panter, ali knežji kamen, ali celo vojvodski prestol. Toda že zdavnaj so prešli karantanski knezi, knežji kamen je za vrati celovškega muzeja v drugi državi in vojvodski prestol pod Gospo Sveto le poredko doživlja domovinski obisk. Triglav pa je tu, ves naš in nad nami, iz kamna, ki ga ni izklesala človeška roka, pač pa Narava, ki je našemu narodu odmerila čudovit svet na našem planetu.

Zato je lahko le Triglav naš narodni simbol, vendar ne tak, kot je v komunističnem grbu z žitnim klasjem, ki ga pri nas nikdar po vojni ni bilo dovolj, pa tudi ne z rdečo zvezdo, ki je bila uvožena iz vzhodnih lagerjev.

DEL SLOVENSKE DEDIŠČINE

Če smo si soglasni, da je Triglav naš narodni simbol, potem nam preostane še ugotovitev, od kod in kje kaže naš Triglav najbolj majestetsko podobo, od kje je najbolj podoben knežjemu kamnu ali vojvodskemu prestolu v naravi.

To je Triglav s Steno ali od Sovatne!

Od tu najbolj simbolizira suverenost, granitnost in izklesanost in težko bi v gorskem svetu našli goro s takim obrazom, kot ga ima Triglav. S svojim izročilom, zgodovino, naravno in kulturno dediščino je Triglav gora z obrazom.

Zakaj toliko govorimo o simbolu, o narodu, o Triglavu, zakaj je potreben tak uvod v neko triglavsko obletnico? Preprosto zato, ker gre za obletnico domnevnega prvega vzpona čez Triglavsko steno, ki je zavit v legendo, kot je vse, kar je v zvezi s Triglavom. Samo v Triglavu je poleg tega povezano vse: človek in narod, svoboda in višina, domovina in zgodovina.

Le kako bi naj neki simbol ostal mit, če bi bil do kraja razvozlan (nekoč smo rekli dialektično pojasnjen)! Tak simbol bi bil le pohojen in onečaščen v svojem jedru. Še ljudi in umetnost, ki je sol naroda, zanima tisto, kar je skrivnostno, kar zavdaja, da misel prevzema in srce trepeče. Le v tem je draž simbolov. Samo taki so lahko simboli in prelomni zgodovinski trenutki ter vse ostalo, kar je narodovo blago.

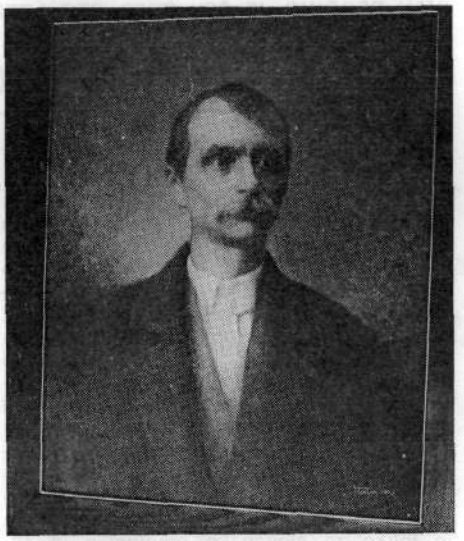

Jaka Torkar: Ivan Berginc-Štrukelj

Tudi Berginčev vzpon čez Severno steno levo in desno od sedanje Slovenske smeri je v nekem smislu legenda, ker se je ohranil v ustnem izročilu kot dejanje preprostega človeka iz naroda. Berginčev vzpon ni bil naročen, nihče ni zanj razpisal nagrade. Prej bi rekli, da je bil skriven, saj bi ga takratna gosposka lahko označila kot krivolov. Zato verjamem, da je bil Berginčev vzpon storjen iz notranje sle in potrebe — enako kot je za svoje strme vzpone nekoč zapisal Valentin Stanič, prvi alpinist sploh v Vzhodnih Alpah in našega, slovenskega drevesa list.

Tudi Berginc je kot vsi trentarski sinovi plezal samouk in neznan. Samo kar je o njih pisal Kugy, se je ohranilo zgodovini, vse drugo je vzel čas pozabe. Zato je ustno izročilo, ki ga je povzel Tuma, zapisala pa Debelakova in drugi, temu vzponu pridodalo legendo, zaradi česar je dejanje deponirano v slovensko planinsko dediščino, ker gre pač za prvi domnevni vzpon — ob vsem upoštevanju tiste Aljaževe domislice, da »lovcu srce ne miruje, dokler ne pride na vrh«.

Zato je ta triglavska obletnica na svoj način tudi pozornost do vseh trentarskih divjih lovcev, znanih in neznanih, ki sta jim dr. Julius Kugy in Evgen Lovšin, vsak iz svojega zornega kota, s knjigami postavila knjižni spomenik.

PORTRET IVANA BERGINCA

Kdo je bil pravzaprav Ivan Berginc, po domače Štrukelj?

Osebno sem o njem napisal knjižico Prvi čez steno,[1] zato ne bom ponavljal. Ob tej

[1] Tone Strojin: Prvi čez steno — esej o Ivanu Bergincu; tisk Grafika Soča, založilo PD Nova Gorica, 1986.

priložnosti naj povem le to, da je bila Bergincéva življenjska zgodba ena od trentarskih življenjskih usod, morda še bolj tragična od drugih: umorila ga je človeška roka in ga vrgla v Sočo. Niso ga vzele gore, pač pa hudobija človeka.

Ivan Berginc sam ni zapustil nikakršnega zapisa. Največ o njegovih vzponih — vendar kljub vsemu malo — zvemo od Kugyja, saj je bil njegov vodnik, najbolj tih in skromen med vsemi njegovimi vodniki. Je pa v času svojega življenja sodil med štiri »ta hude Trentarje«, kar že nekaj pove. Znana je slika štirih velikih, po kateri je izdelan tudi njegov portret, delo akademskega slikarja Jake Torkarja.

Zgodbe kateregakoli od trentarskih vodnikov ne moremo drugače povezovati kot z gorami, Bergincevo pa zaradi usode lahko povežemo z Zlatorogovim naukom. Ker je odkrival in odkril skrite kotičke Zlatorogovega kraljestva, ga je doletela smrt.

Sicer pa je Zlatorogov nauk danes zgovornejši kot kdajkoli prej. Bolj ko s hoteli, kočami, transverzalami in stezami, s cestami, sečnjo, avtomobili zastrupljamo vode in zrak, povzročamo nemir in bremenimo prostor z nesnago, bolj si skrajšujemo in ožimo svoj življenjski prostor in onesnažujemo življenje.

Ko bo nekoč zgodovina presojala uspešnost slovenske planinske organizacije, je ne bo cenila po tem, ali je bila bolj ali manj ideološko naravnana, povezana s politiko in nacionalno in ljudsko vzravnana, ampak po tem, koliko je sama znala ohraniti naravo, Zlatorogov vrt povsod tam, kjer hodi slovenski planinec. Najbrž število kilometrov markiranih, v skalo nastreljenih in s klini obitih poti ni po Zlatorogovem nauku in najbrž tudi ne po ekološkem. Tudi gostota stezá, križanje transverzal, pa tudi detergenizacija higiene v kočah in sanitarije z izplakovanjem v kočah niso na ravni nekdaj bolj po kmečko modrih, a naravovarstveno učinkovitih rešitev v kočah. Kako je z odpadki, pa vidimo vsepovsod.

Namesto gorništva smo razvili visokogorski turizem. O kakšnem Zlatorogovem parku ne moremo več govoriti, pač pa le o Triglavskem — žal le s slabim priokusom. Slehernemu še tako prizanesljivemu strokovnjaku je, žal, jasno, da je Triglavski narodni park (sam v sebi simbol) le prej iluzija kot pa legenda.

ZGODOVINA ALI SLAVOSPEVJE?

Vsaka triglavska obletnica je zato sporočilo in nekakšen moralni nauk. Ob vsakem jubileju — in tako tudi danes[2] — se moramo vprašati, v čem je smisel in pomen jubilejev. Ali so jubileji zgodovina ali slavospevje?

Če so jubileji slavospevje, gre za nečimrnost in napuh — ali za delovne zmage po boljševistično; če pa v jubilejih vidimo

[2] Po naključju je današnja proslava na isti dan, ko se je 11. avgusta 1924 v Severni steni Triglava ubil dr. Klement Jug.

namesto komentarja

GORE IN LJUDSTVO

Za plebs ali demos je značilno, da je skupina posameznikov, ki šteje le kot aritmetična vsota ali seštevek posameznikov. Aristokracija, organizacija in hierarhija pa pomeni sistem, v katerem vsak posameznik šteje le kot dobro utečen, poslušen in namazan kolešček v mogočnem stroju. V preteklih obdobjih je veljalo, da si le aristokracija lahko privošči toliko prostega časa in profitov, da se lahko vdaja razvoju svoje individualnosti.

Toda ta individualnost je bila nujni sestavni del podobe aristokracije in s tem v bistvu anti-individualnost, saj je bila popolnoma vnaprej določena, o čemer pričajo točno določeni slogi, ki jih je v posameznih obdobjih moral upoštevati in spoštovati vsak član organiziranega sistema, to je establishmenta, medtem ko je bila resnična svoboda individualnosti, čeprav na mnogo nižji ravni, pri plebsu.

Tudi današnja subkultura punka je v mnogočem lahko le izraz establishmenta, če pomeni modno muho, ki se je oprijemljejo otroci premožnih staršev, ko dajejo kontrastni negativni odraz sloga svojih staršev; vendar pa je tudi punk sam po sebi organiziran slog in s tem strogo antiindividualen.

Gore kot prirodno okolje, v katerega ne segajo tipalke hierarhije (v gorah odloča moč pljučnih mišic in ne posedovanje zvočnikov!), so priljubljeno pribežališče mladih in ljudi zunaj sistema.

Ker pa smo vsi ljudje v svojem delovniku tako in drugače organizirani, v voznem redu prometnih sredstev, v delovnem času, delovnih organizacijah in delovnih obveznostih, želimo v prostem času iz take in drugačne »organiziranosti« pobegniti in se spet prikopati — do samih sebe.

Boris Ogrizek

zgodovino, potem je ta zgodovina zato, da se iz nje tudi kaj naučimo, potegnemo kakšen nauk. Toda če je dogodek prerasel v simbol, kot je v Berginčevem primeru, potem sta tak dogodek in njegov jubilej kulturna dediščina naroda in planinske organizacije.
Narod, ki ni pogledal v sleherni kotiček svoje dežele, tudi v Triglavsko steno, ni vreden svoje domovine. Ivan Berginc je bil domnevno prvi, ki je izpolnil to narodno dolžnost.
Kaj nam tak jubilej pomeni danes?
Triglav in njegova planinska dediščina pripadata narodu. Triglava narodu ne more in ne sme vzeti ne politika, ne reklama, ne hotelirstvo, ne rekorderji in virtuozi. Triglav ne more in ne sme postati panó različnim samoreklamnim prireditvam. Tisti, ki hoče iz Triglava delati cirkus, ostane sam cirkuški klovn.
Zato Triglava ni mogoče jemati drugače kot le s kulturnozgodovinske in narodne strani. Da je Triglav tudi oseben, je le zato, ker je zdaj fizično dostopen. Tudi v tem pa je socialnost njegovega simbola. Triglav je oseben tudi zato, ker ga vsakdo občuti kot strahopetnež ali heroj. Najbolj Triglav odkriva vsakdo sam, zato trdim in bom trdil, da je Triglav gora z obrazom, v katerem lahko vsakdo vidi samega sebe. Ker je triglavsko pohodništvo seštevek vseh triglavskih romarjev, je Triglav gora z obrazom naroda.

Kugy, nemški poet Julijskih Alp, se je nekoč izrazil takole: »Triglav ni gora, Triglav je kraljestvo.« Ne morem si kaj, da k tej romantiki ne bi s slovenske strani dodal: Triglav je simbol in vezilo domovine. Zato Triglav ne sme biti le za pogumne ljudi. Razumimo ga raje enako, kot ga je pisatelj Janez Mencinger, ki je zapisal, da »na Triglav hodim še danes in bom vedno hodil na krilih nebeške fantazije«.

Samo tako lahko hodi na Triglav vsak zaprisežen ljubitelj narave. Samo tako bomo še ohranili Zlatorogovo kraljestvo in bognedaj, da bi moral kdaj Zlatorog stresti svojo jezo nad ljudmi, nad narodom, ki je po Cankarju poselil danes še, a vedno manj »nebesa pod Triglavom«.

NANGA PARBAT (8125 m) JE SPREJEL NAŠO ALPINISTKO

DRUGA SLOVENKA NA OSEMTISOČAKU

MARJAN RAZTRESEN

Marija Frantar, vrhunska slovenska alpinistka iz Ljubljane, je postavila nov slovenski ženski višinski alpinistični rekord: 31. julija letos je (skupaj z Jožetom Rozmanom iz Tržiča) stopila na vrh 8125 metrov visoke gore Nanga Parbat v pakistanskem delu Himalaje. Bila sta edina tako uspešna alpinista iz 19-članske slovenske meddruštvene odprave, ki je pod vodstvom Mariborčana Toneta Golnarja konec junija odšla na pot, postavila 3. julija na višini 3560 metrov pod južno steno gore bazni tabor in nato julija postavila na gori tri višinske tabore (5100, 6100, 7100 metrov). Dne 24. julija so iz baznega tabora odšli proti vrhu gore Frantarjeva, Rozman in Robi Držan iz Ljubljane ter na *višini 7500 metrov postavili še četrti* višinski tabor. Držan se je počutil slabo in je sestopil, druga dva pa sta v šotorčku en dan čakala na izboljšanje vremena, 29. julija pa sta se začela od tod vzpenjati po severni strani grebena. Dvakrat sta bivakirala, 31. julija okoli petih popoldne po lokalnem času pa sta bila na vrhu. Šele 2. julija sta se vrnila v bazni tabor.

ZAKAJ PRAVZAPRAV PLEZATI?

— *Kdo je Marija Frantar, ki je kot druga Jugoslovanka (Slovenka) stopila na vrh kakšnega osemtisočaka?*

Stara je 34 let, je učiteljica zemljepisa in zgodovine, zaposlena je kot referentka pri Chemo v Ljubljani, je poročena in mati hčerke Marjetke, stare deset let, »ki že malo poplezava«, kot pravi njena mama. Marija Frantar je članica alpinističnega odseka Rašica, pleza že 15 let in je opravila približno 600 vzponov, v zadnjih desetih letih pa je bila na več odpravah v tuje gore: leta 1979 v južnem Pamirju, kjer je med drugim opravila prvi ženski vzpon na 6974 metrov visoki Pik Revolucije, leta 1982 kot vodja ženske odprave čez severno steno 7495 metrov visokega Pika Komunizma, ko je vseh sedem članic odprave prišlo na vrh gore, leta 1985 v Tien Šanu, leta 1987 kot vodja ženske odprave po jugozahodnem grebenu Južne Anapurne, letos pozimi pa je opravila prvi *jugoslovanski ženski zimski vzpon čez* severno steno Eigerja (o čemer je Marija Frantar podrobno pisala v Planinskem vestniku). Poleg tega je imela ta čas ogromno zahtevnih zimskih vzponov in težavnih skalnih smeri.

— *Kako lahko poročena in zaposlena ženska in mati še najde toliko časa za plezanje in za priprave na vrhunske dosežke?*

»Včasih je težko,« pravi Marija Frantar, »toda če si človek vzame čas, si organizira delo in ima voljo, je mogoče vse opraviti.«

Zmagovalka Nange Parbata v baznem taboru pod to goro

— In če se zdi, da je mogoče opraviti to in ono — ali hčerka Marjetka kdaj očita svoji mami, ker je ni doma, pri njej?

»V glavnem ne, čeprav se je že zgodilo, da mi je malo poočitala,« pravi naša sogovornica. »Vendar zdaj začenja razumeti, kaj pomeni imeti uspeh in že zna to ceniti. Posebno čisto zadnji čas pa poskuša to nekako izkoriščati; včasih se rada malo potepa, ko išče družbo, in mi potem pravi, ko se jezim nanjo, zakaj jaz lahko hodim okrog, ona pa da ne bi smela. Drugačnih očitkov pa ni.«

— Zakaj pravzaprav plezate, — sprašujemo Marijo Frantar, — *ko je to objektivno nevaren šport? In zakaj se ukvarjate s tem športom, ko imate doma nekoga, zaradi katerega pravzaprav morate živeti?*

»Vse to vem,« odgovarja Marija, »vendar nikoli ne rinem z glavo skozi zid. Toda brez plezanja tudi ne morem živeti; mislim, da je to del mojega življenja, da se za to splača živeti, da bi bilo življenje brez plezanja prazno, životarjenje iz dneva v dan, kot živi večina ljudi. Seveda pa se ne morem braniti, če bi mi očitali, da plezam izključno zaradi sebe, ker je alpinizem pač egoističen šport. Res je, da mi ni nikoli, odkar plezam, prišlo na misel, da bi nehala, niti potem, ko se je rodila hčerka, čeprav so bili vsi prepričani, da bom takrat nehala. V podzavesti vem, da so v alpinizmu take in drugačne objektivne nevarnosti, vendar vedno zaupam vase; tudi kadar gre plezat mož, si mislim, da se mu ne more nič zgoditi; toda če bi se vendarle kaj zgodilo, vem, da bi bil to zame velikanski šok.«

PLEZANJE V SKRAJNOST

— Ženske se ukvarjajo z vsemi športi, vključno z boksom in rokoborbo, pa seveda tudi z alpinizmom. Do katere stopnje ali mere je alpinizem po vašem mnenju še primeren za ženske, kolikor seveda to kot ženska lahko objektivno ocenite?

»Gore so gore in tehnične težave so iste za ženske kot za moške. Kot so zmogljivosti različnih moških različne, so različne tudi zmogljivosti žensk — in kolikor pač kdo zmore, toliko zmore. Vendar po mojem mnenju alpinizma ni mogoče primerjati z boksom, ki zame ni estetski šport. Če še tako velike napore ženska zmore, jih pač zmore — in to velja tudi za športno plezanje.«

— Vrhunski alpinizem in plezanje v izjemnih višinah pa tudi že ni več prav estetski šport.

»Se strinjam, to je že mazohizem. To je velikanski napor, brez katerega ni uspeha. Kdor hoče zdaj biti vrhunski, se mora lotiti tudi tega. To pa hočem biti tudi jaz — ali pa bi vsaj rada bila: ne zaradi slave, ampak zato, ker mi je to všeč. S takšnih tur, kjer človek veliko dá od sebe, prideš v dolino kar nekako prerojen, sprejemaš vse dobro in pozabiš, da je svet hudoben — potem pa seveda spet padeš v vso to vsakodnevno zmešnjavo. V začetku pa si zelo vesel, da si sploh prišel nazaj.«

— Ali ste se odločili, da se boste ukvarjali z vsemi plezalskimi dejavnostmi ali pa plezali predvsem v najvišjih gorah?

»Z vsemi alpinistično plezalskimi dejavnostmi se hočem ukvarjati, čeprav psihično nekako nisem najbolje pripravljena na športno plezanje — ali pa sem preveč klasično vzgojena in nekako nazadnjaška. Pa tudi premalo časa imam, da bi vsak dan trenirala prosto plezanje, zato mi takšno plezanje ne uspeva najbolje. Na zimskih vzponih in v visokih hribih pa sem spoznala, da sem kar dobro psihično pripravljena, da zmorem tisto, kar sem se namenila narediti.«

KLASIČNO IN ŠPORTNO PLEZANJE

— Prosto plezanje je šport in ima s klasičnim alpinizmom komajda kaj skupnega. Se strinjate s tem?

»Mislim, da alpinizem ni nekaj privzdignjenega in vzvišenega, je pa prav gotovo doživetje — in šport tudi.«

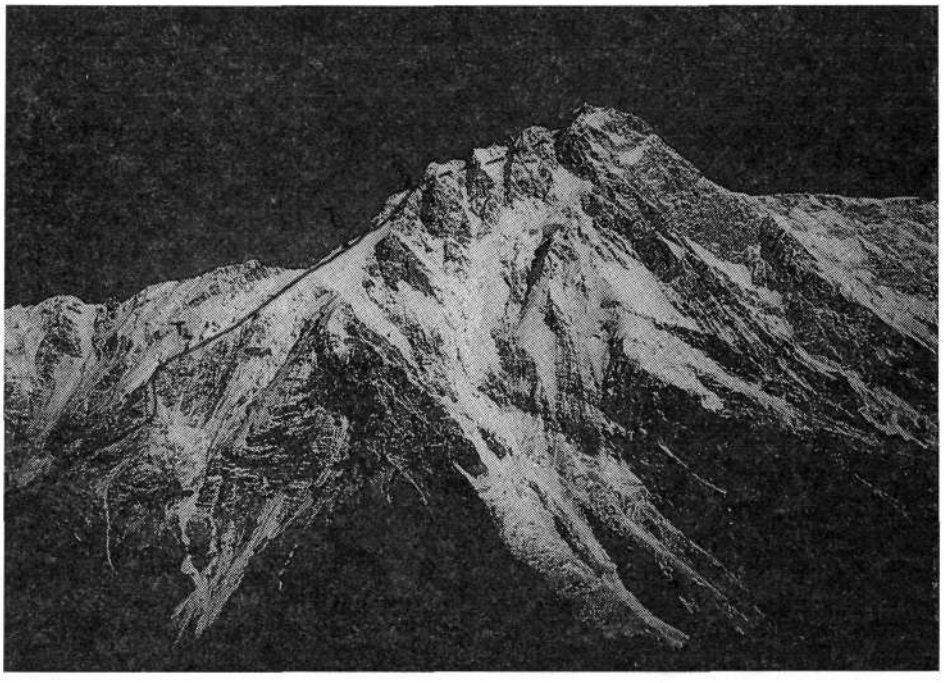

Nanga Parbat in smer, po kateri sta plezala Frantarjeva in Rozman

— *Starejši alpinisti so prepričani, da je alpinizem tudi nekakšna filozofija.*

»O tem ne razmišljam preveč. Včasih je morda bila, strinjam pa se s tistimi starejšimi alpinisti, ki pravijo, da je alpinizem način življenja. Toda kdor hoče biti zdaj vrhunski alpinist, mora veliko trenirati, veliko žrtvovati in tvegati, medtem ko je športno plezanje čisti šport, tekma. Plezalec je soplezalcu tekmec, alpinist pa je soplezalcu prijatelj, za katerega se boji enako kot zase.«

— *Kaj imata torej še skupnega alpinizem in športno plezanje?*

»Športna miselnost je povsod enaka — biti hitrejši, boljši, višji ali splezati težje smeri, medtem ko človeka, ki se ukvarjata z eno od obeh dejavnosti, bistveno različno gledata na svoje udejstvovanje. Klasični alpinizem je mnogo bolj mazohističen kot športno plezanje, kjer je vse skupaj mnogo preprosteje, medtem ko je treba pri klasičnem alpinizmu delati veliko bolj z glavo — in treba je vedeti veliko stvari, katerih pri športnem plezanju ni treba poznati; pri športnem plezanju pride bolj do izraza telo in nekoliko manj glava, pri klasičnem alpinizmu pa je treba pogosto znati presoditi sto stvari.«

— *Kaj pa tisti, ki se ukvarjajo tako s športnim plezanjem kot z alpinizmom?*

»Zame je športno plezanje trening, da zmorem težje alpinistično smeri ali da jih lažje splezam, medtem ko tekmovala verjetno nikoli ne bom, ker bi bila zame prevelika psihična obremenitev nastop pred publiko.«

— *Ali ni tudi nekakšno tekmovanje, ko greste, na primer, na Nanga Parbat?*

»Da, je, vendar tam nimam neposrednega tekmeca in nihče te ne gleda, če pa te že kdo, te s strahom, kako se bo vse skupaj izšlo, medtem ko na športni tekmi vsi čakajo, ali boš padel ali ne.«

ŽENSKA NA VISOKI GORI

— *Kako po vašem mnenju vpliva ženska biologija na alpinistično udejstvovanje pri najtežjih vzponih in v največjih višinah?*

»Mislim, da je vse skupaj kar v redu. Naša prednost je ta, da ženske bolje prenašamo višino, kar lahko povem tudi iz lastnih izkušenj: ko smo bili skupaj, so imeli fantje na splošno večje težave kot ženske in jih je tudi kakšna bolezen hitreje in laže dodelala kot ženske. Res pa je, da ženske nismo tako eksplozivne in močne kot moški. Na Anapurni sem videla prav slabotne ženske, ki so bile občutljive na mraz in ki tudi nesti niso mogle kdovekoliko.«

— *Kako ženska psiha, ki je drugačna od moške, vpliva na ekspedicijski način življenja in plezanja?*

»Verjetno je to zelo različno: sebe ne morem soditi enako kot marsikatero drugo

plezalko. Sama sem, na primer, vedno še kar vztrajna in hočem vedno izkoristiti prav vse priložnosti, ki se mi ponudijo, da bi prišla na vrh ali da bi splezala določeno smer. Na zadnji odpravi pa sem videla nekaj fantov, ki so prav hitro obupali. Pri ženskah je isto: nekatere so zelo vztrajne, nekatere pa manj odločne. Kar pa zadeva emocije, čustvovanja, moram povedati, da so ženske dosti prej nevoščljive kot moški: če kakšna ve, da smeri ali plezanja ne bo zmogla, te hoče prepričati (če vidi, da ti zmoreš), da tega pač ni mogoče splezati in naj ne plezaš, da ne bi ti splezala, ona pa ne. Mislim, da pri moških tega ni. Morda ni lepo, da to pripovedujem, toda res je. To se mi zdi kar bistvena stvar. Pri organizacijah odprav pa so bile, kolikor vem, ženske vedno zelo pridne; tudi vse ženske, ki smo se našle na odpravi, smo vedno znale angleško, medtem ko pri fantih ni bilo tako — pa tudi manj iznajdljivi so fantje od žensk. Kar pa zadeva plezanje na največjih višinah, mislim, da alpinistka, ki fantom ni zoprna, moško ekipo nekako pomirja in je mešana družba kar prijetna.«

— Kdaj ste se odločili plezati tudi po najvišjih gorah sveta in kako ste prišli do Nanga Parbata?

»Odkar sem začela plezati in odkar sem spoznala, da mi to še kar gre od rok in da bi lahko zlezla tudi na visoke hribe. Ko sem bila leta 1979 v Pamirju, sem videla, da mi takšno plezanje še kar ustreza, da nisem imela težav z višino in da sem tam *naredila toliko kot marsikateri fant ali pa* še več. Takrat sem se odločila za plezanje po najvišjih hribih — in sem začela iskati priložnosti, na primer na odpravah na Čo Oju ali Šišo Pangmo, vendar iz tega ni bilo nič. Tako sem se zdaj odločila za Nanga Parbat.«

POT NA VRH

— Kdaj ste prvič realno pomislili, da boste prišli na vrh tega osemtisočaka? Opišite nam, prosim, tisti del te slovenske alpinistične odprave!

»Skoraj vsak, ki se odpravi na takšno pot, je doma prepričan, da bo prišel na vrh, kajti sicer ne bi šel na pot. Nanga Parbat je visoka gora z visoko steno in potrebuješ ves teden približno ugodnega vremena, da bi prišel na vrh. Ko sem videla tiste silne snežne nevihte in nevarna mesta v steni, sem včasih kar obupala. Potem ko je stal tretji višinski tabor (vedno sem bila zraven, ko smo postavili nov tabor), smo sestopili v bazni tabor in se dogovorili, da bomo naslednjič poskusili priti na vrh. Takrat sem prvič začela verjeti, da so možnosti za uresničitev takega načrta popolnoma realne. Med sosednjima taboroma smo hodili po en *dan, med taboroma ena in dva ponoči,* ker je podnevi tam neprestano grmelo v dolino in je smer objektivno izredno nevarna. Naslednjič smo prišli v troje še do naslednjega, četrtega višinskega tabora v višini 7500 metrov, kjer so Robija začela močno boleti pljuča, midva pa sva se ustrašila, da bova morala sestopiti z njim, ker ne bo mogel sam. Kljub težavnemu in kar zoprnemu terenu je Robi sam sestopil, Jožeta je tudi nekoliko bolelo grlo in ni se počutil dobro, vendar sva po posvetu na grebenu, kjer se teren prevesi na drugo stran, sklenila nadaljevati pot. Takrat se mi je zdelo, da bova prišla na vrh, ko bova premagala še 700 višinskih metrov. Spustiti sva se morala še 300 metrov navzdol, dvakrat sva morala še bivakirati, ker je bilo po gori vsaj štiri kilometre daleč do vrha, spustila sva se po snežnih vesinah in težkih prečkah po granitnih ploščah in čez greben. Zvečer ob kakšnih devetih sva se ustavila na ploščadi in začela kopati uravnavo za šotor, pri čemer je Jožu padel nahrbtnik kakšnih sto višinskih metrov dol. Sama sem ga šla iskat, Jože pa je med tem kopal — in ob enih

Slovenci na osemtisočakih

Nanga Parbat, po višini deveta najvišja gora na svetu (8125 m), je enajsti osemtisočak, na katerem so stali slovenski alpinisti. To slovensko osvajanje osemtisočakov se je začelo leta 1975, ko so naši prišli na Makalu (8463 m). Leta 1977 so priplezali na Gašerbrum I (8068 m), leta 1979 na Mount Everest (8848 m), leta 1984 na Manaslu (8163 m), leta 1986 na Broad Peak (8047 m) in Gašerbrum II (8035 m), leta 1987 na Daulagiri (8167 m), leta 1988 na Čo Oju (8201 m), leta 1989 na Lotse (8516 m) in na Šišo Pangmo (8046 m), letošnjo pomlad pa naposled na Nango Parbat. Načrt slovenskih alpinistov je, da bi na ostale tri osemtisočake, kolikor jih je še na Zemlji, splezali letos in v prihodnjih dveh letih. Morebiti se bodo Kangčendzenge (8586 metrov) lotili še letošnjo zimo, na Anapurno I (8091 m) bo Tomo Česen poskušal sam splezati prihodnjo pomlad, K-2, druga najvišja gora na svetu (8611 metrov), pa bo zadnja, na katero naj bi splezali naši alpinisti.

Sicer pa je doslej stalo na vrhovih osemtisočakov že 31 slovenskih alpinistov. Povedati je treba, da je bilo na te gore organiziranih 14 uspešnih odprav (računajoč tudi odpravo na Jalung Kang, 8505 m, ki ni glavni, ampak zahodni vrh Kangčedzenge), od tega po dve na Mount Everest in Lotse.

ponoči sva se skobacala v postavljen šotor in začela kuhati. Preostanek noči nama je veter napihal za šotor toliko snega, da nama ga je čisto stisnilo in sva dobesedno pobegnila iz njega. Nekje med seraki sva v dokaj težavnem terenu naslednji dan spet postavila šotorček in hotela še isti dan na vrh, vendar sva po eni uri hoje ugotovila, da nisva nikamor prišla. Zato sva sklenila naslednje jutro oditi zelo zgodaj. Na pot sva šla ob kakšnih sedmih, napravila enourno pot prejšnjega dne v desetih minutah — in prišla ob petih popoldne na vrh.«

KAM PA NAPREJ?

— *Kakšen občutek je bil to za vas?*

»Vesela sem bila predvsem zato, ker se je pot spet obrnila navzdol in ker je bilo delo napol zaključeno (saj je bilo treba priti še dol). Čeprav sem bila prvič čez 8000 metrov visoko, nisem imela nobenih nenavadnih ali vzvišenih občutkov. Plezala sva seveda brez kisikovih mask in sva se proti vrhu kar pogosto ustavljala. Vrh je skalnat, na njem so kamni, po katerih sva se kar malo presedala, kot s stolčka na stolček.«

— *Vas je bilo na tej gori kdaj strah?*

»Ko sva bila na vrhu, me ni bilo, ko pa sva plezala tiste prečke pred vrhom, me je bilo strah, da kdo od naju ne bi padel in si poškodoval nogo.«

— *Ali vas je sicer strah v težkih smereh in stenah?*

»Če je tam nevarno, me je strah.«

— *Kljub temu pa kar plezate — in boste naslednjič spet.*

»Vem, da me bo naslednjič spet strah, vendar se vedno znova odločim, da grem plezat. Toda vedno si v trenutkih strahu dopovedujem, da je bilo kdaj prej čisto enako in da se bo tudi tokrat vse dobro izteklo, če le ne bo huje, kot je bilo zadnjič.«

— *Ali kdaj premišljujete o tem, da se kakšna taka tura ne bi čisto izšla?*

»Vem, da bi se lahko tako končalo, vendar o tem ne premišljujem.«

— *Kateri so vaši veliki načrti za bližnjo prihodnost?*

»Rada bi splezala zadnje probleme Alp, tri znamenite stene, ki jih še ni zmogla nobena naša ženska. Imam tudi še nekaj težjih lednih in kombiniranih smeri v Alpah, ki bi jih rada splezala, po možnosti pozimi. Seveda pa bi rada šla še na kakšen osemtisočak — ta trenutek me kar zelo zanima K-2. Potem bi se nemara lotila še kakšnega osemtisočaka...«

— *Torej še ne nameravate odnehati in nehati?*

»Nikakor, ker mislim, da sem šele sedaj dobila pravi zalet. Zadnji dve leti sem se veliko naučila, ko sem spet pošteno začela plezati. Nikakor še ne mislim nehati.«

REDNO LETNO SREČANJE KOMISIJE UIAA

VAROVANJE NA NEVARNIH STRMINAH

ZVONE KORENČAN

V Fulpmesu v Stubaiskih Alpah v Avstriji je bilo od 21. do 23. junija letos redno letno srečanje varnostne komisije UIAA.

Prvi dan srečanja smo na ledeniku preizkušali nosilnost novih lednih klinov. Svoje izdelke so prinesli proizvajalci Stubai, Kamp, Faces iz Velike Britanije in Sovjeti. Zahodni proizvajalci se super lahkim sovjetskim titanovim klinom poskušajo približati z aluminijevimi zlitinami. Večina klinov je bila cevnih (cela in ne polovična cev) z navojem; novost je samo Stubaijev cevni navojni klin, pri katerem lahko uho z uvijanjem po steblu klina spustimo do površine ledu (odpravimo škodljivo ročico), če ne moremo uviti celega klina.

Kline smo prek dinamometra obremenjevali z vitlom snežnega teptalca. Največ je zdržal novi Stubaiev nastavljivi klin (24,00 kN, zlom na sredini stebla), drugi cevni klini (Faces, Kamp in sovjetski) pa od 15 do 21 kN (zlom stebla, pri enem od sovjetskih pa snetje ušesa s stebla). Vsi ti klini zadoščajo varnostnim normam.

Preizkusili smo tudi konične kline, ki jih je treba v led zabiti. Vsi po vrsti so se skrivili in izpadli pri silah med 4 in 6 kN. Najslabše se je obnesel ledni kavelj, ki je izpadel že pri 2 kN.

Nadalje smo preizkusili tudi nov Stubaijev cepin FKW steep ice, ki je bil z oklom zabit v led in obremenjen na dnu ratišča. Glava se je odlomila pri obremenitvi 6,5 kN, kar je za cepin zelo dobro.

LAVINSKE ŽOLNE

Trenutno proizvajajo v Evropi lavinske žolne Francozi, Švicarji, Avstrijci in Nemci, dovoljeni pa sta frekvenci 457 in 2,790 kHz. Evropski standardi bodo leta 1992 dovoljevali samo frekvenco 457 kHz.

Od lavinskih žoln je zdaj najustreznejši švicarski Barivox, ki deluje na frekvenci 457 kHz, je v enem samem kosu (brez posebne slušalke) in ima največji domet

(70 do 80 metrov). Za ljudi s slabšim sluhom ali za pilote helikopterja lahko priklopimo potenciometer z iglo. — Kot zanimivost je vredno omeniti, da je frekvenca 457 kHz za lavinske žolne v ZDA prepovedana, ker jo uporablja obalna straža.

Švicarji so posebej opozorili na pomembnost pravilne uporabe žolne, saj so v zadnjih dveh zimah našli v plazu dve žolni, ki sta bili sicer nastavljeni na oddajanje, vendar nista bili privezani na telesi lastnikov, ki sta zaradi te drobne napake preminila.

Drugi dan srečanja je zasedanje komisije odprl predstavnik gostitelja Winfried Neiz, prisotni pa so bili predstavniki nacionalnih zvez Avstrije, Nemčije, Švice, Italije, Anglije, Francije, Češkoslovaške, Sovjetske zveze, ZDA, Kanade in Jugoslavije ter proizvajalci Arova Mamut, Petel, Kong, Kamp, Stubai in Faces. Pri glasovanju so imeli — kot običajno — predstavniki zvez po en glas, vsi proizvajalci skupaj pa tri glasove.

VRVI

Informacijo o delu delovne skupine za vrvi je dal Pit Schubert, ki je dejal, da se bo test že testiranih vrvi ponavljal največ na šest let; v pripravi je dodatek standardu »test ostrega roba«; polmer »ostrega roba« naj bi bil namreč v prihodnje za različne terene različen, tako da bi imele vrvi v prodaji različne oznake, na primer »za granit« (dražja, odpornejša vrv, preizkušena na manjši radij »ostrega roba«) ali »za ledenike« (cenejša, manj odporna vrv). Testna središča ugotavljajo, da vsebnost titanijevega dioksida v vrvi precej zveča obrabo na robovih, raziskati pa je še treba, od kod pride v vrv.

Proizvajalci predlagajo zamenjavo »testa prek ostrega roba« s »testom plašča«, vendar je bil prvi test sprejet z glasovanjem.

Predstavnik francoskega testnega centra je pokazal počasen video posnetek vponke pri preskusu vrvi na padec. Vponka je bila vpeta prek traku in druge vponke v klin, faktor padca pa se je večal od 0,5 do 2 pri 80-kilogramski uteži (faktor padca je dolžina prostega pada uteži, deljena z dolžino vrvi). Ker se je vrv napela, je zavibrirala in zapora vponke se je odprla. Pri faktorjih, večjih od 1, je vponka počila. Zanimivo je, da se zgornja vponka v klinu ni nikoli odprla. Pri vponkah, kjer je sila za odpiranje zapore 30 N ali več, ne prihaja do odpiranja. Zaključki tega preskusa so upoštevani v točki o vponkah.

Testni center BSI (Velika Britanija) rešuje vibracije v vrvi tako, da vrv prednapnejo s petkilogramsko utežjo, nato pa nanjo spustijo utež z maso 75 kilogramov.

Problem je tudi pretrg vrvi v najlonskem vozlu, s katerim je privezana utež. Vozel

Testiranje vponk: koliko zdržijo, zakaj se odpirajo

se pri padcu zadrgne, pri tem se strga plašč vrvi in nato še jedro. Če se vozel strga pred petim padcem, ga je dovoljeno zamenjati z vpleteno osmico.

Pit Schubert predlaga zamenjavo preskusa ene dvojne vrvi s 55-kilogramsko utežjo s preskusom dveh dvojnih vrvi z 80-kilogramsko utežjo. Delovna skupina bo v enem letu precizirala pogoje.

PLEZALNI PASOVI ZA OTROKE

Zdravniška komisija UIAA predlaga posebno izvedbo otroških pasov z višjim pritrdiščem zaradi višjega težišča. Delovna skupina predlaga uvedbo dveh dimenzij otroških pasov — za starost od pet do devet in od devet do dvanajst let.

Zaradi manjše mišične zaščite morajo biti trakovi otroških pasov ustrezno širši. Teufellberg že proizvaja dve velikosti otroških pasov, vendar zagovarja deljene pasove (deljen zgornji in spodnji del) zaradi lažjega prilagajanja. Deljene otroške pasove so udeleženci srečanja v razpravi zavrnili, kajti sedežni del takega pasu otroku kaj lahko zdrsne z zadnjice pod kolena. Na otroške pasove je treba dodati napis »samo za otroke«, da takšnih pasov ne bi uporabljali manjši odrasli ljudje.

Pasove je treba testirati predvsem na položaj telesa pri visenju in možen čas visenja, ne pa na padce. — Evropske norme otroške pasove samo priporočajo, enako kot otroške čelade. To je delo, ki še čaka skupino za pasove do naslednjega zasedanja.

ČELADE

Pit Schubert je poročal tudi o delu skupine za čelade in predlagal, naj bi iz standarda UIAA črtali stransko in temensko testiranje čelad, ker poskusi kažejo, da imajo vse preizkušene čelade v teh dveh smereh enako nosilnost kot od spredaj. Ostaneta torej preskus z vrha (navpična udarna utež) in preskus od spredaj. Vertikalno je ustrezna vrednost energije 100 J, horizontalno pa 25 J. Absorbirana energija lahko odstopa samo za pet odstotkov; pri manjši energiji (razbita čelada pri manjši energiji) pride do poškodbe glave, pri večji absorbirani energiji (ko se čelada ne razbije) pa do zloma lobanjskega dna ali tilnika.
Teža čelade ni omejena, vendar je v interesu proizvajalca, da izdeluje čim lažje.

KLINI

Delovna skupina je na srečanju predlagala uvedbo zahteve o najmanjši luknji v ušesu klina (kot je sicer že določeno za ploščice svedrovcev). Navadni klini za napredovanje naj bi po sklepu komisije ostali nespremenjeni (prosta volja proizvajalca), varovalne kline pa bi poenotili s ploščicami, pri čemer mora biti debelina ušesa obojih najmanj tri milimetre. BSI iz Velike Britanije predlaga povečanje zaokrožitve luknje ušesa (roba) od 0,2 na 0,5 milimetra, proizvajalci pa se s tem ne strinjajo. Delovna skupina bo do naslednjega srečanja ugotovila, ali rob 0,2 milimetra res lahko poškoduje vponko in predlagala rešitev.
Kar zadeva material za kline, zahtevajo norme UIAA samo preskus in deklaracijo proizvajalca materiala, ne pa rentgenskega ali ultrazvočnega testa materiala. Pit Schubert je zadnja leta iztolkel iz smeri in plezalnih vrtcev približno 6000 klinov, starih deset do petnajst let — in niti eden ni bil poškodovan. Zato lahko zahteva po testu materiala še počaka.

VPONKE

Po letu 1992 bo UIAA (in Evropski standard) ukinil nekaj jamarskih vponk, vendar bi lahko želeli, da jih proizvajalci ne bi nehali izdelovati, ker je nekatere zdaj še nemogoče nadomestiti.
UIAA določa silo za odpiranje in zapiranje zapore. Že v točki o vrveh smo zvedeli za odpiranje zapore pri padcih. Rešitev je ali povečanje sile odpiranja (neugodno) ali zvečanje vzdolžne nosilnosti odprte vponke. Zdaj obstajata dve vrsti vponk: normalne (za varovanje), ki v vzdolžni smeri (pri odprti zapori) vzdrže 7 kN, in lahke (za napredovanje), ki imajo vzdolžno nosilnost odprte vponke 6 kN. Zdaj so predlagali poenotenje na 7 kN, čemur pa proizvajalci nasprotujejo, saj izdelajo 60 do 80 odstotkov lahkih vponk in le ostanek varovalnih. O tem problemu bo na podlagi preiskav rekla zadnjo besedo delovna skupina.
Pomembno je tudi, da prečna sila (ki ni označena) ni manjša od vzdolžne sile v odprti vponki, ki je označena.

* * *

Na zaključku smo ugotovili, da se je v treh letih, odkar smo se na takem srečanju zadnjič ukvarjali z varovalnimi sistemi, pojavilo precej novih varovalnih sistemov (ploščice, osmice, Stohl itd.), zato bo treba vse te sisteme natančno pregledati, zmeriti sile in se prihodnje leto odločiti za najustreznejše.

Gore in doline

Sodobna medicina je — vsaj v svoji teoriji — v mnogočem takšna, kakršno je celotno sodobno človeštvo v vseh svojih dejavnostih: zelo učinkovita pri razstavljanju enote na prafaktorje — enako kot to uspeva otroku, ki ga zanima, kaj je v tej novi igrački. Začne se z anatomijo — z raztelešenjem, nadaljuje z obdukcijo, prav tako raztelešenjem, in gre prek tkiv, ki so vidna le pod najnatančnejšim drobnogledom, do molekul, ter konča z atomi. Nato pa se — enako kot otrok, ki se zagleda v žagovino, ki se vsuva iz prerezanega medvedkovega trebuha — v zadregi sprašuje, kaj sedaj.

Če vzamemo, da je vrhovni smoter in najvišja umetnost popolna harmonija celotne narave, lahko mirno ugotovimo, da se sodobno človeštvo zanesljivo in z vse večjo hitrostjo od tega smotra oddaljuje: naravo smo nadomestili z betonom in železom in najmanjšo zelenico v mestih vkovali v predpise. Tako smo si vzeli možnost, da nas priroda kot pes čuvaj vrača v čredo ekološke celote z nežnim laježem in božajočimi vgrizi ter izgubljeni iz črede padamo čez prepade ekoloških katastrof in smo prepuščeni hudim zobem volkov kuge.

Ob tem lahko gore smatramo za rezervate nedotaknjene narave z ohranjeno harmonijo, iz katere se z razširjanjem ta lepota more razširiti tudi v doline.

Ne širimo torej doline v gore z neekonomskimi »športnimi« in zabaviščnimi ter hotelskimi centri, ampak dovolimo goram, da se razširjajo v doline.

Boris Ogrizek

PISMA IN POGOVORI Z VRHOVI SLOVENSKE VLADE

PZS POMAGA ODPIRATI ZAPRTO OBMOČJE SLOVENIJE

Predsednik Planinske zveze Slovenije Andrej Brvar je konec junija in sredi julija pisal daljši pismi predsedniku slovenske vlade Lojzetu Peterletu in ministru za notranje zadeve Igorju Bavčarju. Vsakega posebej je nadrobno seznanil z najpomembnejšimi nalogami PZS in z nekaterimi prav impozantnimi statističnimi podatki, ki kažejo, koliko je v naši republiki planincev, kaj vse so postavili in uredili in kaj vzdržujejo, poleg tega pa ju je seznanil tudi z nekaterimi načrtovanimi dejavnostmi slovenskih planincev.

PISMO PREDSEDNIKU VLADE

»V zadnjem času,« piše v pismu Lojzetu Peterletu, »je najbolj aktualna potreba, da ohranimo gore žive in predvsem ekološko čiste. Onesnaževanje narave, ki ga prispevajo planinci, je največje tam, kjer je koncentracija planincev največja — v planinskih postojankah. Čeprav trdnih dokazov in analiz, ki bi potrjevale splošno onesnaženje, ki ga povzročajo postojanke, ta hip ni, pa želimo s splošno usmeritvijo delovati tako, da zmanjšamo porabo pitne vode v gorah na minimum. Zavedamo se namreč, da bo svetovni problem leta 2000 pomanjkanje pitne vode. S tem v zvezi imamo že pripravljene predloge: uvedba suhih stranišč v planinskih postojankah, nadomestitev agregatov z alternativnimi viri energije (sončne celice, veter) in bistveno zmanjšanje pranja v gorah. S tem v zvezi že tečejo priprave, da omejimo izbiro hrane v gorah in da začnemo planinci nositi v nahrbtniku tudi rjuho.

V povezavi s samoupravnim sporazumom predlagamo, da bi v prihodnjem obdobju bila vsebina sporazuma o vlaganjih v visokogorske planinske postojanke ekološko obarvana. To pomeni, da bi dajali prednost uvedbi suhih stranišč in nadomestitvi dizelskih agregatov s sončnimi celicami oziroma pogonu na veter.

Eno od skupnih vprašanj je po našem mnenju tudi odpiranje zaprtih območij. V zgodovini je vedno obstajala elita, ki si je rezervirala prostor, v katerega navaden smrtnik ni smel vstopiti. Planincem je vseeno, ali so kakšna območja zaprta zaradi obrambnih, lovskih ali državnih potreb, posledica pa je vedno ista — tak predel slovenske zemlje je za nas nedostopen. Zato pozdravljamo napovedano odprtje območja Kočevske Reke, hkrati pa smo že začeli pripravljati načrt, kako bi speljali nekaj planinskih poti po predelih, ki so planinsko zanimivi. Pričakujemo, da se bo ta proces nadaljeval in da bosta ponovno dostopna tudi Krim in Boč, da bomo lahko varneje hodili po hribih od Postojne do Pivke itd. S tem bi za hojo odprli območja južno od Ljubljane in v veliki meri razbremenili nekatere planinske predele. S tem v zvezi je povezano tudi vprašanje mejnega pasu, ki je pred kratkim zaposlovalo slovensko javnost. Planinci smo že tedaj izrazili stališče, naj bi mejni pas ukinili in da naj bi milica prevzela skrb nad čuvanjem meje.«

Posebej je Andrej Brvar opisal stanje Gorske reševalne službe, ki opravlja naporno in nadvse koristno (tudi) humanitarno delo, in prosil predsednika slovenske vlade, naj pomaga omogočiti, »da predlagane spremembe zakonov ne bodo obšle statusa Gorske reševalne službe«.

Naposled se je dotaknil še slovenskega alpinizma, »ki je ta hip prav v svetovnem vrhu« in dal v razmislek svoj predlog, »da bi v katero od kulturnih misij (predavanja o alpinističnih dosežkih) poslali alpiniste. To velja še toliko bolj, ker je alpinizem mnogo bolj cenjen v zahodnoevropskih državah kot v Jugoslaviji (predvsem Francija, Švica, Avstrija in Nemčija).«

PISMO NOTRANJEMU MINISTRU

Slovenskemu notranjemu ministru Igorju Bavčarju je predsednik PZS Brvar pisal, da se precejšen del evropskih turističnih tokov z morskih obal preusmerja v notranjost in v gore, »s tem v zvezi pa se planinske postojanke vsako leto srečujejo s problemom prijavljanja tujcev. Zahteva, da je potrebno v 24 urah dostaviti prijavnice na ustrezno PM, predstavlja za marsikatero visokogorsko postojanko nerešljiv problem. Morda bi poiskali skupno pametno rešitev izmed mnogih, ki smo jih že predlagali.«

Potem ko je Andrej Brvar — enako kot predsedniku vlade Lojzetu Peterletu — tudi Igorju Bavčarju razložil delovanje, financiranje in težave GRS, mu je podrobneje nanizal poglede Planinske zveze na zdaj še vedno zaprto območje Kočevske Reke, ki je za planince nadvse zanimivo.

»Predel Kočevske Reke,« je zapisal Andrej Brvar, »je za planince zanimiv, predvsem še obronki nad Čabranko in Kolpo ter Go-

teniški Snežnik. Zaradi obširnosti območja in nedotaknjenosti bi bilo prenevarno odpreti ta predel za množičnejši obisk, ne da bi prej označili nekaj planinskih poti.«

Potem je predlagal: »Izhodišče planinskih poti bo obstoječa planinska postojanka pri Jelenovem studencu, ki jo upravlja PD Kočevje. Obenem pa bi morali dobiti približno štiri do pet ur hodá od te koče še eno planinsko postojanko. Planinci smo pripravljeni prevzeti katero od obstoječih lovskih koč v upravljanje za potrebe planinstva. Ker je območje v dobršni meri ohranilo še prvobitni značaj, je potrebno vsak poseg v prostor dodatno pretehtati. Da bo označevanje planinskih poti potekalo karseda strokovno, se bo še posebej vključila komisija za pota pri Planinski zvezi Slovenije. Poslanstvo PZS pri odpiranju zaprtega območja Kočevske Reke je v infrastrukturnem urejanju predela. To pomeni, da bomo poskrbeli za ureditev planinskih poti, izdajo kart (kar je deloma že realizirano s karto Gorski Kotar), upravljanjem planinskih postojank, izdajo vodnikov in usposobitvijo vodnikov za vodenje društvenih izletov v te predele. Med delavci posestva Snežnik je nekaj planincev. Zato bi bilo smiselno, da planinsko poseganje v tem delu izvedemo skupaj z njimi.«

SPREJEM DELEGACIJE PZS

Tako predsednika vlade kot notranjega ministra je predsednik PZS prosil za sprejem manjše delegacije slovenskih planincev, da bi v osebnem pogovoru razrešili nekatera vprašanja. Tako je Igor Bavčar, slovenski notranji minster, sprejel predsednika PZS Brvarja, podpredsednika Jožeta Dobnika in tajnika Janka Pribošiča, ki so med drugim posebej poudarili, da se planinci zavzemamo za čimmanjšo mero v omejevanju gibanja ljudi, tudi tujcev, tako ob meji kot v notranjosti dežele. Republiški sekretar Bavčar se je strinjal s predlogom o markiranju poti v območju Kočevske Reke, predvsem v smeri Kolpe in Čabranke, ki bi usmerjale ljudi, zagotavljale red v prostoru in tako prispevale k varovanju neokrnjenosti naravnega okolja. V načrtu Založbe pri PZS je izdelava planinske karte 1 : 25 000 za to območje.

Nova slovenska vlada doslej še ni pokazala, da planinski organizaciji, eni od najstarejših in najbolj množičnih društvenih organizacij pri nas, ne bi bila naklonjena.

POTI IN STRANPOTI MNOŽIČNEGA PLANINSTVA

PREOBLJUDENA POTA IN PREPOLNE KOČE

PAVLE ŠEGULA

Planinska organizacija si je v svoj delovni program zadala tudi (in predvsem) nalogo, da bo gore približala vsakomur, ki bi jih rad pobliže spoznaval in obiskoval. V skoraj sto letih njenega obstoja ji je ta cilj uspelo v marsičem doseči in celo preseči. Dandanes se rada in pogosto pohvali z milijoni in več planincev, ki vsako leto (in zlasti poletje) v nezadržnem valu preplavijo naše gore in oblegajo planinske postojanke. Trudi se, da bi bil obisk še večji, bolje organiziran in združen s čim manjšimi nevšečnostmi. Kajti ni lepo vse, kar se kaže očem dolincev, posebno tistih, katerih pota se le redko ali pa kar nikoli ne križajo z gorskimi stezicami. Radi bi povsem odpravili ali vsaj kar najbolj zmanjšali število nesreč, izboljšali varnost na poteh in drugje, povečali udobje v gorskih postojankah, dosegli, da bi se obiskovalci obnašali lepo in spodobno, da bi prizanašali okolju — in še marsikaj drugega.

O varnosti v gorah pišemo veliko. Da bi bila kar največja, so planinci ustanovili celo svojo lastno Gorsko reševalno službo. Veliko opozarjamo in dosti storimo, da bi ne bilo nesreč. Vendar pa je z varnostjo posredno povezano tudi marsikaj drugega.

O nečem, kar sodi v to zvrst težav, ki tarejo sodobnega planinca, bi rad zapisal nekaj ugotovitev, dal pa tudi kakšen predlog v premislek.

NENORMALNE RAZMERE

Spomnimo se, da so različni predeli slovenskih gora različno obiskani. Ogromno je predelov, kjer so ljudje kljub vsem lepotam in dobrim potem prava redkost. Tudi koč, ki se ne morejo pohvaliti s preobilnim obiskom, ni tako malo. O vsem tem v glavnem zelo malo vemo; po drugi plati pa je to neravnovesje za društva, za odbore, zveze, za lastnike in upravljalce poti in koč prav hud problem. Tistih, ki zahajajo v gore, to ponavadi prav nič ne zanima, razen — seveda — če so osebno prizadeti.

To naj bi bila prva, »hladna« plat medalje.

Bolj znana in »vroča« je druga: prenapolnjene koče in pota. Na stezah — tudi izpostavljenih, težjih, zavarovanih plezalnih poteh — se pogosto, še najbolj ob sobotah in nedeljah, tare mlado in staro, da vse skupaj že prehaja v svoje nasprotje tistega, kar ljudje iščejo in si želeo: mir, lepoto, sprostitev. Če to bežno podobo po-

drobneje opredelimo in zaokrožimo, je stvar nekako takale:

Obisk v nekaterih predelih (na primer v osrednjem delu Julijskih Alp z »epicentrom« na Triglavu in bližnji okolici) konec tedna in ob lepem vremenu pogosto tudi sicer daleč presega razmere, ki jim še lahko rečemo »normalne«. Z malce pretiravanja jih lahko primerjamo s stanjem na cestah in okrog prometnih vozlišč pred začetkom in po zaključku delovnega časa, s počitniškimi kolonami vozil na cestah ob odhodu in vrnitvi z dopusta ali z okolico štadionov in prizorišč pop glasbe ob večjih in zanimivejših prireditvah. Organizirani (zlasti) množični pohodi ob različnih priložnostih stanje samo še poslabšajo.

Seveda moramo biti pravični! Če gre za poti s Kredarice, Doliča, Planike na Triglav, so te ob navalu stotin planincev silovito preobremenjene in kljub vsemu varovalnemu »udobju« neustrezne, saj se za isti klin hkrati ne more prijeti več ljudi, pa tudi izogibanje je marsikje nemogoče. Zaradi »prenaseljenosti« je tudi precejšnja možnost proženja kamenja, ki ogroža planince spodaj; o slabi volji niti ni vredno govoriti. Zaradi vsega tega nastajajo tudi velike zamude, ki se lahko pozneje maščujejo s hojo v pripeki, v temi ali pa se prizadeti znajdejo v neurju, ki bi se mu sicer lahko pravočasno umaknili in nevihto preživeli v koči, brez strahu pred razdivjanimi elementi.

Jasno je, da vsega tega v zaledju dogajanja ni čutiti, saj se množice na dostopnih poteh v prostoru dobesedno porazgube. Tam te naše pritožbe pač (v glavnem) ne drže.

OBVEŠČANJE O RAZMERAH

Podobno velja za koče. Nabite s preveč obiskovalci niso niti prijetne, niti udobne — goste utesnjujejo. Hrup gluši ušesa, v nos, oči in v pljuča sili dim — pravi porog govoričenju o »čistem gorskem zraku in miru«. Namesto spokoja, v miru zaužite malice, ubrano zapete pesmi ali pripovedi v krogu znancev in prijateljev smo drug drugemu v nadlego. Če hočemo razumeti soseda, moramo nastavljati in napenjati ušesa kot glušci, da bi se sploh lahko sporazumeli ali se o čem dogovorili. Spanje po tleh, na mizah, klopeh, na prenapolnjenih ležiščih je vse prej kot prijetno, kaj pogosto pa je sploh nemogoče. Vedno se najde tudi kak posebnež, ki poskrbi, da so razmere še za malenkost slabše.

Ko sine svit, je v prenapolnjenih planinskih domovih kot po bitki. Večina gostov je hote ali nehote skrokana, slabe volje, neprespana, brez prave volje in moči za turo, na katero se namenja. Pravi čudež je, da se pozneje vse nekako dobro izteče, saj se večina svojega stanja niti ne zaveda. Le malo se jih odloči za vrnitev. Zgodi se pa, da se ta ali oni prav takrat odloči, da v gore ne bo več šel.

Vse to, o čemer razmišljamo, ni prav nič novo; tudi planinska organizacija se težav v polni meri zaveda. Prizadeva si in poskuša, da bi razrešila problem neenakomerne obremenitve koč in poti. Pri tem pa je, žal, dokaj neuspešna. Ponavljamo staro tarnanje in togo vztrajamo pri starih, preizkušeno neuspešnih prijemih. In kaj nam boljšega preostaja?

Večina tistih planinskih postojank, ki so pogosto preobremenjene, premore radijsko postajo za potrebe GRS: za klic na pomoč, za povezovanje reševalcev, za sporazumevanje v akciji in usmerjanje helikopterja, za iskanje pogrešanih in vse tisto, kar sodi k varnosti. Menim, da bi te postaje po potrebi brez nadaljnjega lahko uporabili tudi za obveščanje o zasedenosti koč in za preusmerjanje planincev v manj zasedena območja oziroma koče. Tako bi končno resnično učinkovito prispevali k temu, da se že enkrat rešimo te nadloge.

Seveda bi ne bilo dovolj, če bi se zadovoljili s podatkom o zasedenosti koč. Podobno kot ob težavah v prometu bi o podatkih moral kdo razmišljati, jih obdelati in najti primerno rešitev. Preostane samo še to, da prek javnega radijskega omrežja in ptt redno — po potrebi pa tudi izredno — obvešča ljudi v dolini, kakšno je stanje in kakšne so možnosti. Zavedam se, da od tega ne moremo pričakovati čudeža in popolnega uspeha, prav gotovo pa bi se stanje bistveno izboljšalo.

Dodatno k temu bi morali stalno spremljati razmere in ugotavljati, kje so ozka grla, katera pota so pretirano obiskana in katere koče prezasedene.

Svoj delež lahko prispeva tudi planinska vzgoja, ki gornike navaja k načrtnejši hoji v gore. Tisk, radio in televizija prav gotovo še zdaleč niso izkoriščeni, pa bi lahko veliko prispevali k spremembi na boljše.

V glavni planinski sezoni bi nikakor ne smeli organizirati množičnih izletov in pohodov v tiste gorske predele, ki so znani po preobremenjenosti poti in koč.

KAJ JE MOGOČE STORITI?

Če na kratko povzamemo, velja:

- Posamezni predeli v naših gorah in posamezne planinske koče so v glavni sezoni bistveno preobremenjeni, medtem ko je na velikih območjih obisk zelo skromen.
- Konicam in preobremenitvam se ni mogoče izogniti z nadelavo novih poti in gradnjo oziroma razširjanjem planinskih postojank.
- Planinska organizacija lahko na različne druge načine vpliva na smotrnejšo zasedbo koč in na obisk manj obreme-

njenih predelov. K izboljšanju bi lahko prispevali:
— primerna planinska vzgoja celotne javnosti;
— v času glavne planinske sezone v preobremenjene predele ne organiziramo masovnih izletov in pohodov;
— s pomočjo podatkov iz koč prek radijskih oddajnikov GRS in postaj RTV Slovenije ter lokalnih radijskih postaj, pa tudi prek telefonskega odzivnika PTT poskrbimo, da bo javnost seznanjena s trenutno zmogljivostjo koč oziroma z možnostjo izleta v predele, ki niso preobremenjeni.

SLOVENSKA PLANINSKA FOTOGRAFIJA MED OBEMA VOJNAMA

TRENUTKI GORSKE SVETLOBE IN SENC

PRIMOŽ LAMPIČ

Ko je bilo 27. februarja 1893 ustanovljeno Slovensko planinsko društvo, še ni imelo množične podpore. Kot pravi Henrik Lindtner, je bilo treba »... občinstvo skoraj tirati ven v planinski svet in mu zlasti pokazati, da so naše planine slovenska last, ne pa last Nemcev ali njih organa *Deutscher und oesterreichischer Alpenvereina*...«. Slednje, prvotno strokovno združenje, se je (tako Lindtner) po letu 1890 namreč spremenilo v orodje nemškega prodora na Jadransko morje. Gradnjo nemških planinskih koč in označevanje poti z nemškimi napisi in kažipoti so tedaj še redki slovenski planinci razumeli kot izzivanje, hkrati pa jih je to spodbudilo v prizadevanjih za lastno organizacijo.

Planinski vestnik, ki je kot glasilo SPD začel izhajati že leta 1895, je imel torej namen »... vzbujati zanimanje za slovenske gore, planine in kraški svet ter vnemati za turistiko in delovanje ‚Slovenskega planinskega društva'«.

Temu cilju so sledile tudi redke fotografije, ki jih najdemo v prvih številkah tega glasila. Novo zgrajene slovenske planinske koče s skupinskimi portreti kot dokaz in dokument slovenske prisotnosti v gorah ter pokrajinske znamenitosti (panorame, gore, slapovi ipd.) kot turistična propaganda so bili tedaj najbolj iskani motivi.

Leta 1909 so začele tedaj večinoma že podpisane fotografije izhajati kot umetniška priloga na kvalitetnejšem papirju, medtem ko se ikonografija in pristop nista bistveno spremenila. Topografska opredelitev v podpisu je še vedno zelo pomembna, vendar je v posebni skrbi uredništva za dostojno reprodukcijo fotografij treba videti prehodno fazo v spreminjanju njihovega statusa. Od dokumentarnih nalog je poudarek počasi prehajal na zahtevnejše likovne probleme. Fotografi kot Avgust Berthold, Bogumil Brinšek in Josip Kunaver, ki so med drugimi tudi objavljali v Planinskem vestniku, navsezadnje spadajo v sam vrh slovenske fotografije pred prvo svetovno vojno.

Za promocijo planinske fotografije je poleg Planinskega vestnika skrbela tudi leta 1897 ustanovljena fotografska sekcija SPD, v okviru katere so prirejali interne razstave.

Leta 1911 so se planinski fotografi vključili v tako imenovani Klub slovenskih amater-fotografov in že spomladi istega leta skupaj s slikarji razstavljali na Spomladanski umetniški razstavi v Jakopičevem *paviljonu. Poleg že omenjenih treh* fotografov zasledimo med sodelujočimi tudi Frana Vesela. Omenjene organizacijske spremembe, do fotografije pozornejša uredniška politika Planinskega vestnika in prodor v umetnostne galerije kažejo, da je fotografija gorskega sveta, sprva postranska dejavnost članov SPD, postala integralen del tedanje slovenske likovne ustvarjalnosti.

Sl. 1 — Janko Ravnik: Jalovec s Srednjega vrha, obj. 1926

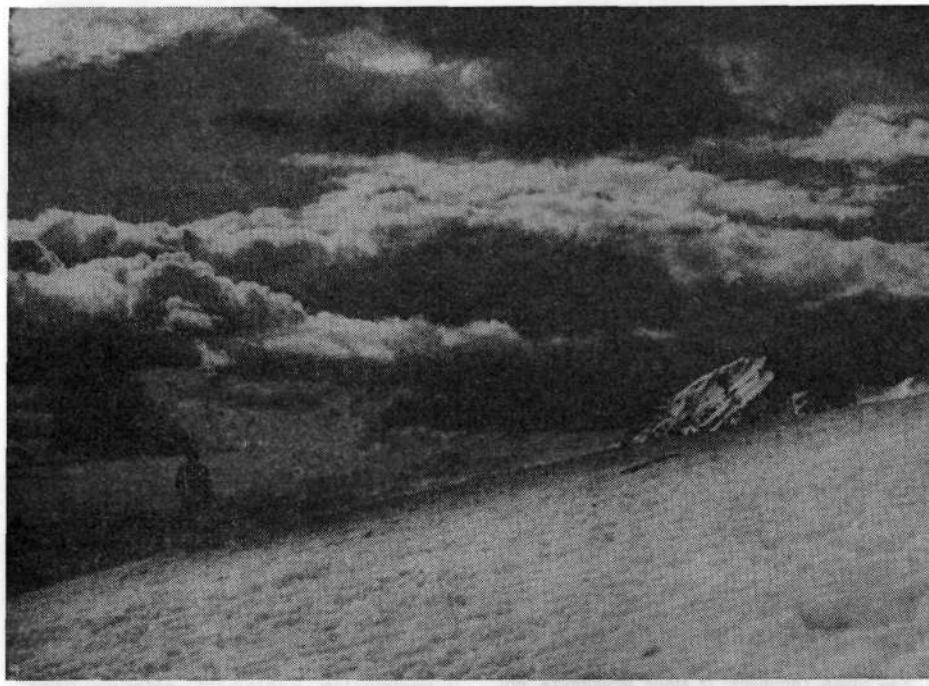

Sl. 2 — Janko Skerlep: Pogled s Kofc na Triglav in Begunjščico, obj. 1926

Po prekinitvi v letih 1915 do 1920 je Planinski vestnik znova začel izhajati leta 1921. Slaba kakovost tiska redkih fotografij se je izboljšala z letnikom 1923, ko so spet uvedli skrbneje tiskano umetniško prilogo, od leta 1927 dalje celo na tršem papirju in v bakrotisku. Na objavljenih fotografijah so opazni tudi nekateri formalni premiki pri obravnavi motivov. V nasprotju s prejšnjimi panoramskimi posnetki se je povečala pomembnost prvega plana, ki naj v protiigri z ozadjem ustvari uglašen likovni organizem, hkrati pa poskrbi tudi za zaželeno globino posnetka (sl. 1).

Te spremembe sovpadajo s pojavom naprednejših idej v planinstvu, ki so prihajale iz tujine in se jih je posebno goreče oprijel del mlajše generacije. SPD se tu sprva ni dovolj prožno odzvalo. Nov, moderen odnos do alpinistike, zimsko planinarjenje, sveži pristopi v planinski fotografiji, kulturnoznanstveno delo in razmišljanja o etičnih vrednotah plezalstva so mlade zato leta 1919 združili v tako imenovani Turistovski klub Skala. Skalani so se že prej ukvarjali s fotografijo in od leta 1921 dalje celo prodajali fotografije svojih članov, na pobudo Draga Zorka pa so 3. februarja 1922 ustanovili tudi fotografsko sekcijo, katere vodstvo je prevzel Janko Ravnik.

Pri uveljavljanju svoje fotografije so bili prav podjetni. Izdajali so razglednice, poleg Planinskega vestnika pa so njihove fotografije objavljali še Jutro, Slovenec in Ilustrirani Slovenec ter več tujih revij in časopisov. Precejšnje uspehe so želi tudi s predavanji, spremljanimi z diapozitivi, ki so jih začeli prirejati od začetka leta 1926 dalje.

Izredno uspešno je bilo sodelovanje s Planinskim vestnikom. S svojimi fotografijami so skalani večinoma odstopali od standardnega panoramskega pristopa in preproste dokumentarne fotografije z gora. Poleg omenjene obogatitve s prvim planom so prispevali še številne druge novosti, ki so bile nato v tridesetih letih v slovenski planinski fotografiji splošno sprejete. Pogostejši so postali npr. zimski gorski posnetki (Janko Ravnik, Egon Planinšek, Janko Skerlep, Ivan Tavčar), ki so zaradi močnejših kontrastov vnesli v fotografijo več grafičnega poudarka. Prve plane, pogosto zasnežene površine, so večkrat prepuščali igri grafizmov (J. Ravnik, E. Planinšek), zasledovali so svetlobne efekte, odseve v vodi ter fotografirali v protiluči (J. Ravnik, J. Skerlep, Stanko Tominšek).

Uporaba ortokromatskih plošč in rumenic jim je omogočila registriranje atmosferskih efektov, kot na primer viharno nebo, meglice v gorah ipd. (J. Skerlep, S. Tominšek) (sl. 2), kar je dodatno spremenilo hierarhijo nekdanje panorame ter razširilo težišče vizualnega zanimanja na celotno podobo. Planine same niso bile več edina atrakcija.

Tudi skupinskih portretov v gorah planinski tisk ni več prinašal tako pogosto. Človeška figura se je v kadru začela pojav-

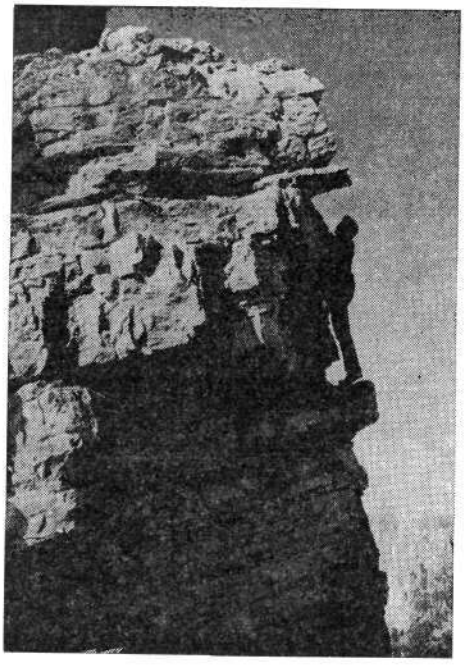

Sl. 3 — Stane Tominšek: Iz stene Mojstrovke, obj. 1. avgusta 1928

ljati večinoma le kot štafaža. Pogosto so uporabljali *romantični obrazec* postavitve figure v pokrajino: s hrbtom obrnjena proti objektivu strmi proti goram na obzorju.

Tako postavo navadno interpretiramo kot ponazoritev samega procesa fotografiranja, saj figura v kadru pravzaprav aludira prisotnost fotografa oziroma ga nadomešča, ker je na ozadju moč videti tisto, kar nastopajoča oseba vidi in hkrati fotograf dejansko želi fotografirati. Podoba torej hoteno ali ne pomeni fotografovo »notranjo« sliko (sl. 2). Kakšen podoben posnetek ima večina že omenjenih avtorjev, tako da v tedanji slovenski planinski fotografiji ta motiv lahko štejemo za splošno sprejet stereotip.

Ikonografska novost je v tem žanru predvsem pojav alpinista v steni. Redkost teh posnetkov — kolikor je znano, jih prvikrat najdemo pri S. Tominšku od leta 1926 dalje (sl. 3) — je ob dejstvu, da je bil pravi alpinizem tisti čas domena še izjemno redkih posameznikov, pogojevala tudi razmeroma okorna fotografska tehnika. Masivni in težki fotoaparati, plošče, ki so zahtevale pazljivo ravnanje in razmeroma dolge osvetlitvene čase ter objektivi kratkih žariščnih razdalj so bili vseskozi primernejši za snemanje krajine.

Leta 1934 je v Gradcu izšla Kugyjeva knjiga o Julijskih Alpah. Besedilo, v katerem se gornikova potopisna opažanja prelivajo v svojevrsten panteizem, skladno dopolnjujejo celostranske, izjemno kvalitetno natisnjene fotografije, ki so jih poleg slovenskih prispevali tudi italijanski, avstrijski in nemški fotografi. Med posnetki vseh naših glavnih predstavnikov tega žanra, ki so sestavljali dobro polovico slikovnih prilog, posebno izstopa Gornje Črno jezero Janka Ravnika. Strmo navzdol nagnjena

Sl. 4 — Slavko Smolej: Igra meglenih valov pod Stenarjem in Severno triglavsko steno, obj. 1937

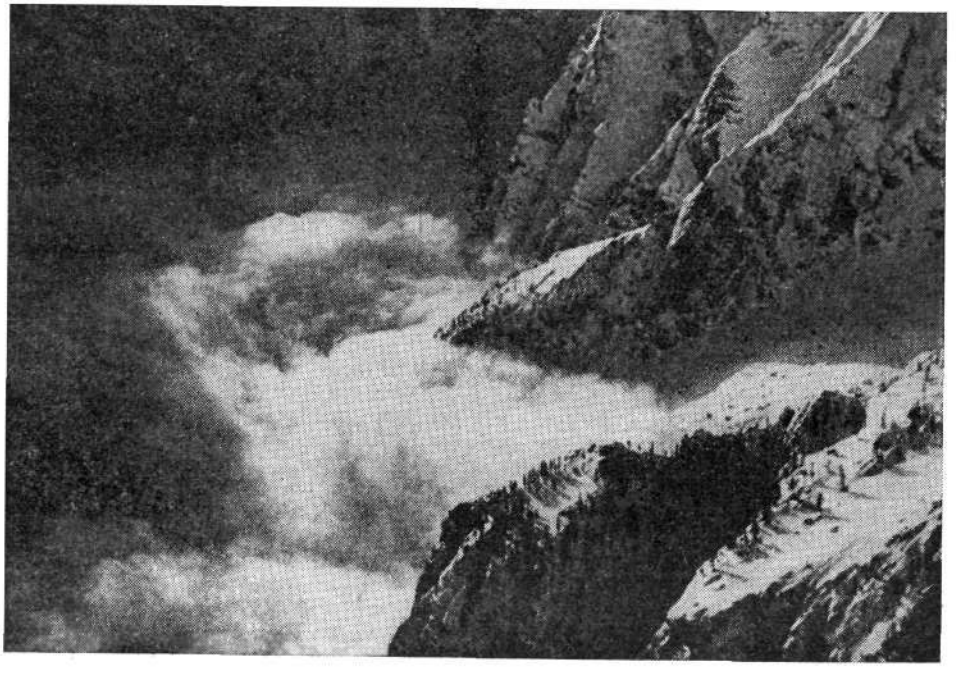

kamera je drzno izločila v kadru prej skoraj obvezen pas neba. Pogled pod neobičajnim zornim kotom, iz polptičje perspektive, je pokrajino z jezerom brez referenčnih dodatkov v prvem planu sploščil v malone abstraktno ploskev. S takimi posnetki so tudi planinski fotografi prispevali svoj delež k osamosvajanju fotografije kot izraznega medija.

Leta 1935 je SPD izdalo prvi zvezek planinske fotografije »Iz naših gora«, leta 1937 in 1940 pa še druga dva. Zvezki so zasnovani kot izbor umetniških prilog Planinskega vestnika iz preteklih nekaj let in nudijo zelo priročen pregled dosežkov na tem področju. Prvi zvezek je poleg več podob že omenjenih J. Ravnika in J. Skerlepa prinesel nekaj del še dveh izraziteje profiliranih avtorjev, Mirka Kajzelja in Frana Krašovca.

Kajzelj se je predstavil s posnetki gora, kjer je dosledno odstranjen nivo tal. Pri večini fotografij drugih avtorjev je odnos tla—gore v smislu tektonskih zakonitosti ohranjen, kar na nek način implicira prisotnost fotografa, ki je na talni horizontali, hkrati pa odraža tudi naravni, običajni kot gledanja. Kajzelj je nasprotno z izpuščanjem baze gorá dosegel lebdenje teh gmot, jih nekako popredmetil in iztrgane iz konteksta ponudil kot samostojne objekte. Ker je fotografova oporna točka zamolčana, izgubimo občutek njegove prisotnosti in smo soočeni z gorami-samimi-na-sebi, torej s svetom, ki daje vtis samozadostnosti in kjer človeku ni prostora. Sorodne težnje sicer zasledimo tudi pri nekaterih drugih avtorjih, vendar je ta koncept Kajzelj najjasneje izrazil. Analitično gledano ga moremo interpretirati kot dobro artikuliran odstop od mimetične zasnove fotografske podobe in krepitev njene avtonomnosti, hkrati pa tudi kot preseganje svojega žanra, ki ga je tradicija močno obremenila s topografsko pričevalnostjo. Ta dediščina se namreč kljub formalnim spremembam na podobah vztrajno kaže v podpisih, ki še nadalje ostajajo v službi krajepisja.

Krašovec se je že prej dolgo vrsto let ukvarjal s fotografijo, med drugim tudi s planinsko motiviko, in je takšne posnetke tudi pogosto objavljal, tako na primer v goriški Mladiki, Ilustriranem Slovencu in drugod. Za gorsko krajino se je posebno intenzivno zanimal predvsem v dvajsetih letih, v času objave navedene fotografije v PV in zborniku Iz naših gora pa je že veljal za enega od najizkušenejših in najkreativnejših neprofesionalnih fotografov pri nas in je pomembno prispeval tudi k usmeritvi in kasnejšim uspehom leta 1931 ustanovljenega Fotokluba Ljubljana. Vsak motiv je bil zanj le sredstvo, prek katerega naj se izpriča notranja zaključenost podobe.

Drugi zvezek Iz naših gora je v glavnem potrdil že nakazane usmeritve, v njem pa

Sl. 5 — Ivo Frelih: V Planici, obj. 1937

je sodelovalo tudi nekaj novih avtorjev, ki so se sicer že uveljavili na polju tako imenovane »umetniške fotografije«. Več kot prej je bilo zimskih posnetkov, kar s časovnim zamikom nekaj let verjetno so-

Sl. 6 — France Avčin: Med Debelim vrhom in Hribaricami, obj. 1939

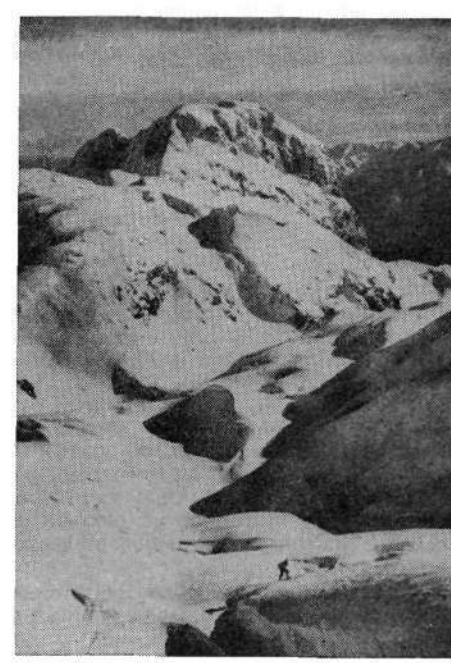

vpada z zmago progresivnih idej tudi znotraj SPD in kaže, da so nekdaj izvirne ideje skalanov sedaj že postale skupna last. Nekateri že znani avtorji, na primer Ravnik in Skerlep, so razvili kontrapunktično kompozicijo (prvi plan — ozadje) skoraj do klišeja, bolj svež pristop pa je zastopal predvsem Slavko Smolej s potencirano igro oblik in strmim zgornjim rakurzom (sl. 4). Ivo Frelih je razširil prvi plan v malone vertikalno postavljeno zasneženo ploskev, ki razčlenjena z grafizmi zavzame dobro polovico podobe (sl. 5). Vsi omenjeni avtorji so bili v tem času tudi že med najdejavnejšimi člani ljubljanskega fotokluba.

Zadnji zvezek ni prinesel nič izjemno novega. Skoraj polovica posnetkov predstavlja zimsko pokrajino, opazne pa so večje spremembe v ikonografiji. Gore so v kadru bolj posredno, vsebino podob grade različni »literarni« vstavki ali pa jih osmišlja iskanje različnih svetlobnih učinkov (sl. 6). Mnogi posnetki se vračajo na že presežene stopnje in v primerjavi s kvalitetnimi izdelki izpred nekaj let dajejo vtis lepotnosti za široko porabo. Publikacija kaže, da se je neko zaokroženo obdobje naše planinske fotografije počasi bližalo svojemu sklepu.

Čeprav je lastna organizacijska mreža omogočala planinski fotografiji sorazmerno samostojnost pri razvoju, pa mej z drugo amatersko fotografijo tega časa ni moč ostro zarisati. Posebno to velja za čas po ustanovitvi FK Ljubljana. V njegovem ustanovnem odboru so namreč sodelovali poleg F. Krašovca še J. Ravnik, J. Skerlep in E. Planinšek, torej vsi že priznani planinski fotografi. Danes je neposredne vplive na usmeritev ljubljanskega fotokluba sicer težko rekonstruirati, nedvomno pa je dejavnost planinskih fotografov čisto od začetkov spodbudno vplivala tudi na drugo amatersko fotografsko produkcijo.

Vplivi pa so se širili tudi v obratni smeri. Nekateri poklicni fotografi, ki so se vključili v fotoklub, so nedvomno pomembno prispevali k ozračju, v katerem so nastali tudi nekateri izjemni dosežki planinske fotografije. Drznost fotografskega pogleda in abstraktivne tendence so namreč vanjo lahko preniknile bodisi posredno bodisi neposredno le iz izrazito fotografskih krogov.

NOVA MOŽNOST DOŽIVLJANJA NAŠIH GORA

IKARI S PERJEM V NAHRBTNIKU

GREGOR MIS

V zadnjih letih se je tudi v Sloveniji zelo razširilo letenje z jadralnimi padali. Tisti, ki smo prej radi planinarili in smo se sedaj oprijeli tega športa, smo kmalu začeli združevati lepote obeh dejavnosti. Kolikokrat sem si po napornem grizenju kolen navkreber na vrhu gore ob gledanju ptičev, ki so mi jadrali mimo glave, želel: »Kaj bi dal, da se kot kavka odpeljem v dolino!«.

Ta možnost se z razvojem jadralnih padal ponuja tudi našim planincem, ki si želijo neizmernih tišin in prelepih razgledov iz ptičje perspektve.

Jadralno padalo ti — to je treba povedati — pusti v nahrbtniku prav malo prostora za druge stvari, tako da je treba zelo racionalno izbirati le najnujnejše.

Samo padalo s sedežem in rezervnim padalom tehta okrog 6 do 7 kilogramov, cene pa se gibljejo od 1000 do 3000 DEM za padalo, 600 do 700 DEM za rezervno padalo in 100 do 200 DEM za sedež. Stvar vsekakor ni poceni, verjetno pa je še vedno najcenejša in najbolj praktična oblika letenja.

V Evropi je bilo leta 1989 registriranih okrog 40 000 letalcev, ta zvrst letenja pa je najbolj zasvojila zahodne Nemce.

Tudi pri nas v Sloveniji je jadralno letenje vedno popularnejše. Tiste, ki jih bo stvar zanimala, si lahko osnovno znanje pridobijo v klubih (Kanja, Ljubljana, v Škofji Loki, Velenju, Idriji...). Sami pa se tega športa nikakor ne lotite, kajti grobe napake v poznavanju vremenskih pogojev ali vodenju padala so lahko usodne. Zato nasvet: na začetku letite le z izkušenejšimi!

Kakšne možnosti se ponujajo v Sloveniji za letenje z jadralnimi padali? V zadnjih letih, ko se širi jadralno padalstvo, se je že izkristaliziralo nekaj specifičnih mest, kjer ob lepem vremenu skorajda zagotovo srečaš znance, ki opazujejo smer in jakost vetra ter se med seboj posvetujejo o tem, kje vzleteti, kje pristati, ali je zadosti možnega vetra, da bodo tisti z boljšimi padali lahko jadrali itd.

Eden od takih krajev je prav gotovo Kamniški vrh nad Stahovico, ki je najbolj primeren za učenje, ob srednje močnem jugovzhodnem vetru (pod 15 km/h) pa je mogoče tudi jadrati. Za pristanek je dosti prostora; ker je planina travnata, se tu ni bati, da bi se pretrdo srečali s kakšnim drevesom, kar se pri prvih poskusih rado primeri.

Kriška planina nad Tržičem je že precej višje. Kljub temu, da je na vzletišču in na pristanku dovolj prostora, me je zaradi ve-

like višine prevzel občutek tesnobe in ko sem po kakih dvajsetih minutah končno le občutil pod nogami trdna tla, sem bil od veselja in ponosa čisto iz sebe. Vendar ne dolgo, saj je sledil krst. Padalci so moj prvi polet (več kot 300 metrov višinske razlike se šteje kot polet) podkrepili s krepkimi brcami v mojo zadnjo plat. Sledili so poleti s Šmarnogorske Grmade (664 m), kjer je treba biti pri vzletu in pristanku zaradi grmovja in električnih žic pri kadetski šoli že bolj previden.

VESELE DOGODIVŠČINE

Eden od najlepših razglednih poletov pa je s Pršivca (1761 m) nad Bohinjskim jezerom. Skoraj 1200 metrov globoko pod tabo leži Bohinjsko jezero, trda hoja iz Stare Fužine pa ti še bolj zbudi željo po tem, da bi se spustil prav v temno modre vode Bohinjskega jezera. Polet s Pršivca ti vse to omogoči. V pol ure doživiš tu res ogromno. Lahko se odpelješ ob robu gozda proti Vogarju in si privoščiš poglede na Tošc, Triglav, Komarčo in južne Bohinjske planine, če imaš srečo, pa zagledaš pri slapu Govicu (na južnem pobočju Pršivca) še gamse. Čez nekaj minut že zlagaš padalo na plaži pri Ukancu in se smejiš prijateljem, ki jih na vrhu Pršivca čaka še naporna pot v dolino.

Pozimi ali pozno jeseni, ko je ozračje mirno, se dá vzleteti tudi z vrha Triglava, Tošca, Krna, Stola... Ti skoki seveda zahtevajo precejšnjo zbranost in dobre lokalne vremenske pogoje za vzlet in pristanek (rahel vzgonski veter, dobra vidljivost...).

Nikoli ne bom pozabil jesenskega poleta s Stola. Zaradi precej močnega severnega vetra na vrhu smo bili prisiljeni vzleteti mnogo (400 metrov) nižje. Domen, Goran in Samo so odleteli do igrišča za golf na Bledu, sam pa sem pristal na vrtu neke hiše oziroma vikenda, kjer so se me tako prestrašili, da so me pri priči povabili na kosilo. Tudi dame z belimi pudli na igrišču za golf so z grozo v očeh opazovale, kako so se trije v težkih gojzaricah spravili mendrat lepo negovano travo in plašit uboge kužke.

Pri poletu s Kamniškega sedla sva z Goranom v zraku srečala prijatelje, ki so poleteli z vrha Brane. Presenečenje je bilo popolno, saj sploh nisva vedela, da nameravajo leteti. Zaradi megle so čakali na vzlet skoraj ves dan. Ko smo pristajali na travniku nad kočo v Kamniški Bistrici, še nismo bili dobro na tleh, ko so nam dekleta že podajala steklenice piva, saj smo prileteli ravno na piknik.

Neko prekrasno soboto smo z Domnom in Stanetom jadrali nad Javorjami. Vzlet z vrha smučišča na Starem vrhu se je lepo posrečil, potem pa smo zavili čez rob na javorsko stran. Domen si je s spretnim manevrom nabral višino in jo »potegnil« proti Blegošu, s Stanetom pa sva kako uro pešačila nazaj proti Staremu vrhu. Seveda so naju ob vsej poti ljudje ustavljali, ogovarjali in vabili na pijačo. Ker se nisva mogla pri vsakem ustaviti, je Stane obljubil, da pride na pijačo zagotovo naslednjič »z družino«. Ko smo naslednjič pešačili tam mimo, so nas ljudje samo

Razvoj jadralnega padalstva

1965:
NASA razvije padalo v obliki krila za skoke iz letala.

1974:
Ameriški padalec Dan Poynter govori o možnostih poleta in jadranja s padali.

1978:
Dejanski pionirji letenja z gora so padalci iz Engardina (Švica) in Mieussya (Francija). Tedaj poletijo prvič s padalskimi padali. To leto je upoštevano kot rojstno leto jadralnega padalstva.

1982:
Prvi polet z visokih gora. Francoz Roger Fillon poleti s padalom s stebra Frendo v Aiguille de Midi (3600 m) in pristane v Chamonixu (1000 m). Isti poleti tudi z Mont Blanca (4807 m).

1985:
Pierr Gevaux poleti z Matterhorna, Eigerja; Alain Esteve leti z Aconcague (6950 m). Pierr Gevaux poleti z 8074 metrov visokega Gašerbruma in pristane 2100 metrov nižje v bazi.

1986:
Hubert Apetits preleti v Normandiji ob klifih 36 kilometrov obale.

1987:
Leto skokovitega širjenja jadralnega padalstva v alpskih deželah; 10 000 pilotov in doseženo drsno razmerje 4; število proizvajalcev padal in šol se skokovito veča. Japonec Kazuzuki Takamashi poleti z 8201 meter visokega Čo Oja in pristane 2500 metrov nižje.

1988:
Začnejo se raziskave v vetrovnikih, pojavljajo se padala z bolj dognanimi profili in boljšo aerodinamiko. Preseženo je drsno razmerje 5.
Jadralno padalstvo je sprejeto v FAI.
V Franciji je organizirano 1. evropsko prvenstvo.
V Evropi leti že 30 000 jadralnih padalcev.
Z vrha Mount Everesta poleti 22. septembra Francoz Jean Marc Boivin.
Rekord v trajanju poleta znaša 11 ur; preleten je trikotnik 42 kilometrov.

(Zbral: Sandi Marinčič)

vljudno pozdravljali. Verjetno so s strahom pričakovali obisk Staneta »z družino«.

REKORDERJI JADRANJA

Kje so meje in kakšne možnosti se odpirajo v razvoju letenja z jadralnimi padali? Verjetno to sluti le nekaj konstruktorjev jadralnih padal. Res pa je, da se z vedno *občutljivejšimi padali in piloti, ki so vešči* tako imenovanega aktivnega vódenja padala, dá dosegati neverjetne stvari.
Nemški jadralni piloti so s padali lani v *Namibiji preleteli 130 kilometrov.* Francoski alpinist Jean Marc Boivin je poletel z vrha Mt. Everesta. Pri nas pa je Zmago Šilc v samih kratkih hlačah skoraj šest ur vztrajal nad Slivnico. Leva Požarja in Domna Slano je dvignilo 1020 metrov nad vrhom Šmarnogorske Grmade. Vlasti Kunaver je uspelo poleteti s Trisula v Himalaji (ženski višinski svetovni rekord). Preleti pri nas pa sploh niso več redkost; vedno več je odkritih zanimivih gora, od koder se lahko krasno poleti.
Vedno bolj izpopolnjena padala s profili, ki presegajo drsno razmerje 5, velika *popularnost tega športa, ki omogoča raziskave* jadralnih padal v vetrovnikih, razmeroma vedno cenejša oprema omogočajo ali bodo omogočili, da bo jadralno *padalo postalo tudi sestavni del opreme* našega planinca (alpinista), ki si želi doživeti v gorah nekaj več in ima za to dovolj volje in poguma.

SPOMIN OB OBLETNICI SMRTI

FRAN KOCBEK – ALJAŽ SAVINJSKIH ALP

FRANC JEŽOVNIK

Že večkrat smo zapisali, da »Savinjske novice«, mesečnik iz Mozirja, veliko objavlja s področja planinstva. Tako je v sedmi številki objavljen sestavek »Velika slovesnost na Molički planini«, ki govori o tem, da se je v naročju mogočne Ojstrice zbralo blizu 2000 planincev ob blagoslovitvi na novo zgrajene kapelice. Prvotna je bila zgrajena že leta 1898 in v zimi 1952/53 porušena. Novo kapelico so zgradili Lučani, ki so opravili več kot 3000 prostovoljnih ur. Kapelo je 8. julija letos posvetil mariborski škof Franc Kramberger slovenskima svetnikoma Cirilu in Metodu. Zbrane je pozdravil Matjaž Kmecl, član predsedstva Republike Slovenije. Spomnil se je prve Kocbekove koče in kapele in dejal, da sta koča in kapela znamenji slovenskega človeka, njegove volje, moči, velike vere v slovenstvo. Kmecl je prav tako povabil vse navzoče, da bi našli *skupni jezik za obnovo Kocbekove koče,* ki je sedaj žalostna podrtija.
Možu, ki je bil na čelu planincev in ki so mu postavili prvo kočo na Molički *planini in kapelico,* sta posvečena dva članka v avgustovski številki »Savinjskih novic«: »Fran Kocbek — Aljaž Savinjskih Alp« (ob 60-letnici smrti in 100-letnici prihoda v Gornji grad) in »Spomin Kocbeku«.

REŠEVANJE NARODNIH KORENIN

V prvem sestavku Edi Mavrič oriše Kocbekovo življenje in delo. Med drugim je avtor zapisal: »Velika skrivnost ostajajo pota, ki jih je moral previhariti do uspehov in sadov, katerih žetev uživajo danes vsi, ki jih pot vodi med mogočne vršace mimo skalnih previsov do planinskih postojank, postavljenih po zaslugi Frana Kocbeka po Savinjskih planinah. Žal je delo moža, ki je vso svojo zrelo dobo posvetil dobrobitu naše skupne očetnjave, premalo cenjeno in spoštovano . . .«
Markiral je pota in jih leta 1903 pravno zaščitil. Tega leta je pridobil od vseh večjih posestnikov Luč in Solčave izjavo, da lahko samo Savinjska podružnica SPD markira pota po zemljiščih teh posestnikov. To izjavo mu je podpisalo tudi Knežješkofijsko oskrbništvo v Gornjem gradu. Nemci niso imeli več kaj iskati v Savinjskih Alpah. To delo je začel že pred ustanovitvijo SP SPD leta 1893; bil je glavni pobudnik, da se je SP SPD ustanovila in da je imela svoje odseke v vseh večjih krajih Savinjske doline in še širše. Zavzemal se je za ceste in za širitev »turistike«, bil je med tistimi, ki so se zavzemali za železnico, ki bi vodila mimo Rečice in skozi Gornji grad v Kamnik. Pisec opozarja na njegovo publicistično delo, na »Vodnik za Savinjske planine in najbližjo okolico«, ki ga je izdal skupaj z Miho Kosom leta 1894, na »Savinjske planine — vodnik po gorah in planinah« iz leta 1903, na »Savinjske Alpe« in na kolendarje, ki jih je letno izdajal. Žal ne omenja dejstva, da je Kocbek pri tem svojem publicističnem delu navezal stike z marsikaterim znanstvenikom. Tako je sodeloval z naravoslovcem Ferdom Seidlom (1856—1942) iz Novega mesta, ki je leta 1940 postal dopisni član Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. — Avtor nam torej odkriva življenje moža, ki je neizmerno veliko naredil za slovenski narod.
To poudarja tudi Aleksander Videčnik v sestavku »Spomin Kocbeku«. Piše, da so se ob 850-letnici Gornjega grada spom-

nili tudi moža, ki je živel v času hudih narodnih stisk, potujčevanja za vsako ceno in vražjega načrta, da se naj ta del naše zemlje (Savinjska dolina) očisti slovensko govorečih prebivalcev. Kocbek je bil prvi, ki je prispeval k temu, da se niso uresničile sanje celjskih, tujih gospodarjev, da v teh krajih v petdesetih letih ne bo nobenega Slovenca. Bil je med mladimi izobraženci, polnimi rodoljubja, ki so se odločno borili za to, da rešijo svoje narodne korenine.
Kocbek je bil vsestranski mož, poudarja Videčnik. Med drugim je njegova zasluga zidava solčavske šole, ogromno je storil za šolstvo v Gornjem gradu, ustanovil je Učiteljski socialni fond, bil je pobudnik za ustanovitev gornjegrajske posojilnice, dolga leta je bil njen tajnik itd.

USODA VELIKIH MOŽ

Leta 1927 je odstopil kot predsednik SP SPD, med drugim zaradi nekaterih neutemeljenih očitkov. Postal je zagrenjen, piše Videčnik. Njegov prijatelj Branko Zemljič, dolgoletni tajnik SP SPD, je v nekem razgovoru omenil, da je Kocbek v Gornjem gradu nekoč izjavil: »Črnec je svojo dolžnost opravil.«
A. Videčnik svoj prispevek zaključuje z besedami: »Ko je 6. avgusta 1930 krenil sprevod z njegovim truplom na zadnje počivališče, so se od njega poslovili njegovi zvesti prijatelji, res pa je, da so številni nekdanji pozabili nanj in se pogreba niso udeležili. Tudi njegova zadnja pot je bila strma in kamnita!«
V mladih letih je Kocbek zbiral slovenske reke in pregovore, ki so izšli v knjižici že v preteklem stoletju (Pogovori, prilike in reki — 1887); med njimi najdemo tudi tistega »Dobrota je sirota«.
Edi Mavrič pa je ob zaključku svojega prispevka zapisal:
»Zasluga Frana Kocbeka je, da so bile rešene in ohranjene Savinjske Alpe. Fran Kocbek počiva v naročju planin, katerih del je postal, ki se jim je razdal in iz katerih je črpal moč za svoje veliko poslanstvo. Njegov skoraj pozabljen grob tam ob cerkvici sv. Magdalene nemo priča o usodi velikih in zaslužnih mož, ki so izstopili iz okvirov svojega časa in postali zgodovina. Eden od takih je bil Fran Kocbek.«
»Savinjske novice« so obudile spomin na tega velikana naše planinske zgodovine in naša želja je, da ne bi bil pozabljen, da bi bil večkrat okrašen njegov grob, kot so ga že okrasili planinski vodniki Savinjske doline ob zaključku tečaja za mladinske vodnike. Največ bomo seveda naredili, če bomo obnovili njegovo kočo na Molički planini, če se bomo odzvali povabilu Matjaža Kmecla. Storimo to do leta 1994, do stoletnice, ko je bila prvotna koča odprta.

ZAPISANO OB 60-LETNICI SMRTI FRANA KOCBEKA

UTRINKI OB SPOMINU

BOŽO JORDAN

V Lučah je bil pogovor o kategorizaciji planinskih poti. Zato je bilo potrebno pota poznati in jih prehoditi.
Zadnja iz doline Podvolovljeka drži ob Lučki Beli čez Šibje. Oznake se začno na bukvi Za Loncem. To je edina bukev ob cesti v ovinku, spodaj obraščena, da se napis Korošica zagotovo ne vidi, je pa! Nekaj bolj svežih markacij sumljive barve in obojesmerna puščica pripeljeta na staro pot, kjer je mogoče slediti markacije. V Šibju lahko mirno kreneš proti Presedlaju. Vendar nova karta Grintovcev nima vrisane steze. Do Vratic (1655 m) bo šlo skoraj po senci gozda. Na Starih Štalah ne išči ne jezera, ne mlakuže! Pa ne levo in ne desno ne pojdi po dobrih poteh, kar naravnost čez zeleno površino dna in desno od žlebičev jo mahni na pot. Tam boš našel datum 3. 7. 1973; tedaj so verjetno markirali, čeprav v kartoteki poti to ni zapisano. Dalje je treba iti do odcepa proti Vodotočniku in čez Prag (1910 m), kjer ne bo problemov. Dolina pa naj le ostane rezervat za ptiče in posamezne obiskovalce; tako je bilo zapisano v dnevnem časopisju.

MOLIČKA PEČ, 8. 7. 1990

Lani smo šli čez Jeruzale, da smo prešteli kline in jeklenice na novo obnovljeni poti iz Robanovega kota na Korošico. Ker smo v zgornjem koncu slišali zvonenje, smo skušali ugotoviti kaj to pomeni. Bila je le predpremiera za otvoritev kapele. Veliko ljudi je bilo zbranih, toda pred nami in mimo nas jih je šlo prav malo. Ugotoviti pa se je dalo, do kje lahko pride avto še od Robanove planine naprej! Na otvoritev so povabili leto dni pozneje za praznik sv. Cirila in Metoda. Letos je bilo vse vzorno označeno iz doline Podvolovljeka do Ravnega pola, kjer je bil pri oskrbnikovi garaži (obledel napis Korošica) slavolok v pozdrav obiskovalcem, za Inkretom pa lepa nova smerna tabla Molička peč, 30 min. Povedali so, da je bilo več kot 200 osebnih avtomobilov, ki so stali tja do konca ceste pri zapuščeni lovski koči (ena stena je uboga!). Eden izmed obiskovalcev se je vračal čez Robanov kot in mi je pozneje po telefonu sporočil, da je pot resnično v redu obnovljena. Ob kapeli so ostanki Kocbekove koče. In Matjaž je v svojem nagovoru po maši dejal: »Naši

vnuki, ne naši dedje so nam dali to podrtijo v upravljanje in naša naloga je, da koči spet damo prvotno podobo.«

PETELINJEK, 1451 m, 4. 8. 1990

Iz Gornjega grada je označena TV pot na Menino. V uri in četrt prečiš cesto in ti na levo uide pogled na gol vrh. Iz doline se ta goli vrh lahko opazuje s ceste. Ko zadnjič stopiš nanjo, je nad njo smerna tabla — nekoč je bila mnogo večja, ker je bil tu konec ceste, pa ne tiste, ki se po nji pripelješ od doma — 40 minut do doma. Cesta pelje naprej po severnem pobočju Petelinjeka. Zelo razgledna je, kot tudi sam vrh. Pod vršino se desno odcepi vlaka, ki se onkraj cepi in konča, mimo Praprotnice (korita, vode je zelo malo!) čez Bočke trate pa je speljana stara pastirska steza. To je približno tam, kjer se cesta na planinski karti konča in so dalje pikice, pa bi morali biti vsaj del dve črti (bo na novi izdaji) — tisti del po jugovzhodni strani vrha. Za orientacijo dobro služi antena na Špicu (1499 m) domžalskih radioamaterjev, ki bi lahko vedeli, kaj pomeni trata in kaj parkirišče.

Stopili smo na cesto iz Tuhinjske doline. Le nekaj korakov gremo po nji in nad nami je nova kapela, blagoslovljena 17. junija 1990.

GORNJI GRAD, 435,6 m, 4. 8. 1990 ob 18. uri

Pred šolo je bilo zbranih nekaj ljudi, ki so se udeležili obletnice smrti Frana Kocbeka (umrl je 7. avgusta 1930). Prisoten je bil predstavnik ZTKO Mozirje Martin Aubreht. Nagovor je opravil mladi predsednik planinskega društva Miran Ugovšek, sodelovale so učenke Mojca Župančič, Anica in Darinka Rajter, Simona Brezovnik, Mojca Marovt, Martina Petek, Ivica Zalesnik in citrar Robanov Franci iz Robanovega kota. Stali so pred ploščo: Franu Kocbeku, ravnatelju in velikemu planincu ob 30-letnici Planinskega društva Gornji grad. 1979, Osnovna šola Fran Kocbek, Gornji grad.

»Dragi krajani, planinci, predvsem pa svojci pokojnega nadučitelja Frana Kocbeka, katerega ime nosi šola, kjer smo se zbrali!

Letos v Gornjem gradu praznujemo pomembne obletnice: 850 let od ustanovitve Benediktinskega samostana, 110 let prosvetnega društva in 100 let od ustanovitve pevskega društva, poleg tega pa praznujemo 100-letnico prihoda in 60-letnico smrti Frana Kocbeka.

Rodil se je 28. januarja 1863 v Ločkem vrhu pri Lenartu. Kot učitelj je prišel v Gornji grad 1890. leta in ostal v Savinjski dolini celih 40 let.

Poleg tega, da se je kot dober pedagog razdajal številnim generacijam slovenskih otrok, je našel v planinskem svetu mnogo razvedrila in pogoje za ustvarjalnost na področju planinstva.

Lepo se je ponašati z bogato tradicijo planinstva, še lepše pa z ljudmi, kot je naš Fran Kocbek. Za našo planinsko skupnost je naredil izredno veliko. Brez vsakih zadržkov ga lahko primerjamo z Aljažem, Kugyjem, Staničem; kar je bil Aljaž za Julijce in Triglav, je bil Kocbek za naše prelepe Savinjske Alpe. Mnogo je poti, ki jih je on utrl in ki jih uporabljamo še danes, mnogo je tudi zavetišč in postojank, katerih boter je bil prav on. In ne samo to: bil je tudi med najpomembnejšimi, ki so zastopali interese planincev v dolinah in spravili planinstvo v organizacijo, katere ime je danes PZS. Zato še enkrat naglasim: veliko bogastvo je imeti v svoji dolini ljudi, kot je bil Fran Kocbek.«

Po koncu se je vsem zahvalil sedanji »nadučitelj« Ivan Purnat in Andreja Žerovnik, Anica Rajter ter Meta Marovt so ponesle ikebano in svečki na grob pokojnih dveh nadučiteljev v Gornjem gradu.

Dvajseto stoletje

Slovensko planinstvo bo kmalu staro sto let — torej je proizvod dvajsetega stoletja, sopotnik demografske eksplozije, fašizma in komunizma, atomske bombe in aidsa. Triumfa tehnike in poraza človeškega duha. Svetovnih vojn in ekonomskih kriz. Industrije.

Petnajsto stoletje, ki je ravno tako »okroglo« kot dvajseto, je dalo črno kugo, prodor Turkov, odkritje Amerike in stražne ognje na vrhovih.

Deseto stoletje je dalo križarske vojne, Riharda Levjesrčnega in Robina Hooda.

Nulto stoletje je dalo Kristusa kot začetek nove ere, in Cezarja kot konec stare.

Kakšen bo (čuden miselni preskok, ki naj bo dovoljen!) nadaljnji razvoj alpinizma? Ali se bodo v iskanju plodne zemlje naselja preselila (nazaj) na pobočja, kjer so nekdaj že bila? Ali bodo ljudje pogozdili gore in obesili na klin pljuča narave? Ali bodo podzemske kraške jame, ki jih je v gorah ogromno, postale zatočišča privilegiranih?

Iz letala je svet morje megle, nad katerim je jasno nebo.

Psi so zato tako priljubljeni, ker je v očeh psa vsak gospodar Napoleon.

V megli je vsak vrh, ki štrli iz nje, Olimp.

Boris Ogrizek

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA

V Sloveniji je nekaj območij, kjer je skoncentriranega veliko naravnega in kulturnega bogastva. Eno izmed njih je gotovo Zgornja Savinjska dolina, ki je mogoče od vseh predelov med ljudmi najmanj znana. Eden od vzrokov je tudi slaba zastopanost tega območja v literaturi.

V decembru letošnjega leta bo prišla na knjižne police fotomonografija Zgornja Savinjska dolina, ki jo je pripravilo in založilo podjetje EPSI iz Trbovelj, in bo skušala to vrzel deloma zapolniti.

Knjiga formata 24 × 30 cm s plastificiranim ovitkom, natisnjena na umetniškem papirju, bo skušala na 208 straneh s 160 kvalitetnimi barvnimi fotografijami in tekstom zaokroženo prikazati Zgornjo Savinjsko dolino.

Avtor fotografij je Matevž Lenarčič. Uvodni nagovor je pripravil dr. Anton Žunter, korake v preteklost nastanka doline je prikazal prof. dr. Anton Ramovš, zgodovino kulture in narodopisne zanimivosti je pripravil Aleksander Videčnik, Jože Svetličič prikazuje etično razmerje med človekom in živaljo, prof. dr. Ljerka Godici pa sistematično predstavi rastlinstvo Zgornje Savinjske doline. Tekst v knjigi bo preveden tudi v angleški in nemški jezik.

Besedilo bodo poživile pesmi bralcem Planinskega vestnika dobro znanega pokojnega Joža Vršnika Robana iz Robanovega kota in črnobele reprodukcije starih risb krajev in območij Zgornje Savinjske doline.

Knjigo je mogoče naročiti že v prednaročilu za 590 dinarjev (plačljivo tudi v dveh obrokih), in to pisno ali po telefonu na naslov EPSI, Novi dom 26/a, 61420 Trbovlje, tel. 0601/22 630.

KAKŠNA JE TA DOLINA?

... Nazadnje mu je ostalo polno prgišče lepote, razsul jo je na vse štiri strani, od štajerskih goric do strme tržaške obale ter od Triglava do Gorjancev... (Ivan Cankar, Kurent). Po tej »božji setvi« niso vzrasla samo »nebesa pod Triglavom«, ta nebesa so vzrasla tudi v Zgornji Savinjski dolini, še posebno v Logarski. Tudi temu koščku domovine zaželimo s Cankarjem »Pozdravljena iz veselega srca«.

Pokrajinska podoba Zgornje Savinjske doline je polna velikih nasprotij: odkod mogočen visokogorski svet Savinjskih Alp in umirjeni, s samotnimi kmetijami posejani pas Južnih Karavank, zakaj iz zložnejšega pobočja kipita strmo v višave osamljeni Olševa in Raduha, odkod gradivo za gri-

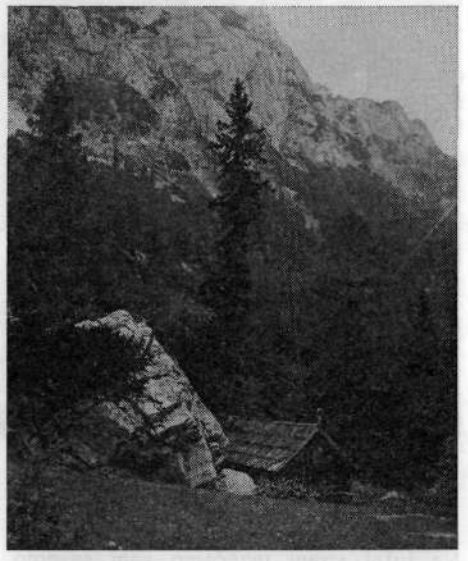

Na Okrešlju

čevnati in hriboviti svet med Mozirjem in Lučami, prepreden z grapami in po njih žuborečimi studenci in potoki, zakaj se iznad teh hribov strmo vzdigujejo Mozirske planine, kako so nastale na južni strani prostrani Velika planina in Menina in na severovzhodu njen podaljšek Dobroveljska planota. In še in še se nam vsiljujejo vprašanja.

Na ta vprašanja nam odgovarjajo trije ustvarjalci in preoblikovalci zemeljskega površja. Najprej je pomembna podlaga. Ta sestoji iz najrazličnejših kamnin, ki so se odlagale predvsem v morju v njegovih globinah in na plitvinah. Nato so različna tektonska dogajanja preoblikovala kamnine, vzdigovala zemeljske plasti, zvijala kamnite skladovnice, jih lomila in dele gorskih skupin ali cela gorovja premikala na drugotne kraje. Tako so tektonske sile v več milijonih let ustvarjale arhitekturo zemeljskih plasti in izrivale morja iz naših krajev. Današnje oblike gorovij, hribov in dolin pa so izdelali ledeniki, reke, potoki, hudourniki, vode v nalivih in poplavah. Vse to troje je oblikovalo Zgornjo Savinjsko dolino.

Zgornja Savinjska dolina obsega ozemlje od Letuša, kjer se Savinja izvija iz objema Dobroveljske planote in hribovja severno od nje, in vse njeno povirje do jugoslovansko-avstrijske meje od Mrzle gore do Olševe. Na severni strani spadajo k njej Mozirske planine, Smrekovško pogorje in Travnik, Raduha, razvodje na Sle-

Gore nad Logarsko dolino s Strelovca
Obe foto: Matevž Lenarčič

menu in Olševa, kolikor je teži k Savinji. Na južni strani uvrščamo sem severno stran Dobroveljske planote in Menine do Črnivca, Kranjsko reber, vzhodni in severni del Velike planine tja do Presedljaja, od tam naprej pa skalni greben od Ojstrice prek Planjave in Kamniškega sedla, pa Turske gore in Rink proti Savinjskemu sedlu.

Vse to ozemlje lahko razdelimo v enote, ki se pokrajinsko ločijo med seboj in imajo različno kamninsko sestavo: Dobroveljsko ozemlje oziroma planota in njen apnenčev izrastek severno od Savinje proti Lepi njivi, nižinski in gričevnati svet Zadreške doline, Rečiško-Šentjanško polje, Radmirsko in Ljubensko polje z obrobjem, Mozirske planine, ozemlje med Ljubnim in Lučami, ki se od Savinje vzpenja v Smrekovško hribovje na sever, Menina, Kranjska reber, Lepenatka in veliki Rogatec severno od nje, Raduha, visokogorski svet Savinjskih Alp z Robanovim kotom, Logarsko dolino in Matkovim kotom, hriboviti svet Karavank in na vzhodu nanj naslonjena Olševa.

Dr. Anton Ramovš

ŽIVALSKI SVET DOLINE

Od Soteske ob vhodu do Okrešlja na gorskem izhodu se popotniku vrstijo podobe, ena lepša od druge. Temni gozdovi, bistre reke, bogat svet samotnih kmetij in visoki gorski vrhovi osupnejo še tako razvajenega popotnika.

Od temnih tolmunov bistre Savinje do gorskih velikanov Savinjskih Alp pa vse vre od življenja, tako pestrega in bogatega, da si ga skoraj ne upam našteti in ne raztrgati v posamezne smiselne sklope.

Poskušal vam bom čarobni svet narave približati na način, ki vam ga odkrivajo stihi Williama Blaka:

»V zrnu peska videti cel svet
in nebo,
v roži na planjavi večni čas
imeti v hip ujet
in neskončnost obdržati
v dlani.«

Življenje je čudež. Kaj je iskanje zadnjega delca v atomu ali zadnje zvezde v vesolju proti misteriju življenja? Edino smiselno je, da tančice zadnje skrivnosti ne bomo odstrli nikoli!

Življenjski pogoji v gorah se razlikujejo od razmer v gozdu po ekstremnejših, trših pogojih za preživetje. Vendar so se na ta svet prilagodile mnoge vrste živali in rastlin. Največ so jih v to prisilile izmenjajoče se ledene dobe.

... Par planinskih orlov je že februarja dokončal gnezdo na polici pod previsom. Pred valjenjem le še naneseta nekaj finejšega materiala, da bo samici, ki bo v začetku marca že valila, prijetno toplo. A sedaj je še februar, mesec ljubezni, ko se par igra v zraku in v najrazličnejših akrobacijah utrjuje svojo zvezo za celo življenje. Na snežni opasti se združita.

Ko samica vali (dve jajci), je samec zadolžen za lov. Kar do konca maja bo skoraj samo od njegovega uspeha odvisna samica in pozneje mladi orlič. Samec samico sicer zamenja za kakšno uro, vendar ni preveč potrpežljiv. Med eno in tretjo uro popoldne pa se spet pustita na širokih krilih nositi gorskim vetrovom. Ozemlje dveh ujed je veliko. Sega od Menine

na jugu do Rogatca na zahodu, Travnika in Mozirskih planin na severu ter obronkov Dobrovelj in Krašice na vzhodu...

...Človeštvo je danes v najhujši krizi, odkar se je ločilo od živali. Umirajo reke in morja. Gori tropski deževni gozd — zelena maternica narave. Na Arktiki in Antarktiki se širijo ozonske luknje in pretijo vsemu živemu. Človeštvo se čedalje bolj cmari v ogljikovem dioksidu. Rešitev je le v naravnem ravnovesju rastlin in živali. A teh je vse manj.

Vseh teh procesov človek skoraj ne opazi. Odtrgan od narave in zaverovan v vsemogočnost tehnike in znanosti ne razume več Indijančeve modrosti:

Človek ni stkal mreže
življenja,
ampak je le nitka v njej.
Če mrežo raztrga,
bo raztrgal tudi sebe.

Jože Svetličič

Sistem RDS za GRS

Kadarkoli nanese med planinci beseda o kakršnihkoli tehničnih napravah v gorah, se znajdemo v precepu med vestjo in potrebami. Radijske naprave v gorah puščajo še najmanj sledov. Lahko pa občutno povečajo varnost na naših planinskih poteh.

Statistike in analize reševalnih akcij v gorah izkazujejo največ pretečenega časa od nesreče do obvestila reševalcem. Kar samo od sebe se znova in znova vsiljuje vprašanje, kako ta mrtvi čas skrajšati. Temeljito se s tem vprašanjem ukvarja tudi slovenska GRS.

Radiotelevizija Slovenije je v letošnjem letu začela uvajati novost pri posredovanju radijskih programov — »Radio Data System« (RDS). Gre za možnost avtomatskega izbiranja radijskih programov (in ne več oddajnikov) na celotnem območju Slovenije. Kot dodatna funkcija RDS pa obstaja možnost enosmernega klicanja oseb. V neslišnem območju radijskega signala lahko prenašamo klicni signal, ki ga zazna miniaturni žepni sprejemnik naročnika oziroma vnaprej določena skupina sprejemnikov. Klicni signal posredujemo prek javnega telefonskega omrežja. Izbrani sprejemnik naročnika na sprejem sporočila opozori z zvočnim signalom, nato pa na številčnem prikazovalniku izpliše telefonsko številko, ki naj jo klicani nemudoma pokliče. Namesto telefonske številke se na prikazovalniku lahko pokaže poljubna številka (šifra), ki naročniku pomeni posebno sporočilo. Sprejem sporočil je možen povsod, kjer je možen sprejem programov Radia Ljubljana na UKV področju, To pa je praktično prav na vseh območjih Slovenije, tudi v zadnji gorski dolinici ali zatrepu, kar ne izpolnjuje noben drug sistem. RDS poskusno v Sloveniji že deluje. Uradno bo uporabnikom na voljo jeseni letošnjega leta. Glede na to je kot nalašč za pozivanje gorskih reševalcev.

Vse kaže, da bomo ob velikem razumevanju TOZD Oddaljniki in zveze RTV Slovenija slovenski gorski reševalci kmalu dobili nekaj RDS sprejemnikov in torej še v poskusnem obdobju možnost uporabe sistema. S sprejemniki naj bi opremili dežurne zdravnike GRS in reševalce-letalce za potrebe še učinkovitejšega helikopterskega reševanja. Sprejemnik naj bi dobil še dežurni reševalec mojstranške postaje GRS in načelniki treh postaj GRS, ki za obveščanje o reševalnih akcijah nimajo na voljo niti telefona. Tako bomo do konca sezone učinkovitost sistema

Žepni RDS sprejemnik — kmalu tudi del opreme naših gorskih reševalcev

lahko tudi dodobra preizkusili. Če bodo izkušnje dobre, bomo že jeseni začeli s sprejemniki postopoma opremljati vseh šestnajst postaj GRS v Sloveniji. Upamo, da glede potrebnih sredstev pri tem ne bomo ostali sami.

Brez dvoma je možno sistem RDS za klicanje oseb uspešno uporabiti še za druge potrebe v gorah, posebno za potrebe planinskega gospodarstva. Upajmo, da tudi pri nas le ni tako daleč čas, ko bodo naše planinske postojanke povezane z dolino z brezžično javno telefonijo. Če pa bomo z uporabo sistema RDS v GRS že minimalno zmanjšali prestani strah, bolečine ali celo preprečili smrt ponesrečencev, bodo prizadevanja RTV in GRS upravičila namen.

Janez Kavar

DRUGAČNO POROČILO O NEKEM OBČNEM ZBORU

REŠILEC STANE, REŠEVALEC PA NIČ

CENE GRILJC

Gorski reševalci iz Kamnika smo na občnem zboru razpravljali o svojem minulem delu ter o položaju in vlogi v naši družbi. Za načelnika smo ponovno izvolili Ceneta Griljca, ki to dolžnost opravlja že dvanajsto leto.

Reševalci opravljamo humano poslanstvo zato, ker to sami želimo, in prostovoljno, ker je GRS tako organizirana.

Obstoj in organizacija GRS segata pred rojstvo alpinizma, saj so nesreče doživljali že prvi pristopniki na vrhove — pastirji, lovci, prirodoslovci in turisti, potem pa v začetku tega stoletja prvi plezalci-alpinisti. Slednji svoje velike uspehe dosegajo v divjih stenah, kjer jih nihče ne občuduje in bodri, se veseli njihovih uspehov, jim ploska, ko pridejo na cilj. (Logika neke morale: če ti na cilju nihče ne ploska, nisi zaslužen in če nisi, ti nič ne pripada. Sredstva za plezalske ambicije doma in v tujini si moraš zagotoviti sam, na svoj način, z delom.)

Gorski reševalci smo alpinisti in ker smo že utrjeni od materialnih in denarnih stisk, smo tudi zato prav primerni za GRS. Usposabljamo se sami. Kjer smo včasih sami plezali, hodimo sedaj pomagat ponesrečenim. Ture za plezanje smo planirali, v reševalne akcije moramo iti iznenada, ob vsakem času, podnevi, ponoči, v dežju in snegu. Kot pri plezanju smo tudi pri reševanju sami, brez gledalcev, le naša vloga je bistveno drugačna. Plezamo zato, ker to radi počnemo, rešujemo pa prostovoljno in zato, ker so drugi nekaj narobe počéli. Kjer rešujemo, ni publicistov. Klici na pomoč so nepričakovani in od doma moramo navadno oditi, ko si najmanj želimo. Po končanem reševanju se utrujeni razidemo vsak s svojim koščkom zadovoljstva. Dan kasneje lahko prečitamo v časopisu vsakodnevno rutinsko obvestilo: »V gorah se je zgodila nesreča. Ponesrečenca so gorski reševalci prinesli v dolino.« Za javnost je bilo opravljeno še zadnje dejanje. Nemalokdaj pa za takšno obvestilo garamo vso noč, premočeni do kože ali premraženi do kosti.

Od pisanja prošenj in izmišljanja metod za pridobivanje denarja smo že skoraj otopeli. Uspehi so skromni. Kar smo privarčevali, nam je »požrla« inflacija. Kljub poračunu dotacije smo imeli lani vse leto prihodkov za nakup pet parov zimskih čevljev po ugodni ceni na »senčni strani Alp«.

Kljub konvertibilnosti je naš GRS dinar še vedno čisto majhen. Bo letos večji? Nič nismo planirali, ker imamo s tem najslabše izkušnje, potrebujemo pa marsikaj, predvsem brezžične radijske aparate in zaščitno opremo za reševalce. Glede na število aktivnih reševalcev je skupni prihodek ob koncu leta 1989 znašal 320 dinarjev na člana. Rešujemo brezplačno, vendar pa je tudi brezplačno delo postalo zelo drago: reševanje v gorah zahteva veliko treninga, veliko plezanja, veliko hoje in veliko srčnosti.

Če reševalni avto pelje bolnika v bolnišnico iz oddaljene vasi, vožnja precej stane, če ponesrečenca nosimo mi več ur daleč, ne stane nikogar nič — razen nas, brezplačnih nosačev. Je to logika?

Lansko poletje sta se istega dne v Vežici in Koglu zgodili dve nesreči. Tedaj je bil na kraju dogodka alpinist, gorski reševalec in zdravnik Iztok Tomazin iz Tržiča. Po radijski zvezi je poklical helikopter in v obeh primerih hitro posredoval. Ta primer je odličen dokaz, kako pomembne so radijske zveze, zato bi bilo prav, da bi aparate imeli vsi reševalci.

Uspešno in lepo smo v minulem letu sodelovali s postajo milice, sekretariatom za ljudsko obrambo, občino Kamnik in Domžale, vendar moramo glede financiranja naše sodelovanje okrepiti in razširiti tudi na podjetja obeh občin. Upamo, da bomo s pomočjo razumevanja in modrih odločitev v občinah uspešno sodelovali. Čeprav smo v denarnih stiskah, še nikogar nismo pustili v hribih in zagotavljamo, da se to tudi ne bo zgodilo.

Reševalci smo bili v minulem letu aktivni tudi v tujih gorah. Marjan Kregar in Janez Benkovič sta sodelovala v himalajski ekspediciji na M. Everest, Tone Škarja in Marko Prezelj sta bila v uspešni slovenski ekspediciji na Šišo Pangmo, Silvo Karo in Janez Jeglič sta plezala v indijski Himalaji, kot inštruktorji v šoli šerp v Manangu v Nepalu pa so bili Bojan Pollak (vodja šole), Cene Griljc, Frane Kemperle in Darja Jenko. Tudi to delo smo opravili brezplačno in za ceno dveh mesecev neplačanega dopusta.

V gospodarskih poročilih smo slišali veliko besed o prostovoljnem delu in večkrat poslušamo tudi kritike na račun drugih odsekov. Reševalci ne štejemo opravljenih ur, toda veliko jih je tudi za dobro planinstva. Tako je pač: eni pri društvu zidajo, drugi gospodarijo, mi rešujemo in plezamo, tretji počno kaj drugega. Tako je prav in pametno, da vsak dela tisto, kar ima rad.

IZPOSOJENI INTERVJU IZ »MONTAGNES«

TROJE ŽIVLJENJ MAURICA HERZOGA

— Maurice Herzog, ali vas pogovor o Anapurni vznemirja, vas dolgočasi ali vam gre na živce?

Herzog: Prav nič me ne nervira. Obenem pa ne bi želel zanikati pomembnosti tega podviga v preteklosti, saj na nek način pojasnjuje tudi sedanjost. Prav temu podvigu se moram zahvaliti za notranjo obogatitev, obenem pa tudi za številne strasti. Priznati pa moram, da se je z Anapurno pričelo moje drugo življenje.

— To pomeni?

Herzog: V trenutku, ko sem se povzpel na vrh Anapurne, sem začutil, da se bo moje življenje spremenilo. Šlo je za nekakšno slutnjo. Zdelo se mi je, da bom postal človek, ki bo nekaj pomenil, ki bo imel v družbi pomembno nalogo. Da ne bo pomote: nisem si domišljal, da bom postal nekaj posebnega. Nikakršne podobne želje nisem imel. Ne, zdelo se mi je, da se bom zasidral na določenem mestu v družbi.

— Na bi to pomenilo, da ste zabrisali preteklost?

Herzog: Kaj še, tega nisem rekel! Šlo je preprosto za to, da sem prestopil v novo obdobje, da sem se lotil drugačnega življenja.

— Ste se počutili močnejšega?

Herzog: Da, saj sem lahko izpolnil nekatere svoje želje, si zagotovil obstoj.

VOJNA

— Toda če se povrnemo v preteklost, k »prvemu življenju« — o tem vemo bolj malo. Kdo je bil Maurice Herzog, preden je osvojil Anapurno?

Herzog: Prihajam iz Chamonixa. Tudi otroška leta sem preživel v tem kraju. Sredi študija me je presenetila vojna, zato sem se moral za nekaj časa odpovedati začetnim ambicijam. In tako sem s študija matematike presedlal na pravo.

— In kako je bilo med vojno?

Herzog: Po služenju redne vojske sem postal tankist in ker se mi je zdelo, da je treba Hitlerjev režim premagati, potolči, sem se odločil, da se bom boril z orožjem v rokah. Verjemite mi, da takrat ni bilo veliko prostovoljcev. Tako sem naletel na mlade komuniste in ustanovili smo borbeno skupino. Bili smo skupaj, borili smo se, skušal sem dobro opravljati naloge, ki so mi jih zaupali. Bila je to zelo nevarna vojna, vse skupaj pa se je dogajalo visoko v gorah. Priznati moram, da sem si pridobil izkušnje.

— Ali so te izkušnje vplivale tudi na odločitev, da postanete šef odprave na Anapurno?

Herzog: Prav gotovo so člani komiteja za odprave v Himalajo pri tem, ko so me izbrali za vodjo odprave, upoštevali tudi te moje izkušnje. Pravzaprav — veste, kandidatov za vodjo odprave ni bilo veliko. Potrebno je bilo dobro poznati gore, biti vešč alpinizma, imeti določena priznanja in seveda smisel za organizacijo, da ne rečem za poveljevanje. Predvsem pa je bila potrebna spretnost. Morda so smatrali, da sem zrelejši od drugih, kdo ve.

NACIONALNO OBARVAN PODVIG

— Koliko časa ste se že do takrat ukvarjali z alpinizmom?

Herzog: Začel sem že zelo zgodaj, pri dvanajstih letih. Mont Blanc in Rdeča igla, to je bilo moje kraljestvo. V študijskih letih sem si prislužil nekaj cvenka s prenašanjem tovorov v planinske koče. Svojo prvo planinsko zmago pa sem dosegel pri 18 letih. Z bratom Gerardom sva preplezala Grépon. Ob povratku me je prevzel občutek... ne zadovoljstva ali napuha, ampak potešitve, nekega notranjega zadovoljstva.

— Kaj menite, koliko alpinistov je takrat lahko računalo na to, da bodo povabljeni v odpravo?

Herzog: Če povem po pravici, ne veliko. Skušali so pritegniti najboljše. Morda bi lahko izbrali štiri ali pet drugih. Vendar niso upoštevali samo tehnične usposobljenosti posameznika; moral si imeti tudi smisel za gore, trdno voljo, sposobnost lastnega prilagajanja okolici, vključitve v skupino, prilagajanja izjemnim pogojem. Vse je bilo pomembno, vse to so upoštevali pri izbiri članov.

— V kakšnem duševnem stanju ste bili vi takrat?

Herzog: Pravkar se je končala vojna, v kateri smo bili preprosto povedano zaprti, zaprti v veliki ječi. Zato nam je po glavi hodila samo ena misel: dokazati se zunaj, spopasti se z najvišjimi gorami, z najtežjimi.

— Opraviti s prvim osemtisočakom? Ali je bil to cilj?

Herzog: Oh, prav gotovo...

— Ali je šlo za nacionalno obarvan zgodovinski podvig?

Herzog: Da, tudi za to je šlo. Trudil sem se, da ne bi bil prevelik nacionalist. Toda bilo je tudi malo tega.

Alpinist, pisec, minister, gospodarstvenik: Maurice Herzog

— Malo ali veliko?

Herzog: Ne, ne, nikoli nisem bil pretiran nacionalist. V določenem trenutku sem celo razmišljal, da bi v odpravo povabil kakšnega Švicarja, pa Italijana, Angleža, Američana. Ker pa je Francija prispevala ves denar... Predvsem nisem imel občutka, da gre za ne vem kakšno nacionalno poslanstvo. Nisem bil na čelu nikakršnega vojaškega odreda, čigar naloga bi bila rešiti čast države. Ne, želel sem premagati prvega osemtisočaka...

PRVI NA OSEMTISOČAKU

— Vseeno pa je bila ceremonija zaprisege...

Herzog: Nekaj vam bom povedal: med našo in starejšo generacijo je vladal razkol. Šlo je za zelo pomemben razkol. Starejša generacija je bila zelo močno prisotna v izvršnem komiteju za odprave v Himalajo in na vse skupaj so gledali skozi odpravo iz leta 1936. Vsi so nosili kolonialne čelade, s seboj so imeli prenosno stranišče. Zares smešno, da umreš! In tako niso imeli nič skupnega z organizacijo iz leta 1950.

Zato menim, da prisega sama ni k dejanju prav nič prispevala; res pa je, da so bili vsi pomirjeni. In mi mlajši smo dejali, da jim bomo ugodili. Vendar pa se med odpravo te prisege nisem niti enkrat poslužil.

— Čeprav ste preživljali težke trenutke...

Herzog: Zelo napete trenutke! Na primer, ko je bilo treba spremeniti načrte odprave. Ali pa, ko so nekateri izrazili željo, s kom bi raje plezali. Spominjam se, da je nekega dne Terray zbolel, zato sem v skupino postavil Lachenala in Rebuffata. Nista si bila preveč všeč. Vendar sta pozneje, vsak posebej, priznala, da sem imel prav in sta drug drugega hvalila.

— Ali ste vnaprej določili, kdo se bo povzpel na vrh?

Herzog: Ne, nihče ni bil že vnaprej izbran. Odločili smo se za dvojne naveze, šlo pa je za neke vrste rotacijo.

— Torej med vami ni bilo tekmovalnega duha?

Herzog: Ne, svojim ljudem moram dati vse priznanje glede tega. Vsi so bili izredno požrtvovalni. Jasno je, da si je vseh šest želelo, da se povzpno na vrh gore, toda vse so prepustili naključju. Prosim vas, da mi verjamete — in to še enkrat ponavljam — predvsem zato, ker pri današnjih odpravah ni tako.

— V skupini vas je bilo šest?

Herzog: Šlo je za neke vrste prenosljivo navezo, z možnostjo zamenjave, čeprav je bila na začetku stopnja prilagajanja zelo različna.

— Že samo vzpenjanje je bila prava majhna avantura, mar ne?

Herzog: Sočasno smo si ogledovali obe gori, Anapurno in Daulagiri, preprosto zato, da bi zvedeli, kje sta vrhova. Sami smo risali zemljevide.

BELO OBDOBJE

— Kaj ste dejali tovarišem, ko ste sestopali z vrha?

Herzog: Šele ko smo prišli v tabor 2, smo se pravzaprav pričeli pogovarjati. Tu so bili Oudot, Terray, de Noyelle. Kaj naj bi jim dejal? To so vzeli na znanje. Nihče ni jokal.

Poleg tega pa nismo smeli izgubljati časa. Oudot nam je pričel dajati injekcije. In še zdaj me je groza, če se spomnim, kako je dolge igle zabadal v poprsnico. Med sestopom me je dvakrat ali trikrat presunil občutek, da sem mrtev, da sem se preselil na ono stran. Dvakrat sem prestopil mejo, vrnil pa sem se s popolnoma drugačnim pogledom na človekov obstoj.

— Ob vašem pristanku na Orlyju vas je pričakalo le malo ljudi — mislim predvsem na uradne predstavnike.

Herzog: Vsi prijatelji so bili tam, uradnih predstavnikov pa je bilo res bolj malo. To me ni ne razveselilo pa tudi razžalostilo ne. Sam sprejem je bil zelo prijeten, člo-

veško pristen, tako da nisem potreboval nobenih uradnih predstavnikov, nacionalistov. Poleg tega pa so me zelo hitro odpeljali v bolnišnico, saj sem jim zaradi slabega zdravstvenega stanja povzročal strašne skrbi.

— Nekako ste se »umaknili«. Vendar ni še nihče Francozov tako zaznamoval kot prav vi s svojim podvigom. Kaj se je dogajalo v naslednjih tednih?

Herzog: To »belo« obdobje je trajalo kar nekaj tednov. Ker pa sem bil skoraj brez denarja, je nekemu direktorju radijske postaje, staremu španskemu borcu, jasno, republikancu po prepričanju, uspelo, da je od mene za določeno vsoto denarja dobil daljšo izjavo. Georges de Caunes je bil tisti, ki ga je našel pri meni. Res ne vem, kaj sem mu sploh lahko povedal, kajti počutil sem se zelo slabo. Toda dobil sem nekaj denarja in vrnil sem lahko dolgove.

— Vaši tovariši niso nič govorili?

Herzog: Imeli so vse možnosti. Nihče jim ni prepovedal. Obstajal je edino dogovor, da jaz napišem knjigo. Obenem pa smo se vsi odpovedali avtorskim pravicam. Ali veste, da so več kot dvajset let vse francoske odprave prejemale denar iz sklada Anapurne, se pravi od avtorskih pravic, člankov, konferenc?

POLITIČNO ŽIVLJENJE

— Kot lahko danes sklepamo, je bil ta podvig izjemno dobro pripravljen.

Herzog: Bil je novatorski, vendar ne moremo narediti nikakršne primerjave; že če omenim samo knjigo, ni bilo nič pripravljeno vnaprej. Sprva je bilo vse skupaj zamišljeno kot neke vrste zapisnik; tak je bil nasvet Komiteja za Himalajo. Čista neumnost!

— Podobno kot knjiga iz leta 1936?

Herzog: Točno. Tiskali bi jo v kakšnih dva tisoč izvodih in verjemite mi, da avtorske pravice ne bi bile kakšen velik zaslužek. Sam pa sem to knjigo »čutil« v sebi in napisal sem jo iz sebe. Doživela je izjemen uspeh. Prodano je bilo med 7 in 10 milijonov izvodov. Ves denar je pripadal Komiteju in zdelo se mi je popolnoma normalno.

— Kdaj ste se končno »izkopali« iz te zadeve?

Herzog: »Slavo« sem občutil kot priložnost, da ne postanem odvisen od tega podviga. Prav v tem je razlika med Cousteaujem, ki je za vedno zapisan morju, ali Victorjem, ki bo za vedno povezan s Severnim tečajem in odvisen od njega, medtem ko sam nisem zapisan goram. V njih in z njimi sem živel še dve ali tri leta, nato pa sem se vrnil k svojemu delu. Veste, ponavljati eno in isto stvar, ne, to ni bilo zame; zdelo se mi je bedasto. Vedno sem si želel nekaj novega. Prav zaradi tega pravim, da sem imel tri življenja: gore, politiko in industrijo.

— In vaša prva »poteza« po Anapurni je bila politika?

Herzog: Malo je temu botrovalo tudi naključje. Nekega dne je Malraux svetoval Generalu, naj me zaposli, da bi mladina imela nekega vzornika. To je vžgalo. Generalu se je takratna mladina zdela preveč materialistična, potrebno jo je bilo malo »vzdigniti« nad ta materializem. Zato me je povabil.

— Ste se z njim pogovarjali o Anapurni?

Herzog: Seveda! Prebral je mojo knjigo. Postavil mi je celo vrsto zanimivih vprašanj. Zanimalo ga je, kako sem lahko na tisti višini kadil. Vedite, da nisem bil kakšen strasten kadilec, od časa do časa sem pokadil cigareto, da bi spremenil grenak okus hrane, ki smo jo imeli s seboj.

KRAJŠA POT DO CILJA

— Pred vzponom na Anapurno — ali ste bili politično...

Herzog: Nobeni stranki nisem pripadal. Vendar pa me je politika navduševala. Tudi zato sem obsojal 4. Republiko. Veste, to je bila sramota, neverjetna komedija... Ko je prišel General, sem mislil, da se bodo končno začeli resno pogovarjati. In tako sem se vključil v predvolilni boj, čeprav na začetku nisem nameraval sodelovati.

— Enako zavzeto kot pri vzponu na Anapurno?

Herzog: Vedno. V to novo življenje sem prinesel nekakšne kvalitete, pa tudi številne napake. Toda vedno sem bil dosleden.

— Tudi v vašem tretjem življenju?

Herzog: Ko sem zapustil politiko, sem se vključil v svet industrije; pravzaprav ga nisem nikoli prav zapustil.

— Če bi dejali: Herzog je vse zgradil na Anapurni — se vam zdi, da bi bilo to nepravično?

Herzog: Menim, da ljudje ne vedo nekaterih stvari. Do neke meje bi temu pritrdil, če ne bi že pred vzponom na Anapurno imel nekakšnih izkušenj, obenem pa ne smete pozabiti, da sem se odločil za študij, ki me je pripeljal med vodilne delavce. Rečem pa lahko, da mi je Anapurna olajšala oziroma skrajšala pot do želenega cilja.

— Pred štirimi leti smo izdali publikacijo in v anketi, kdo je najpomembnejši alpinist, ste še vedno na prvem mestu v srcu Francozov...

Herzog: Kaj res? Zanimivo! To dokazuje, da ljudje niso pozabili. In morda še gojijo iluzije...

PLANINSKO-EKOLOŠKI TABOR NA JUŽNEM TIROLSKEM V ITALIJI

PLANINSKE POTI – TURISTIČNE POTI

MIHA PAVŠEK

Dolomiti — kdo ne pozna ene od najlepših in najbolj drznih gorskih skupin v Vzhodnih Alpah! Seveda jih poznamo; cela vrsta gorskih dolin, pa slikoviti cestni prelazi, visoki čez 2000 metrov in množica vrhov različnih oblik, med katerimi segajo najvišji krepko prek 3000 metrov. Nekateri vrhovi so dostopni le alpinistom in bolj izkušenim planincem, drugi pa so kljub višini lahko dostopni in se vzpnejo nanje lahko tudi običajni izletniki. To seveda omogočajo premnoge gorske ceste, ki nas pripeljejo zelo visoko, včasih pa lahko »vzpon« podaljšamo še z žičnico. In tako nam konec koncev ostane le nekaj ur hoje, kar je nedvomno idealno za turiste.

Eden od takšnih vrhov je Schlern (Monte Sciliar, 2564 m), ki je v neposredni bližini Bolzana. Severovzhodno od tega mesta je v okolici Schlernskega pogorja eden od šestih naravnih parkov na Južnem Tirolskem (dva druga pa bodo proglasili v kratkem), ki je med vsemi prvi dobil status naravnega parka. Vse močnejši obisk tega parka je povzročil, da je že tudi tu ponekod porušeno naravno ravnovesje. Prav zaradi tega je organizirala v mesecu juliju lani Mladinska sekcija pri deželni planinski zvezi ekološki planinski delovni tabor, ki se ga je udeležil avtor tega zapisa.

DOLINA, POLNA PROMETNIC

Južna Tirolska je danes izrazito turistično usmerjena, nekaj večjih centrov pa je v dolini. Prometno je dobro povezana. Z juga se pripeljemo po slikoviti dolini Adiže, na obeh straneh pa nas obdajajo čedalje višji vrhovi. Ponekod se dolina zoža, ker je reka naletela na odpornejše kamnine, ponekod pa je dokaj široka. Na takih mestih se nad obrečno ravnico širijo obdelovalne površine na obeh straneh doline, in sicer do strmine, ki še omogoča smotrno obdelavo. Višje zgoraj pa so le še posamezne umetne terase, kjer gojijo trto. Nad Bolzanom (nemško Bozen) se dolina razcepi v dve ožji dolini, ki imata že izrazito alpski značaj. Proti severozahodu se nadaljuje pot ob Adiži proti Meranu, severovzhodni krak poti pa sledimo ob reki Eisack. V Bolzanu so večinski še italijansko govoreči prebivalci, proti severu pa le še v nekaterih naseljih v dolini. V stranskih dolinah in višje zgoraj prevladuje nemško govoreče prebivalstvo — Južni Tirolci, ki govorijo zelo tipično in svojevrstno narečje. Še v prejšnjem stoletju so se ob snidenju težko razumeli celo prebivalci sosednjih dolin, danes pa je to zabrisano z dobrimi cestnimi povezavami.

Reka Eisack ima hudourniško strugo, saj voda zelo niha, kljub temu pa so po dolini speljane tri prometne žile. Dvotirna železnica, stara cesta in avtocesta proti Brennerju (in naprej v Innsbruck) zavzemajo ponekod kar celotno dolinsko dno, tako da je tudi tu polno visokih gradenj. Nov železniški predor naj bi v prihodnje še za uro skrajšal vožnjo med Innsbruckom in Bolzanom. V dolini je večje mestece še Brixen, čigar škofje so že v 10. stoletju dobili od nemških cesarjev velika posestva na Gorenjskem (ob obeh krakih Save), upravno središče pa je bilo na Blejskem gradu.

Mi že pred tem mestecem zapustimo dolino, v kateri prav do tod gojijo trto, saj se tako daleč v notranjost pozna vpliv Mediterana.

Po serpentinah se vzpnemo mimo slikovitih vasic Kastelruth in Seis na planino Seiser. Ta je po uravnani površini ena izmed največjih v Evropi, zato je tudi turistično zelo obiskana. Cesta nas pripelje na višino okrog 1850 metrov, kjer se pričnejo tudi smučišča in s tem žičnice. Planina ima velike turistične zmogljivosti, dodatne pa so še v nekaj nižje ležečih že omenjenih vaseh. S sedežnico se pripeljemo še nekaj nad 2000 metrov visoko in preostaneta nam le še dobri dve uri hodá na Schlern.

Zanimivo je, da to ni gora v klasičnem smislu, ampak gre za izrazito visokogorsko uravnavo, sam vrh pa je le malenkostno dvignjen nad okolico. V osnovi imamo kristalaste kamnine, prek katerih so odložene debele plasti sedimentov. Schlern je zgrajen iz dolomita, ki je dobil po gori tudi ime in s tem danes geologi označujejo formacijo schlernski dolomit. Ker je kamnina za vodo slabše prepustna od apnenca, je na sami uravnavi nešteto izvirov in potočkov, ki izvirajo že nekaj deset metrov pod najvišjim delom masiva. Spodaj plató le slutimo, ko pa se vzpnemo prek strme stopnje, se pred nami razprostre prava planota.

MNOŽICE PLANINSKIH TURISTOV

Na višini okrog 2300 metrov se pase jalova živina in konji. Izvrstna paša in voda sta že od nekdaj omogočili gospodarsko izrabo. Takrat je bilo na gori veliko pastirjev, ki so si zgradili majhno cerkvico, kamor so se zatekali ob neurjih. Podrte

kamnite ograde pričajo o tem, da so bili nekdaj pašniki očiščeni in ločeni med seboj, travo pa so celo kosili in jo na različne načine transportirali v dolino. Vse to je bilo še živo do let pred drugo svetovno vojno. Danes se živina pase v glavnem sama, zaradi manjšega števila glav pa jim zadoščajo že travne površine v dolini in na nižjih planinah.

V sezoni obišče goro tudi po več sto turistov na dan. Ti lahko tik pod vrhom prenočijo v planinski koči, ki je že bolj podobna hotelu. Najbolj obiskana je ravno pot s planine Seiser. Ko se prevesi na zgornji plato, prečkamo obsežno travnato pobočje. Ker se izletniki niso držali poti, je nastalo kar več stezic. Poteptali so travo in uničili travno rušo, kar je odprlo pot tako imenovani potni eroziji. Iz več poti je sčasoma nastal splet majhnih jarkov, ki se v dnu združijo v manjši hudournik. In to vse zaradi človeka! Travnik je ves razrit, saj tod pade letno preko 2000 mm padavin (Ljubljana — za primerjavo — 1300 do 1500 mm), zaradi nepropustne podlage (dolomit!) pa ima erozija še toliko večjo moč. Namen delovne akcije je bila sanacija erodiranega travnika, kar je izjemno zahtevno in natančno delo.

POPRAVLJANJE POŠKODOVANE NARAVE

Petnajst mladih planincev je opravilo delo v petih dneh, saj je bilo izjemno lepo vreme. Udeleženci so bili domačini, nekaj avstrijskih Tirolcev in Nemci. Kot gosta sva se s posredovanjem Mladinske komisije pri PZS udeležila tega tabora tudi predstavnika iz Slovenije. Zelo lepo so naju sprejeli in nasploh je bila organizacija tabora na visoki ravni. Bivali smo v obnovljeni koči južnotirolske Mladinske sekcije. Zgradili so jo iz nekdanje staje za živino in je v neposredni bližini planinske koče pod vrhom Schlerna. Poleg del v zvezi s sanacijo travnika smo opravili nekaj krajših in eno daljšo turo, pripravili so nekaj predavanj o varstvu gorske pokrajine, ni pa zmanjkalo časa niti za družabnost. Srečanje smo izkoristili za izmenjavo mnenj o tej problematiki ter za pomenke o delu planinske organizacije pri njih in naše PZS.

Zanimiv je bil postopek pri odpravljanju škode na omenjenem travnatem pobočju. Ves material je že prej pripeljal helikopter. Najprej smo se lotili zasipavanja jarkov. Po vsej dolžini smo na vsakih nekaj metrov zgradili kamnito kaskado, za katero smo nametali še kamenje. Prek tega smo nasuli nekaj bolj finega kamninskega gradiva, nato zemljo, na koncu pa smo skušali pokriti čim več uničene površine s travno rušo, ki je bila na spodnjem delu pobočja odnešena. Na celotnem pobočju smo v prečni smeri naredili nekaj glavnih odtočnih jarkov, s čimer smo skušali preprečiti oziroma vsaj zmanjšati erozijsko moč vode.

Ko smo prekrili večino jarkov, je prišlo na vrsto trosenje semen planinske trave. Preko tega smo raztrosili še naravni gnoj(!), ki so ga poprej dehidrirali, čez vse skupaj pa še slamo. Da ne bi že prvi naliv vsega skupaj odnesel po strmini, smo preko napeli še jutaste mreže, ki smo jih pričvrstili v tla s kovinskimi zakovicami. Jutasta mreža namreč po nekaj letih razpade in služi kot gnoj, v začetku pa preprečuje vodi, da bi umetno nasute plasti sprala in tako uničila naše delo. Območje smo ogradili še z električnim pastirjem, da ne bi živina, ki se pase tod naokoli, pohodila teh mrež.

Za izletnike smo pustili dvoje prehodov in bolje označili glavno pot. Ob prehodu na spodnji strani smo postavili še dvojezično tablo, kjer smo pojasnili svoje delo in opozorili mimoidoče, naj ostanejo na poti.

Kako malo je pravzaprav potrebno, da do takega procesa pride in koliko dela je potrebnega za obnovitev prvotnega stanja, vemo vsi tisti, ki smo ta prečudoviti teden preživeli skupaj na Schlernu.

USPEH AKCIJE

Že pozno jeseni lanskega leta mi je pisal vodja akcije, kjer omenja uspeh našega tabora, saj je v glavnem na celotnem pobočju že do septembra odgnala mlada trava. To je prvi znak, da bo na tem mestu v nekaj letih, morda celo po desetletju, zopet nastalo prvotno sklenjeno travnato pobočje.

Navidez majhno delo, ki pa pomeni mnogo tistim, ki naravo cenimo in znamo z njo tudi živeti.

Pri nas ta problem v glavnem ni tako pereč, čeprav najdemo že nekaj takšnih razritih površin. Morda se bomo česa podobnega lotili tudi pri nas na planinskih delovnih taborih.

Od Južne Tirolske smo se poslovili s prijetnimi občutki in s spoznanjem, da je narava naš gospodar in ne obratno. Še dolgo nas je po nosu žgečkal vonj murk, ki nam je ves teden lajšal bolečine na ožuljenih rokah in prepotenih hrbtih.

Planinski vestnik, čigar 95-letnico praznujemo letos, je bil vsa ta leta, skoraj célo stoletje, na branikih slovenstva. Vseskozi je lahko izhajal, ker je imel vseskozi zveste naročnike in bralce, ljubitelje in prijatelje gorskega sveta in gorske narave. Opozorite svoje planinske prijatelje in znance, ki ne vedo, da je Planinski vestnik najstarejši slovenski mesečnik, na našo revijo in jim jo priporočite!

GORNIŠKA POT PLANICA—POKLJUKA (PP)

DOŽIVETJE, PRIZNANJE IN MALO IZZIVA

MARJAN ŠOLAR

Čeprav Uroša Župančiča v naši hiši dobro in že dolgo poznamo, se ne morem prav spomniti, ali sem za to originalno planinsko pot izvedel iz Uroševega pripovedovanja ali iz oznak na poti sami. Morda to danes niti ni toliko važno; pomembneje je, da danes po celotni prehojeni-prelezeni poti leži v moji gorniški duši na prav posebnem, častnem mestu in prav nič je s tega mesta ne more zriniti, saj tega tudi dopustil ne bom.

Na svojih številnih turah sem oznako PP pogosto srečeval: tako pod Luknja pečjo, Za Akom, Pod Špikom, na Slemenu pa še marsikje drugje. Celotno pot pa sem prvič spoznal iz Uroševega kratkega in jedrnatega vodnička »Planica & Pokljuka« iz leta 1978. Tudi sam mi je v tem obdobju o svoji in Dušana Vodeba poti pogosto pripovedoval, vendar v njemu lastnem slogu nikoli vsega čisto do konca. Vedno te je pustil, da določene stvari pogruntaš in spoznaš sam, da bi bilo tvoje doživetje bolj pristno in bi imelo večji pomen.

SISTEMATIČNA HOJA PO PP

Tako sem sam ali v družbi prijateljev in družinskih članov do leta 1988 nenačrtno spoznal približno tretjino poti. Poleg delov, ko pot poteka po markiranih planinskih poteh, sem do tega leta poznal dele PP med Pod Špikom in Za Akom, iz Za Aka do Gumna na grebenu Martuljškega Vršiča, z vrha Mojstranškega Slemena do Turkove planine v Vratih ter iz Spodnje Gube nad studencem v Kotu okoli Luknja peči do Temena Rjavine in naprej po vseh možnih variantah na Rudno polje na Pokljuki.

Okoli leta 1987 sem bil vedno bolj prepričan, da tako mimogrede te planinske poti v celoti ne bom nikoli prehodil. Leta 1988 sem se je zato lotil sistematično.

Nisem naredil ne časovnega ne geografskega načrta. Nisem se odrekel drugim turam, vendar je bila PP moja osrednja gorniška dejavnost leta 1988 in 1989. Enkrat se mi je zahotelo pod Ponce in v Tamar ali rateško Zelje, kot temu po rateško Uroš pravi, drugič v Martuljek. Glede na razpoloženje enkrat na razgledne lovske steze, drugič na izpostavljene police ali pa na dolga brezpotna prečenja po gamsjih stečinah. Hotel sem biti sam, pa drugič spet v družbi. Težje dele poti sva naredila s sinom Martinom. Na dobri polovici poti me je spremljala psička Miša, tudi čez Požgano Mlinarico. Če se mi je zahotelo na vrhove, potem pač na PP nisem šel. Uroš je bil z nami, žal, samo enkrat.

Tako je nastajal finale moje ponovitve celotne poti Planica—Pokljuka in verjetno tudi prve ponovitve PP v celoti. Tako vsaj sklepam po vpisih v priročne doze, ki sta jih prvopristopnika dala v skalne možice na številnih mestih.

Bili so dnevi, ko mi je vse uspelo, pa zopet dnevi, ko nisem prav nič skupaj spravil.

Po nekaj etapah, ko sem spoznal način opisov in oznak, predvsem pa, kako pot poteka, je stvar stekla in prerasla v velik užitek in nenehni izziv.

ORIENTACIJA NA POTI

Čar poti pa ni samo v poti sami, ki vodi po najlepših, odmaknjenih, razglednih, srednje visokih gorsko-krajinsko bogatih predelih Julijcev, temveč tudi v spoznavanju širšega prostora, s katerim se seznanjamo, ko na pot pristopamo in z nje sestopamo, ko se zaplezamo, se izgubimo ali tudi ko nas potegne v določeno smer, ki se nam na poti pokaže. Koliko lovskih steza, pa če je lovcem prav ali

Poroka na Kredarici

V Planinskem vestniku iz leta 1940 je v številki 7—8 na strani 216 naslednji prispevek:

»HIMEN V PLANINAH. V kapelici na Kredarici se je 7. julija naš odlični alpinist in planinski pisatelj dr. Miha Potočnik, odvetnik na Jesenicah, poročil z gdč. Hildo Pintarič iz Ljubljane. Priči sta bila dr. Stane Tominšek in Jože Čop, zakramentalni akt je izvršil Janez Jalen, župnik in pisatelj. Usojena jima bodi sreča v planinah in v življenjski skupnosti!«

V PD 1940, št. 9, stran 260, pa je objavljeno kratko obvestilo:

»V kapelici na Kredarici je dr. Miha Potočnika 7. julija poročil g. Jože Žužek, kaplan v Kranju in prijatelj neveste.«

Petdeset let je torej minilo letošnjega julija, odkar se je v kapeli na Kredarici (ki je ni več, pa bo verjetno kmalu spet) poročil častni predsednik PZS.

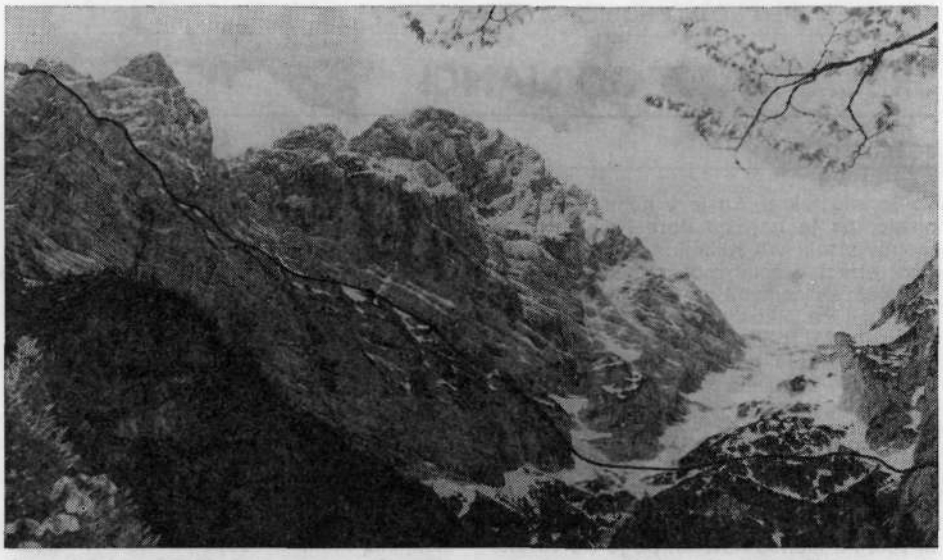

Ko se PP iz Požgane Mlinarice spusti na Zgornjo Gubo nad studencem v Kotu, jo ubere okoli Luknja peči po smeri nekdanjih pogumnih lovcev iz Zgornje Radovne Foto: Marjan Šolar

ne, ob tem prehodimo! Spoznavanje našega gorskega sveta se nam nenehno povečuje, seznam tur bogati, načrtov je vse več, izziv je močan in nenehen.

Po prehojeni poti sem se oglasil pri Uroševem dolgoletnem soplezalcu in prijatelju Dušanu Vodebu v Mariboru, ki ga moramo šteti za enakovrednega soavtorja PP. Pomenila sva se o nekaterih orientacijskih problemih, ki sem nanje pri ponovitvi PP naletel. Morda sem res kje lezel kakšne metre zraven poti, kar se bo gotovo dogajalo vsem ponavljalcem, vedno pa sem končno našel vse ključne točke, brez katerih nadaljevanje poti ni mogoče. V tem pogovoru mi je Dušan Vodeb razkril več Uroševih značajskih potez, ki jih nekateri njegovi sodobniki niso bili sposobni razumeti. PP je velik del Uroša samega. Žal vsem tistim, ki so tega »infant terribla«, kot sam sebi hudomušno pravi, napačno razumeli, ni več mogoče prehoditi in prelesti PP ter na ta način spoznati velik del njega samega.

Od PP se še ne poslavljam. Več delov poti sem prehodil že večkrat. Vso pot imam podrobno opisano, vendar tako, kot so jo videle moje oči in doživelo moje srce. Posebno sem obdelal vse zame orientacijsko težje dele. Spremljevalca na poti naj ostaneta Urošev vodniček iz leta 1978 in — rekel bom kar po domače — Dušanov vodniček iz leta 1989. Svojega naj si vsakdo vtisne v spomin po prehojeni poti.

ZADRŽAN SPREJEM PZS

Na poti sem sprva obnovil nekaj zbledelih oznak in naredil eno samo novo pod Požgano Mlinarico. Pozneje sem s tem prenehal, ker se mi je zdelo, da brskam tam, kjer ne smem, vsaj ne prej, dokler se ne pomenim z avtorjema poti. Sem pred dilemo, ali naj se nekaj res zamotanih delov in oznak popravi oziroma dopolni ali pa naj se ponavljalcem pusti originalno doživetje PP. Sem za slednje!

Mladi rod me sprašuje, v kakšnem času se dá PP narediti in kakšne so možnosti za zimsko ponovitev. Vedno odgovorim, da vsakdo pač lahko dela, kar hoče, da pa PP ni bila narejena s tem namenom.

In za konec morda tisto najvažnejše. *Planinska zveza Slovenije,* ki ima kot organizacija za načrten in varen razvoj planinstva za to več upravičenih razlogov, *je sprejela PP bolj zadržano.* Tudi organizacije, ki upravljajo s tem prostorom, se o PP izražajo zelo previdno. Kaj in kako je popolnoma prav, je težko reči. Zagotovo na zahtevno pot, narejeno za samostojne, brezpotja in lažjega plezanja vajene gornike z dobrimi orientacijskimi sposobnostmi in pripravljene na presenečenja, ne gre vabiti velikih množic. Tudi z naravovarstvenega stališča prenese ta občutljivi prostor samo točno določene obremenitve. Iz teh dveh vidikov se mi zdita kratka, jedrnata vodnička o PP in redke oznake na poti, predvsem pa na mestih, kjer bi nekoga nepripravljenega lahko na PP zapeljalo, pravo merilo za povabilo na doživetje Julijcev od Planice do Pokljuke na poseben Urošev in Dušanov način.

KAKO SEM MED VOJNO HODIL PO HRIBIH

SREČANJA Z GORJANCI

JOŽE ŠTOLCAR

To je bilo takrat, ko je v nemških revijah pisalo, da je najvišja gora Nemčije 6010 metrov visoki vrh Kilimandžare v Afriki... Tudi otroci v šolah so se tako učili. Takrat sem se namenil na 3895 metrov visoki Klek, saj še nikoli nisem bil tako visoko. Na jeseniški postaji sem oddal kolo na vlak, v Spittalu ga predejal na vlak proti Lienzu, v Delsachu na Tirolskem pa ga vzel z vlaka. Od tu sem kolesaril — pravzaprav več rinil kolo proti severu na 1200 metrov visoki preval Iselsberg. Hiše po pobočju so bile takrat še vse iz brun — sedaj so vse zidane. Tudi tistega tako zanimivo skrivenčenega macesna nad cesto ni več. Po klancu navzdol pa je šlo veselo. Tu je spet Koroška. V vasi Winklern je zazvonilo poldan in kmalu potem sem v gostilni prav poceni in dobro kosil, nato pa ob potoku Möll po istoimenski dolini kolesaril do Sv. Krvi (Heiligen Blut.)

DVE TAJI

Vas leži 1280 metrov visoko. Čeprav je bila ura šele tri popoldne, sem imel občutek, da je že šest zvečer, to pa zato, ker ni vročine. V vaškem hotelu sem dobil skodelico mleka in buhtelj, za katerega pa sem moral dati odrezek iz živilske nakaznice.

Kmalu za vasjo je ob cesti stalo dekle s šopkom očnic. Bila je pastirica; višje gori je imela živino. Povedala mi je, da je Ukrajinka Taja. Nemci so jih pobrali in iz daljne Ukrajine pripeljali sem v pomoč na kmetije. Mučilo jo je domotožje. Ponujenega šopka nisem vzel, dal pa sem ji nekaj denarja. »Tancovi budu«, je rekla in bila daru zelo vesela.

No, to je bila že druga Taja iz Ukrajine. Prvo sem spoznal pri naši teti na Štasovu v Ziljski dolini. Pripovedovala je, kako so jih Nemci iz Ukrajine peljali sem. Kmalu po tem, ko so jih odpeljali, so ruska letala napadla transport. Nekaj je bilo mrtvih, večino pa so pripeljali sem na Koroško. Pozimi je bilo, ko sem jo spoznal. Tadeusz, Poljak, ki je bil tudi dodeljen Tresnikovi domačiji, je popravljal orodje, teta je pletla ob peči, Taja pa ležala za pečjo. Vprašal sem jo, zakaj ne pomaga teti plesti ali krpati. Dejala je, da to pri njih vse dela »fabrika«. Teta mi je pritrdila, da nič ne zna. S Tadeuszem sta si bila stalno v laseh. Neprestano je namreč trdil, da bo Nemčijo in komunizem vzel vrag. Ona pa je vpila »Bili i budu komunisti«.

Časi se spreminjajo. Žal tudi pri Tresnikovih tam v Ziljski dolini ne govore več po naše... Po pripovedih pa je obe Taji in sploh vse, ki so se po prisilnem delu vrnili v domovino, doletela žalostna usoda. Samo »Bog jim daj večni mir« lahko rečemo...

NA VELIKI KLEK

Še pred mrakom sem pririnil kolo do 2685 metrov visoko ležeče Hoffmanns-Hüte. Preden sem bil nekaj deset metrov pred kočo, je iz nje prišel moški, krilil z rokami in nekaj kričal. Ozrl sem se, tam pa ni bilo nikogar. Jasno mi je bilo, da vpije nad menoj. Nemško nisem znal veliko, zato sem se pretvarjal, kot da to vpitje ni namenjeno meni in odpeljal kolo v drvarnico. Ko pa sem v jedilnici sédel k mizi, sem skozi okno opazil, da je oskrbnik odpeljal kolo iz drvarnice in ga jezen prislonil k skali. No, vseeno sem dobil za večerjo dobro enolončnico — »Bergsteigeressen« so temu rekli. In dobro prenočišče.

Zarana sem prek ledenika »Pastirica« (Pasterze) odrinil naprej, še prej pa oskrbniku plačal račun in mu povrh podaril škatlico cigaret. Ko sem se na drugi strani ledenika pričel vzpenjati, sem se srečal s skupino jeseniških alpinistk in alpinistov, ki so se vračali s Kleka. Čeprav smo se doma tedensko srečavali, je bilo snidenje prisrčno. Dali so mi še nekaj navodil, potem pa smo odšli vsak v svojo smer. Kar zasmililі so se mi: mene bo tam pri koči počakalo kolo, oni pa bodo morali najmanj do Sv. Krvi peš. Toda hoje so bili res navajeni. Prav bi bilo, da bi kdo od njih napisal, kako je bilo takrat, ko niso v avtobusu, ko so se vračali iz Wiesbachhorna, hoteli utihniti, ampak so še glasneje govorili slovensko, zato pa morali na cesto in nekaj deset kilometrov peš nadaljevati pot.

Na vzponu po strmem snežišču sem nedaleč od gazi opazil, da v snegu leži padalo. Takrat, v vojnem času, je vse prav prišlo. Splazil sem se tja, vendar je bilo, žal, padalo primrznjeno, pretežni del pa v ledeniški razpoki. Preveč bi tvegal, če bi ga poskušal izvleči. Odšel sem torej naprej.

Po vojni, ko smo gradili »omladinsko« progo, sem zvedel, da se je na Krvavcu smrtno ponesrečila prijateljica Milena. Z glavo je po zdrsu udarila v štrleč kamen. Iz prav takega padala je imela obleko, zato je še bolj drsela...

V koči pod vrhom je bila oskrbnica zelo prijazna. Ni mogla prehvaliti, kako smo Slovenci dobrodošli gostje. Povedal sem

ji, da želim prenočiti na skupnem ležišču, vendar mi je za enak denar odkazala sobico.
Bil je še dan in ogledoval sem si okolico. Zanimiva je tovorna žičnica. Spodaj na južni strani v vasi Kals naložé tovor, tu zgoraj, malo pod kočo, na koncu, pa jo obteže s snegom ali ledom. Tako vozi brez bencina in ne onesnažuje okolja. Tudi pri nas, tam v Baški grapi, sem videl takole žičnico, ki je vozila gnoj na njivo, za protiutež pa so v korito natočili vodo.
Zgodaj sem odšel spat. Alpinistov je bilo malo. Poznalo se je, da je vojni čas. Zjutraj sem odšel na vrh, nikogar ni bilo pred menoj. Čez kakšno uro je prileten vodnik pripeljal gručo mladih vihravih deklet. Razkazal *jim je okoliške gore, potem pa* jih odvezal. Zvil je vrv in jo položil v zavetno kotanjo, se nanjo vsedel in prižgal pipo. Ko je puhnil prve dime, sem videl, kako je šla vsa skrb iz njega. Ni šala pripeljati na eni vrvi toliko deklet! Takrat, samo takrat, ko sem opazoval, s kakšnim užitkom je puhal, sem spoznal, da sem za nekaj prikrajšan, ker ne kadim.
Počakal sem, da so odšli in za njimi še sam odšel v dolino. Pri koči me je v drvarnici čakalo kolo, na obešalniku v jedilnici pa mrežasta torba z nizkimi čevlji in obleko za kolesarjenje. Podarjene cigarete so opravile svoje.

CIGARETE DELAJO ČUDEŽE

Prijetno je bilo po prazni cesti peljati v dolino. Na »Franz-Josef Höhe« sem pred vhodom v predorček opazil tablo, ki prepoveduje od tam dalje uporabljati kakršno koli vozilo. Sedaj sem šele razumel oskrbnikovo razburjanje.
Pri Sv. Krvi sem spet odšel na kavico in buhtelj. Tam je bilo zbranih pet naših fantov, ki so bili kot obrtniki zaposleni tu ali v okoliških krajih, vsako nedeljo pa so se po maši takole zbrali. Veliko smo si imeli povedati. Vprašal sem jih, kolikokrat so *bili že na vrhu. Spogledali so se in rekli,* da še nikoli. Dejal sem jim, da jim bo vse življenje žal, če te edinstvene priložnosti ne izkoristijo. Odgovorili so, da jim vsakdo, ki pride, tako reče.
Bogve, ali so šli kdaj na vrh.
Kar predolgo smo klepetali; moral sem namreč še najti prenočišče. Čeprav je na hišah pisalo, da imajo na voljo prenočišča, teh le za eno noč niso dajali.
Na spodnjem koncu vasi na drugi strani potoka so v neki hiši trije otroci, mož in žena obirali češnje drobnice z nasekanih vej, kajti začetek avgusta je bil, tam pa so šele takrat zrele. Poprosil sem, če lahko prespim vsaj na seniku. Mož in žena sta se samo gledala. Nihče ni pritrdil, nihče odrekel — pa sem kar prisedel.
Gospodinja je nato rekla, da bom lahko prespal. Iz nahrbtnika sem vzel domač bel prepečenec, ob tem pa je gospodinja osupnila in rekla, da belega kruha niso videli, odkar je vojna. Otrokom sem ga nekaj dal, dal pa sem jim tudi kozarček, v katerem je bilo še nekaj medu. Tako so ga polizali, da me je doma sestra pohvalila, da sem ga vendar enkrat pomil. Povedal sem ji, kdo ga je »pomil«.
Gospodinja je postavila na mizo večerjo — prave koroške kuhane krape, seveda iz črne moke. Povabila me je, naj jem z njimi. Pozneje je pri pogovoru ugotovila, da slabo znam nemško. Mojbog, od kje si, *človek, je vzkliknila. Povedal sem, od kje* sem. Takrat je bilo obema žal, da sta me sprejela. Če nisem »bandit«, me je vprašala. Povedal sem jima, kako je s to rečjo pri nas. Razložil sem jima, da je vsega *kriv okupator. Žena je bila zelo radovedna,* kakšne so sedaj razmere pri nas. Ugotovil sem, da je tudi ona proti nacistom, toda mož je bil bolj zadržan.

MUSSOLINIJEV PADEC

Nerodno jima je pa bilo, ko sem dejal, da niti v cerkev nisem mogel. Zaklenjena je. Žena se je opravičila, da so prišli nekoč neki tujci in nekaj pokradli.
Zvečer sta prišla poslušat radijska poročila še dva preužitkarja. Z možem so se naslajali ob poročilu, koliko BRT so spet potopili sovražniku. Mož je začel nenadoma stikati po žepih in takoj sem vedel, da bi rad kadil. Pustil sem ga nekaj časa, potem pa ponudil škatlico cigaret. Izvlekel je eno in hotel ovojček vrniti, pa sem mu dejal, naj kar obdrži. Kakšno zadovoljstvo je bilo pri hiši! Prej smo se sicer zmenili, da bom prenočil na seniku, sedaj pa mi je gospodinja odkazala sobico in pernata blazina je bila na postelji spod in zgor. Spal sem kot baron.
Še nekaj zanimivega sem videl v hiši: v kotu nad mizo je bil križ. To ne bi bilo nič nenavadnega, ampak levo in desno sta bili sliki Mussolinija in Hitlerja...
Ko sem zjutraj vstal, mi je gospodinja rekla, naj malo počakam; dala da mi bo svežega mleka izpod krave, nič kuhanega. Pristal sem in bil ponudbe zelo vesel. Ko sem srebal to toplo komaj namolženo mleko, mi je zaupno dejala, da bo Hitlerja kmalu vzel vrag; oni da bodo dobili nazaj svojo Avstrijo, mi pa Jugoslavijo. Plačilo za večerjo, prenočišče in tole mleko je odklonila. Pospremila me je h kolesu in še enkrat rekla, da ve, da bo kmalu konec vojne.
Želela je vedeti še moje mnenje. Ozrl sem se naokoli in ji dejal: Ne bo je še kmalu konec! Prej boste morali še odstraniti tista dva razbojnika levo in desno od razpela...
Zavihtel sem se na kolo in pognal, kot bi streljali za menoj.
Vožnja navzdol je bila prijetna. V Winklernu nisem rinil kolesa čez Iselsberg na

Tirolsko, ampak pot nadaljeval ob Möllu po Koroškem do Drave, skozi Spitall, mimo Beljaka in čez Koren na Kranjsko. Pravočasno, še pred policijsko uro, sem bil doma na Jesenicah. Števec na kolesu je pokazal, da sem ta dan prevozil 190 kilometrov. Ni bilo težko, saj je šlo razen pešačenja čez Koren vseskozi navzdol.
Kaj bi dal, ko bi jih mogel obiskati po Mussolinijevem odstopu! Žal ni bilo možno. Povedal pa bom, kje sem to doživel.

NA ANKOGEL

Ankogel, 3263 metrov visoka gora med Mallnitzem in Böcksteinom, je bila zelo priljubljena, lahko in poceni dosegljiva gora. Jeseničani smo radi hodili nanjo. Opoldne si z brzcem odpotoval, približno ob treh popoldne si bil v Mallnitzu na višini 1200 metrov. Do mraka si prišel v kočo, zjutraj si imel še eno uro do vrha, potem pa nazaj na vlak, ki je odpeljal ob treh popoldne. Ob šestih zvečer si pa že bil spet na Jesenicah.
Tako sem tistega dne v Mallnitzu izstopil iz vlaka in hitel proti severu. Opazil sem, da s stranske poti nekdo hiti proti meni. Na razpotje sem prišel pred njim, pa mi je začel mahati, naj počakam. Obstal sem in ko se je približal, sem ga spoznal. Bil je Vanček z Jesenic, tu zaposlen za gozdarja. Zasopel me je vprašal, kam da grem. Na Ankogel, sem dejal. Nagovoril me je, naj grem vendar nazaj in me vprašal, če še ne vem, kaj je vendar novega. Ko sem dejal, da ne vem, je povedal, da je Mussolini odstopil. Te novice sem bil zelo vesel in sem odhitel naprej, Vanček pa je nemo zrl za menoj.
Takrat se me je tista gospodinja od Sv. Krvi gotovo spomnila...
Kaj bi takrat dal, da bi se mogel sestati z njo.

Sami znani avstrijski alpinisti: (od leve proti desni) W. Mariner, P. Aschenbrenner, H. Rebitsch, K. Rainer

Umrl je Hias Rebitsch

Umrla je še ena gorniška legenda — alpinist Hias Rebitsch, rojen 11. avgusta 1911 v Brixleggu, ki je prevzel dediščino Paula Preussa in je utiral pot gibanju za prosto plezanje v nemško govorečem prostoru. Postavil je mejnike v prostem plezanju, ki so jih plezalci premaknili navzgor šele 30 let pozneje. V nemških in avstrijskih gorah je plezal že pred zadnjo vojno odstavke 7. težavnostne stopnje — z opremo tedanjega časa in pogosto še s praznim trebuhom, kar se je dogajalo predvsem kmalu po koncu druge svetovne vojne, ko je Hias dosegel vrhunec svojih plezalskih moči.
Rebitsch ni bil le nadarjen plezalec, ampak tudi alpinist in ekspedicijski plezalec svetovnega slovesa. Glede tega spada prav gotovo v triperesno deteljico nemško govorečega prostora s tega področja, kamor sodita še Hermann Buhl in Reinhold Messner.

Njegovo plezanje z Ludwigom Vörgom leta 1937 do rampe v severni steni Eigerja je odprlo vrata v menda najznamenitejšo alpsko steno. Leto dni pozneje je Hias dosegel na odpravi na Nanga Parbat višino 7500 metrov in s tem postavil temeljni kamen za Buhlovo uspešno plezanje na ta karakorumski velikan leta 1956.
Po hudih nesrečah pri smučanju in motociklistiki se je posvetil »znanstvenemu alpinizmu«. Vodil je odprave v Karakorum in predvsem še v južnoameriške Ande, kjer je na območju Puna de Atacama odkril daritvena svetišča inkovske kulture in jih deloma odkopal, za kar mu je zvezni predsednik podelil profesorski naslov.
Do zadnjih dni je bil Hias Rebitsch zelo pri močeh in je vse do zadnjega domá treniral za svoje pohode v gore na stoječem kolesu. Umrl je 7. marca letos, potem ko se je vrnil s ture v gore.

V ZDA SO »ODPRLI« 49. NARODNI PARK

PASOVI VELIKEGA BAZENA

Po tradiciji, ki datira od Theodorja Roosevelta, Johna Muira in gibanja za ohranitev narave iz 19. stoletja, Združene države Amerike v svojih narodnih parkih čuvajo pestrost ameriške divjine. Parka, kot sta Everglades na Floridi in Gates of the Arctic, Vrata Arktike na Aljaski, najbolje predstavljata svoji posebej zanimivi fizični in biološki regiji. Narodni park Veliki bazen (Great Basin) v gorski verigi South Snake v vzhodni Nevadi pa je devetinštirideseti in najnovejši narodni park v državi in nadaljuje ameriško tradicijo ohranjanja narave.

Razprostira se od Sierre Nevade na zahodu do gorá Wasatch na vzhodu, od Kolumbijske visoke planote na severu do pustinje Mojave na jugu. To prostrano ozemlje je znano pod imenom Veliki bazen in je v njem zajetih nekaj gorskih verig, ki jih sekajo široke pustinjske doline. Njihovi maloštevilni vodotoki nikoli ne pritečejo do morja, ampak končajo' v bazenih ali v jezerih v dolinah, od katerih je največje Veliko slano jezero (Great Salt Lake) v državi Utah. To je najbolj osamljen in najmanj znan del ameriškega Zahoda, pustinjska divjina s kaktusi in soncem, ki neusmiljeno žge. Vendar tu in tam — enako kot v narodnem parku Veliki bazen — obzorje zaključujejo s snegom pokriti gorski vrhovi, katerih pobočja so temna od iglastih gozdov in na katerih se bleščijo hitri potoki. V takih predelih je svet poln divjačine: orlov in jastrebov, divjih mačk, kojotov in planinskih levov, gamsov, antilop z zavitimi rogovi in dolgouhih jelenov.

Čeprav zavzema komaj 31 000 hektarov površine, kar je malo v primerjavi z Yosemitskim ali Yellowstonskim parkom, zajema narodni park Veliki bazen prav pester in spektakularen teren, začenši pri ozemlju trnastega grmičevja, ki ga bičajo vetrovi, in visokih gorah pa do zelenih gozdov in apnenčastih Lehmanskih kraških jam. »Potovanje iz doline na vrh gore je — grobo vzeto — enako potovanju od južne Arizone do Kanade,« pravi upravnik parka Al Hendricks, »čeprav je dolgo komaj petnajst kilometrov.« Vzpon do vrha Wheeler, ki je visok 2981 metrov in je najvišja gora v parku, se vije skozi pet ekoloških pasov, začenši z žajbljem in zakrnelim grmovjem smrek v dolini in nato pelje dalje skozi gozdove planinskega mahagonija in trepetlike z belim lubjem vse do alpskih livad in arktične tundre nad gozdno mejo.

Na višinah od 2900 do 3600 metrov so tik pod gozdno mejo bogati pasovi borov s kladivastimi storži (Pinus anistata), ki so najstarejša živa bitja tod okrog. To drevje namreč obstaja 4000 let ali pa še dlje na suhih apnenčastih tleh in znanstveniki lahko spremljajo vremenske razmere več tisoč let nazaj, ko proučujejo letnice borovih debel. Marsikatero

Smrt Jean-Marca Boivina

Francoski vrhunski plezalec Jean-Marc Boivin se je 18. februarja letos smrtno ponesrečil, ko je poskusil z jadralnim padalom skočiti z Auyan-Tepuija, mizaste gore v Venezueli. Bil je eden od najbolj vsestranskih in najbolj vpadljivih alpinistov zadnjega desetletja. Začel je z najtežavnejšimi prvimi pristopi v kombiniranih stenah in v izredno strmih ledenih kaminih, predvsem še v masivu Mont Blanca. Sledila so prečenja in zaporedni vzponi v številnih ekstremnih smereh in takšni solo vzponi v enem dnevu.

Že razmeroma zgodaj je Boivin kombiniral plezalni šport s padalstvom, saj je bil eden od pionirjev alpinističnega jadralnega padalstva. Po številnih padalskih startih s težavnih vrhov mu je uspelo tudi nekaj zaporednih vzponov v pogorju Mont Blanca, pri čemer je razdalje med severnimi stenami, ki si jih je izbral za plezanje, premagoval z jadralnim padalom ali zmajem, ne pa s helikopterjem. Absolutni vrhunec je bil start z jadralnim padalom z vrha Everesta in polet na ledenik Kumbu. Omeniti je še treba, da je bil Boivin športno aktiven tudi na divjih vodah in na odprtem morju.

Tretja smer v steni Daulagirija

Šestčlanska odprava pod vodstvom enega od vodilnih svetovnih alpinistov Krzystofa Wielickega je v letošnji pomladanski sezoni imela za cilj 8167 metrov visoki Daulagiri. Odprava je bila uspešna, praktično vsa zasluga za uspeh pa gre prav Wielickemu. Potem ko so na normalni smeri postavili dva tabora, je Wielicki iz zadnjega (na višini 7000 metrov) začel 24. aprila zgodaj zjutraj in bil na vrhu ob 11. uri. To je bil njegov sedmi osemtisočak. Po vrnitvi in počitku je 9. maja že stal pod vzhodno steno Daulagirija. Ker je stena nevarna, se je začel vzpenjati ob 23. uri in je po 16 urah splezal prvenstveno smer levo od smeri, ki so jo leta 1980 splezali Kurtyka, McIntyre, Ghilini in Wilczynski. Wielicki je na višini 7800 metrov dosegel severovzhodni greben in slabo vreme mu je potem preprečilo, da bi še drugič v tako kratkem času stal na vrhu Daulagirija. Sestopil je po normalni smeri z bivakom v taboru II. Dan za njim pa je iz tabora III (na višini 7500 metrov) po normalni smeri začela plezati tudi Ingrid Baeyens iz Belgije. Vrh je kot tretja ženska dosegla 11. maja.

Nova smer Wielickega je tako tretja v vzhodni steni; poleg njegove sta tam še smer Kurtyke in soplezalcev, ki je bila enkrat ponovljena, in Jugoslovanska smer iz leta 1987.

(Delo)

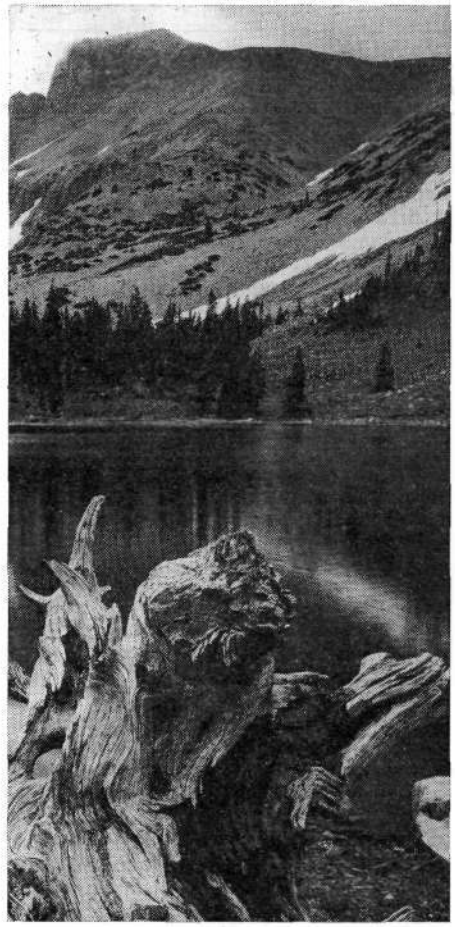

V jezeru Stella se ogledujejo gore, s snegom pokrita pobočja ter borovi in smrekovi gozdovi

zelo staro drevo ima eno samo letnico živega tkiva in le nekaj živih iglic na samotni veji. Mrtve velikanske količine drevja, ki je tako smolasto in s tako ozkimi letnicami, da zaradi tega ne more niti trohneti, so na vse viže zvite in pretepene od kamenja in ledu, tako da imajo fantastične oblike in so simbol stroge lepote Velikega bazena.

Ko so ustanovili park, to ni spremenilo značaja tega predela. Vse, kar se lahko obdrži pri življenju v Velikem bazenu, vključno seveda tudi ljudje, ki se ukvarjajo z živinorejo in rudarstvom na tem območju, se mora biti sposobno prilagajati in mora biti dovolj odporno. Sprehodi po včasih skoraj nevidnih stezah so lahko strašanski napor, jezera, ki jih je napolnil z vodo staljen sneg, pa niso privlačna za kopanje. Vendar je za domačine, ki hočejo ohraniti naravo in ki so globoko predani ohranjanju enega od zadnjih predelov divjine v 48 celinskih zveznih državah Amerike, kot tudi za obiskovalce, ki bi si hoteli predstavljati Zahod takšen, na kakršnega so naleteli prvi priseljenci, narodni park Veliki bazen nov narodni zaklad.

(Pregled)

Letošnje poletno vreme na Kredarici

Dolgoletni poletni temperaturni povpreček Kredarice (junij, julij, avgust) znaša 4,9°, temperaturni povpreček letošnjega poletja pa znaša 5,5°. Dolgoletni padavinski poletni povpreček znaša 640 mm, v pravkar minulem poletju pa je skupno padlo na Kredarici 611 mm padavin. Podrobnosti so po mesecih naslednje:

Junijski temperaturni povpreček je znašal 3,6° — mesec je bil za 0,3° pretopel. Julijski temperaturni povpreček je znašal 6,3° in je bil za 0,6° nad normalno vrednostjo (tj. dolgoletnim povprečkom obdobja 1956—1985). Mesec avgust, čigar povpreček je preračunan na 6,7°, je bil za 1,0° pretopel. Ekstremne mesečne temperature, maksimalne in minimalne, so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice. Maksimi in datumi pojava te temperature po posameznih mesecih so naslednji: v juniju 14,0° (dne 27.), v juliju 15,9° (dne 29.) in 14,9° dne 25. avgusta. Mesečne minimalne temperature so bile naslednje: —4,6° dne 10. junija, —3,4° dne 7. julija in —1,8° dne 18. avgusta. Kakor vidimo, je bil letošnji najtoplejši mesec na Kredarici avgust.

Poletje je bilo prekomerno toplo zaradi zmanjšane stopnje oblačnosti, zaradi česar je bilo več ur sončnega obsevanja Kredarice. Junijski mesečni povpreček oblačnosti, ki je znašal 6,9 desetine pokritosti neba, je bil le za malenkost manjši od normalne vrednosti, ki znaša za junij 7,0. Čeprav so junija dnevi že zelo dolgi in se »o kresi dan obesi«, je sonce obsevalo Kredarico — po registraciji tamkajšnjega heliografa — samo 155 ur, kar je 33 % maksimalno možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Padavin je v 17 dneh (osemkrat je vmes še snežilo) padlo skupno 288 mm, kar je 131 % junijske normalne vrednosti. Snežna odeja, katere maksimalna debelina je merila 105 cm, je do 27. junija skopnela.

Julijski povpreček oblačnosti je znašal 5,6 desetine pokritosti neba. Dolgoletni julijski povpreček oblačnosti znaša 6,4 desetine pokritosti neba. Število ur sončnega sija se je povečalo na 247, kar je 52 % od marksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Zaradi razmeroma jasnega in sončnega vremena je mesečna množina padavin (181 mm) dosegla samo 90 % normalne julijske vrednosti. Pada-

vinskih dni je bilo skupno 11, dvakrat pa je vmes tudi še snežilo, vendar se je sneg sproti talil, tako da ni nastala snežna odeja.

Povpreček mesečne oblačnosti zadnjega poletnega meseca, to je avgusta, je bil najnižji. Znašal je samo 4,6 desetine pokritosti neba, medtem ko znaša dolgoletni povpreček 6,1 desetine pokritosti neba. Avgustovski dnevi so že občutno krajši, zato je kljub nizkemu povprečku oblačnosti heliograf na Kredarici lahko registriral »samo« 220 ur sončnega sija, kar je polovica (50 %) od maksimalno možnega trajanja. Padavin, izključno kot dež, je padlo v devetih dneh 211 mm, kar je 96 % od normalne vrednosti. Snežne odeje tudi v tem mesecu ni bilo.

Iz opisanega povzamemo, da prvi poletni mesec zaradi prekomernih padavin in veliko padavinskih dni planincem ni bil naklonjen. Toliko ugodnejša za planinarjenje pa sta bila preostala poletna meseca, julij in avgust.

F. Bernot

odmevi

KOČE V GORAH

Vsak mesec komaj dočakam, da poštar prinese ljubo mi revijo, Planinski vestnik, nato pa jo v enem dahu preberem. Sam nimam (geografskih) možnosti, da bi bil vsak dan v stiku z gorami, zato pa toliko teže čakam na vsako novico.

Želel bi se dotakniti polemik o ocenjevanju planinskih koč. Opazil sem, da je takšno ocenjevanje v Nedeljskem dnevniku in da je v sodelovanju s PZS. Prepričan sem, da gre ocenjevanje v napačno smer. Tam namreč ocenjujejo, kje so v hribih najboljši dunajski zrezki, če se izrazim v prispodobi. Kakovost hrane je sicer merilo, vendar ne moremo primerjati visokogorskih koč s tistimi, do katerih se pripeljemo z avtom ali celo avtobusom. Ocenjujmo raje planinsko udobje — čaj, morda enolončnico, kakovost ležišč, predvsem pa čistočo v koči in predvsem še okoli nje.

Po tem kriteriju je zame zanesljivo na prvem mestu Zasavska koča na Prehodavcih, ki je sicer v oskrbi PD Radeče. Tudi tamkajšnji oskrbnik je izredno, izredno prijazen, da o tem, da imajo laško pivo in da koča stoji na prelepem kraju nad Zadnjico, niti ne govorim. Toda če hočemo imeti resno ocenjevanje, bo moral organizator poskrbeti tudi za resne, ne pa sentimentalne kriterije. Namen tega ocenjevanja je sicer lahko tudi iskanje »naj« koče, toda v končni fazi naj bi se spremenile nekatere slabe navade v naših kočah.

Meni je trn v peti predvsem prepričanje nekaterih oskrbnikov, da je treba ležišča v sobah in na skupnih pogradih deliti šele po sedmi uri zvečer (saj na koncu koncev natančna ura sploh ni pomembna — v glavnem od neke ure dalje); zlasti je po tem poznana Komna, pa Dom na Dobrči, pa še so take koče. Sam začenjam v hribih hoditi zelo zgodaj, toda tudi zgodaj neham hoditi, pri tem pa upoštevam dve pravili: ne več hoje kot osem ur vsak dan in ne po sončnem popoldnevu. Popoldne bi po takem načinu hoje rad legel, pa ne morem. Predvsem imam letos glede tega slabe izkušnje s kočami PD Tržič.

Ko sem že pri pisanju, naj omenim še nekaj. PZS izdaja čudovite koledarje. Zakaj pa ne izdaja plakatov — posterjev najlepših naših ali tujih gorá? Predvsem alpinisti so še pred ne tako davnim časom ob vsaki večji odpravi izdali nekaj podobnega (spomnimo se samo plakatov Everesta, Makaluja, Cerro Torreja, pa plakata ob dnevu Triglavskega doma). Skoraj sem prepričan, da bi tudi z izdajo takih plakatov lahko kaj zaslužili.

Robert Rudman, Novo mesto

Najvišje hrvaške gore

Vladimir Volenec, planinec iz Zagreba, že precej let zbira in dopolnjuje ter izpopolnjuje sezname jugoslovanskih gorskih vrhov in vrhov v jugoslovanskih republikah. Tako je bil v začetku letošnjega leta v glasilu Planinske zveze Hrvaške Naše planine objavljen njegov seznam najvišjih vrhov na Hrvaškem. Glede na to, da v tej republiki ni gorskih vrhov, višjih od 2000 metrov, se je odločil za seznam vrhov nad 1500 metrov. Na tem njegovem seznamu je 107 vrhov, najvišji med njimi pa je s 1831 metri Dinara. Na naslednjih štirih mestih so štirje vrhovi Troglava, visoki od 1775 do 1794 metrov, še na naslednjih sedmih mestih za Sv. Juro na Biokovu (1762 m) pa je sedem najvišjih vrhov Južnega Velebita z Vaganskim vrhom (1757 m) na čelu. Sicer pa je na tem seznamu največ vrhov na Velebitu, Biokovu, Troglavu in Plješivici. Najnižji na tem seznamu je s 1504 metri Laktin vrh v Srednjem Velebitu.

UBIRANJE PLANINSKIH POTI

Planinstvo nam je v krvi, tega ni moč kar tako zanikati. Kako pa si planinec predstavlja svoje hribolazniško udejstvovanje, je popolnoma drugačna zgodba, v kateri ni moč zaslediti enotne krvi.

Kaj me torej muči? Vsakokratno obiskovanje gora v zadnjih letih me je prepričalo o tem, da so vsaj tri vrste planincev: planinci-tekači, planinci-hodači in planinci-neplaninci.

Planince-tekače najlaže spoznaš ob večerih, ko iščejo družbo za napore naslednjega dne. Ob tem z levo roko seštevajo ure, potrebne za hitro hojo od ene do druge koče ali vrha, pa se jim skupno število ur hoje za naslednji dan nikoli ne ustavi pri normalnih šestih, sedmih urah, pač pa gre tja do 10, 12 ur. Na poti jih zaznate, ko se za vami nestrpno prestopajo in čakajo, kdaj se jim boste umaknili, da bodo lahko nadaljevali pot v svojem planinskem teku. Ti planinci navzdol vedno dobesedno tečejo. So strokovnjaki za planinske razdalje, zato bi jih lahko imenovali tudi planince-maratonce. Kadar vam jih uspe na poti ustaviti in povprašati, koliko je še do prve koče, boste presenečeno ugotovili, da bo čas vaše hoje dvakrat daljši od njihovega podatka. Sploh nimajo časa za razgledovanje med hojo; njihovi razgledi so možni samo z vrhov in iz planinskih postojank.

Že več let opazujem te planince-tekače in ugotovil sem, da prevladujejo mlajši letniki, čeprav je med njimi tudi dosti takih v srednjih letih, pa tudi starejših; celo ženske niso izvzete. Po nestrokovnem opazovanju sem prišel do zaključka, da so to ljudje, ki so proizvod sodobne družbe, ki dajejo prednost količini (številu osvojenih vrhov in postojank), zanemarjajo pa kakovost planinarjenja (naravo, razglede, zanimiva srečanja, družabnost, kolegialnost). Torej je skupna značilnost planincev, ki jih vidimo letati (ali hitro hoditi) po naših gorah v tem, da imajo popolnoma izkrivljen odnos do življenja, do sebe, do narave, s tem pa tudi do obiskovanja gora. Nimajo časa zase, nimajo časa za druge, nimajo časa za občudovanje planin v celoti, pač pa imajo čas za količinske dosežke — tako v dolini kot v gorah.

Večkrat sem videl in slišal razgovor dveh takšnih tekačev, ko je bilo pomembno samo število ur (ki mora biti minimalno), ki jih je ta ali oni porabil za določeno turo. Vsa »postranska« doživetja, ki so za planince-hodače (ali za, recimo, normalne planince) tako pomembna in sama po sebi umevna, so zanje postranskega pomena. *To so torej planinci, ki jih zanimajo le dosežki, planinski rekordi, čista količina planinskega udejstvovanja.*

Planinci-hodači ali tako imenovani normalni planinci so tisti, ki hodijo v hribe zaradi različnih zdravorazumskih razlogov (tu jih ne bi našteval), nikakor pa ne zato, da bi dosegali hitrostne rekorde v gorah. Spoznamo jih po tem, da znajo in zmorejo o enem samem razgledu govoriti z dušo, tako da takoj izdajo motive, ki jih vlečejo v gore. Kadar jih na poti ustavite in povprašate, koliko je še do prve koče, boste dobili realen podatek, poleg tega pa še namig, kje bi se bilo vredno ustaviti in kaj pogledati. To so planinci, ki jih zanima kakovost planinskega udejstvovanja.

Kaj pa tretji, ki jih imenujem planinci-neplaninci, ki za razliko od prvih dveh, tekačev in hodačev, samo še lezejo ali se plazijo po gorah? Če karikiram, sodijo sem turisti (domači in tuji), ki kupijo v Bohinju planinsko karto in ugotovijo, da je zgoraj še eno jezero, pot do njega pa je kar kratka, pa se podajo v neprimerni obutvi (videl sem celo nekoga v japonkah) prek Komarče, kjer sopihajo in se plazijo ter mogoče celo prilezejo do Črnega jezera. Ko pa se po isti poti vračajo, so potencialni kandidati za naše gorske reševalce, saj jih neprimerna obutev, neveščost in strah, pa tudi pomanjkanje kondicije (fizične in psihične) kaj lahko spravi v nesrečo.

Če smo prvi skupini pridali označbo, da jo zanimajo samo dosežki, količina, in drugi skupini, da hodi v gore zaradi kakovosti, bi tej tretji skupini ne mogli dati tako homogene ocene. Pri slednjih gre za avanturo, ki pa se je niti ne zavedajo; lahko gre za nerazsodnost, še posebno, če v takšne podvige jemljejo s sabo tudi majhne otroke; lahko gre tudi za posnemanje, zgledovanje, češ, saj je zdaj moderno hoditi v gore. Kakor koli že, *to so planinci, ki se podajajo v gore zaradi svoje nevednosti.*

Če sedaj strnem te ugotovitve, potem lahko rečem, da *v naših hribih ubirajo pota tekači zaradi dosežkov, količine, hodači zaradi kakovosti in neplaninci zaradi nevednosti.*

Pri tem razmišljanju me druga skupina planincev sploh ne zanima, saj je o tem v takšni ali drugačni obliki moč prebrati v vsej naši planinski literaturi, pa tudi v PV. Tudi zadnja skupina me ne zanima, saj je razmeroma majhna, pa tudi nedostopna, saj po pravilu ti niso člani planinskih društev.

Planinci-tekači so tista skupina degeneriranih (izrojenih) planincev, ki so z eno potezo poteptali vse kakovosti planin ter jih razvrednotili na raven poligona za hitrostne dosežke. Dokler ubirajo svoja pota še na lastnih nogah, jih mogoče niti ne opazimo tako dobro; ko pa bodo začeli po planinskih poteh tekmovati z gorskimi kolesi, takrat bomo zagnali vik in krik.

Planinska društva naj bi imela tudi ustrezno vzgojno sestavino; pa ne le na sestankih in skupnih izletih, pač pa predvsem dobesedno v praksi, v gorah. Oskrbniki koč naj bi bili tisti, ki bi bili za vse planince najboljši informatorji, svetovalci, pa tudi vzgojtelji, če je to potrebno. O tej vlogi oskrbnikov koč bi bilo potrebno razmisliti, še bolj pa o zajezitvi te skupine planincev-tekačev, ki se po moji oceni vedno bolj širi.

Anton Omerza

UKRADENA SVETILKA

Po dveh letih je spet naneslo, da sem spal v planinski koči, čeprav veliko časa preživim v gorah; toda tam, kjer hodim, pač ni koč.

Na koncu jamaste makadamske ceste pri Savici me je čakalo prvo neprijetno presenečenje — parkirnina. Če bo to za boljšo cesto, naj bo!

Na Komno sem šel mimo Črnega jezera; je malo bolj mirno. Dom sem kar obšel, saj nimam v njem kaj iskati; kako sploh še lahko govorijo o planinskem domu! Disko, ki dela v njem ob petkih in sobotah, ga je zame dokončno pokopal. In potem ti Ivan Sivec v Delu še propagira to spako! In prevoz nahrbtnikov z žičnico! Potem pa sledijo živčni zlomi ob nenadnem poslabšanju vremena, ki na dosti dolgi poti od Savice do Komne ni nemogoče, rezervna obleka pa je na vrhu v nahrbtniku — če sploh je. Že tako imamo toliko nepoučenih »planincev«, potem jim pa nekdo še takole predstavlja »planinske domove«! V Triglavski narodni park nikakor ne sodijo hoteli, disko, dolinske »žabe« (alkoholizirane) in vsa tista gomazeča množica tam okoli. Veselje in kakšen požirek gor ali dol, toda mera vendarle mora biti.

Preidimo zdaj h glavni stvari, zaradi katere sem tako zajedljiv.

V Koči pod Bogatinom sem preživel večer. Pričakovati prosto ležišče v času »žarečih sindikalnih in podobnih zmagovalcev Triglava« je iluzorno, pa so me prijazni oskrbniki (vsa pohvala za hitro strežbo in dobro obvladovanje položaja!) dobro spravili na žimnice v hodnik pod streho (še spalne vreče mi ni bilo potrebno izvleči). Toda spati mi ni dalo nekaj drugega. Zvečer sem na klop ob peči v jedilnici zložil nekaj vsebine iz nahrbtnika — od hrane do čelne svetilke. Sedel sem, jedel, pil in se pogovarjal z okoli sedečimi gosti, se nekajkrat za kratek trenutek oddaljil — in ko sem čez čas zlagal kramo nazaj, svetilke, vredne 500 šilingov, ni bilo več. Vem, kje je bila nazadnje in tudi na tla ni padla. Ko so vsi »junaki« zapustili jedilnico, sem še enkrat pogledal po tleh. Rekli boste — naivnost. Toda pričakovati, da jo bo »izmaknil« ravno nekdo od tistih »planincev«, s katerimi sem se pogovarjal, tudi ni vsakdanje. Kdorkoli je že bil, se verjetno ni zavedal, da bi me lahko spravil v zelo neugoden položaj (saj novo bom že kupil), če bi imel nekaj težav na turi naslednji dan in bi me lovila noč. Kolikokrat doslej sem ravno s pomočjo svetilke varno prišel na cilj (ne hodim le po »cestah« od Savice do Komne)!

Tokrat sem turo končal že zgodaj popoldne. Trpek okus pa je ostal: ali se bom moral še naprej izogibati kočam, v katerih je čedalje manj planinskega vzdušja? Zanesljivo vem, da spet dolgo ne bom spal v kakšni koči — podrtije, stanovi, zimske sobe in narava so mnogo prijetnejši in tam res srečaš planince, ki jih ni treba zapisati v narekovajih.

Ko sem se skozi Žagarjev graben (bolje bi bilo Razkopani graben) vračal v Ukanc, sem opazil še nekaj. Kaže, da bodo navzgor izpod Zadnjega Vogla potegnili sedežnico — porabili pa bodo kar stare, napol zarjavele stebre, ki so jih dobili bogve kje in ležijo razmetani ob trasi. Se boste upali voziti s sedežnico?

Tako! Če ne bi bilo čudovitega cvetja gori na grebenu, kjer sem hodil, bi se po tej turi v dolino vrnil zelo črnih misli.

Marjan Bradeško

iz planinske literature

Nova Steletova natiska

Fotograf, oblikovalec in samozaložnik, sicer pa samostojni delavec v kulturi France Stele z Gore pri Komendi je ponovno presenetil z novima tiskoma. To sta slikovni vodnik 50 izbranih dvatisočakov in ovitek šestnajstih razglednic Slovenski gorski svet.

Vodnik s podnaslovom Julijske Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke predstavlja petdeset vrhov iz omenjenih pogorij, ki presegajo 2000 metrov; začne se z očakom Triglavom (2864 m) ter konča z Lučkim Dedcem (2024 m) v Kamniško-Savinjskih Alpah. Vsaka gora oziroma vrh je predstavljen z besedilom, ki obsega poleg imena, pripadajočega gorstva in višine še predlog vzpona in sestopa ter splošne podatke ali avtorjeva osebna razmišljanja o gori. Slikovno je vsak dvatisočak predstavljen z avtorjevo črno-belo fotografijo z nazornimi, vendar za videz reprodukcije nemotečimi označbami vrhov in drugih pomembnih točk.

Fotografije nam predstavljajo Steleta kot veščega fotografa, kar je dokazal že v svojih prejšnjih fotografskih knjižnih izdajah in na razstavah. Fotografije vršacev so več kot le dokumentarni ali informativni posnetki, saj je avtor pripravil skrben izbor iz svojega arhiva in se trudil, da je vsak pogled zadostil strogim kriterijem, pa tudi planinski ali alpinistični nazornosti.

France Stele sam pravi, da je »želel napraviti knjižico, ki bo planincu pomagala na pot v najvišje slovenske gore in mu hkrati pomagala brati odprto knjigo gorske pokrajine«. Tako je nastal ličen slikovni vodič žepnega formata, ki je povsem avtorsko delo, saj je poleg založništva, teksta in fotografij tudi obliko-

vanje knjižice avtorjevo. Le strokovna napotila, lektorstvo in prevode osnovnih podatkov v nemščino in angleščino je prispeval Stanko Klinar. Vodnik je natisnila tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

Med ljubitelje gora naj pospremi knjižico misel Juliusa Kugyja z zadnje strani platnic vodnika: »V gori ne iščimo plezalskih odrov, iščimo rajši njeno dušo.«

Komplet osmih barvnih in osmih črnobelih razglednic, ki jih je avtor izdal istočasno, kažejo, kot pravi že naslov ovitka, slovenski gorski svet. Nekatere razglednice so opremljene z verzi ali izreki znanih avtorjev, tako Franceta Balantiča, Riharda Jakopiča ali Juliusa Kugyja. Razglednice, ki vsekakor zadovoljujejo estetske kriterije, bodo dobrodošle na trgovskih policah, saj bodo nedvomno prispevale k pestrosti ponudbe in izboljšanju marsikje že kar katastrofalnega stanja kvalitete teh izdelkov pri nas.

Dušan Lipovec

* * *

Kdor je plodovit, je pač plodovit. Samozaložnik France Stele, lesni inženir z Gore pri Komendi, nas je spet razveselil z dvema delcema, ki ne skrivata težnje, da želita biti umetniški.

Prvo razlaga sam: »Želel sem napraviti knjižico, ki bo planincu pomagala v najvišje slovenske gore in mu hkrati pomagala brati odprto knjigo gorske pokrajine. Pri iskanju po svojem fotografskem arhivu sem dal prednost tistim slikam, ki karseda nazorno kažejo področje, kjer potekajo poti, ali pa gore z njihovih značilnih strani. Veliko pa mi je bilo tudi do tega, da fotografije ne bi imele samo dokumentarne vrednosti.«

Mislim, da je avtor pri izbiri imel srečno roko. Ni se omejil na vsem znane vrhove, povabil nas je tudi na Kredo in Podrto goro, Ograde in Jerebico, Pihavec in Vršake... Na kratko je označil smer, trajanje ture, z nekaj klenimi besedami opisal svoja občutja ob vzponu; tako bo marsikomu pomagano in se bo rajši napotil v svet neznane mu še skrivnosti. Sploh so tiste kratke oznake mojstrsko obrušene. Tudi slikovno gradivo je izbrano z občutkom.

Drugo delce pa so sploh samo slike, razglednice malo večjega formata. Iz njih žari znanje fotografa, ki zna nastaviti lečo in zaslonko, da ujame tisti lesk, ki bitju šele daje pravo žlahtnost.

Oboje sodi v vsako planinsko zbirko, vsakega prijatelja bomo razveselili s tem knjižnim darom.

Nekaj bi pa le pripomnil: Barva ovitka 50 izbranih dvatisočakov je sicer modra, a ni nebesno modra, tudi ne v skladu s kakršnokoli komponento gorskega občutja. Spominja me na plastiko...

Miha Žužek

društvene novice

Dnevi slovenskih planincev

Po dolgih letih letos ni bilo osrednjega dneva slovenskih planincev, na katerem bi se zbrale velike množice planincev, ki bi poslušale slavnostnega govornika iz visokih političnih vrhov in prisostvovale (bolj ali manj) kulturnemu programu ter se nato vrnile v dolino. Na priporočilo Planinske zveze Slovenije so planinska društva pripravila svoje pohode in srečanja: dne 9. septembra naj bi slovenski (in drugi) planinci »zasedli« čimveč slovenskih gorskih vrhov. Vendar planinci niti letos niso mogli čisto iz svoje (stare) kože. PD Nova Gorica je organiziralo pastirski dan pri Krnskih jezerih, to nedeljo in dan pred tem pa je bilo tod tudi srečanje članov osrednjih organov Planinske zveze Slovenije. Ker so številni planinci smatrali to planinsko srečanje za osrednji letošnji planinskoizletniški dogodek, je v lepem vremenu prišlo h Krnskim jezerom več kot 2000 planincev od blizu in daleč: samo v Lepeni je bilo tisto nedeljo več kot 20 posebnih avtobusov. Enako kot na nekaterih drugih planinskih prireditvah tisto nedeljo ter teden dni prej in pozneje niti pri Krnskih jezerih ni šlo brez slavnostnega govornika, ki je bil na pastirskem dnevu predsednik PZS Andrej Brvar. Planinska srečanja pa so bila malone v vseh slovenskih pokrajinah in predelih.

Andrej Brvar je pri Krnskih jezerih med drugim dejal, da so bili dnevi planincev, organizirani vsako drugo nedeljo v septembru, v glavnem zato, da planinska organizacija manifestira svojo množičnost in družbeno veljavo. To so v svojih nagovorih tudi potrjevali ugledni in spoštovani govorniki in gostje iz prvih oblastvenih vrst. To so po Brvarjevih besedah dokazovali tudi mediji: bolj ko je bila ugledna in spoštovana prva vrsta, več prostora nam je bilo odmerjeno v njih.

»Pred planinsko organizacijo in njenimi člani je ta trenutek nekaj razvojno zelo usodnih nalog,« je dejal Andrej Brvar. »Drznil bi si izreči oceno, da bo verjetno reševanje teh vprašanj oblikovalo novo razvojno strategijo v gorskem svetu. Strategijo, ki jo je do neke mere že začrtal dokument »Slovenski gorski svet in planinska organizacija«, bi lahko poimenovali »Sožitje z gorsko naravo«. Če lahko poenostavljeno rečem, da smo v dosedanjih obdobjih predvsem spoznavali naravo in njene zakonitosti, bomo morali poslej tudi živeti in spoštovati njene zakone.

Potreben zasuk v razvoju tudi v gorskem svetu so narekovala novo utrta spoznanja v slovenski družbi, ki so povezana s porabo pitne vode, energije itd. V prihodnje

naj bi ohranili, v nekaterih delih pa celo *zmanjšali standard, ki nam je ta hip na* voljo v planinskih postojankah.

Predvsem pa bomo planinci zahtevali, da bomo povečan obisk v gorah, ki ga nakazuje že letošnja iztekajoča se sezona, prestregli z obstoječimi planinskimi postojankami in domovi. Ne bo pametno, da bi se planinci zopet srečevali s preteklimi izkušnjami, ko smo bili iz nekaterih predelov dobesedno izrinjeni, češ da smo preslab potrošnik. Sedaj se isti predeli srečujejo z nepremostljivimi težavami, ko skušajo v visokogorskem apnenčastem svetu nuditi standard doline.«

Nadalje je predsednik PZS omenil znano dejstvo, da slovenski gorski svet ni enakomerno obremenjen, saj nekaterih goratih predelov svoje domovine planinci skorajda ne poznamo (ali pa jih ne poznamo dovolj). Dejal je, da so med drugim gospodarski, vojaški, policijski in državni razlogi tisti, ki nas odvračajo od teh predelov, da bi jih pobliže spoznali in se vedno znova vračali vanje. »Vsi ti (v narekovajih povedano) objektivni razlogi,« je dejal, »so povzročili veliko krivico ljudem, ki živijo v teh krajih. To stanje jim omejuje njihov *življenjski prostor, zaslužek in perspektivo.* Zato vsem tem predelom dolgujemo kot družba veliko — morebiti planinci še najmanj, ker smo bili (resda maloštevilni, a kljub temu) eni od redkih obiskovalcev. Planinska organizacija bo za vsakega od teh predelov morala izdelati svojo planinsko *politiko, tudi za Trento, kjer pa jo že* nekaj let pridno uresničujemo. S pomočjo mladinskih planinskih taborov pomagamo pri oživljanju visokogorskih planin, vzgojo in izobraževanje mladih kadrov načrtno izpeljujemo v tem predelu, založniški projekti *ne zanemarjajo Trente, tudi sama po* sebi skromna sredstva družbene pomoči smo namenjali v planinske postojanke na tem območju.«

Kljub vsem priporočilom (in tudi že kakšni kritiki) vse kaže, da osrednjega slovenskega zborovanja nekje v gorah ni mogoče kar tako ukiniti. Morebiti ta srečanja v prihodnje ne bodo tako množična, kot so bila včasih, verjetno tudi ne bo potrebno, da bi na njih govorili ljudje iz političnih vrhov, planinci pa se bodo še kar srečevali: preprosto zato, da bi se nekateri od njih enkrat na leto videli.

90 let triglavske pesmi

Letos je devetdeset let, kar je Družba sv. Mohorja v Celovcu leta 1900 izdala II. zvezek Slovenske pesmarice, ki jo je uredil Jakob Aljaž. V njej je z notami objavljeno 90 pesmi. V pesmarici je med drugimi objavljena tudi pesem J. Aljaža — Slavina »Triglav«. Letos je torej devetdeset let, kar so bile zapisane in z notami opremljene besede »Oj Triglav, moj dom, kako si kra*san! Kako me izvabljaš iz nizkih ravan...«* Uglasbil jo je Jakob Aljaž, besedilo pa je napisal Slavin.

Devetdeset let je tudi, kar je F. S. Finžgar napisal pesem »Peričnik«, ki jo je uglasbil J. Aljaž. V opombi k tej pesmi je J. Aljaž zapisal: »Peričnik, slavni slap, jedno uro hoda po lepi poti od postaje Dovje na Gorenjskem, občudovan od potnikov, se odlikuje od drugih slapov po Tirolskem, ker prosto pada (30 m visoko) tako, da se za njim pod steno lahko hodi. V razpršenih kapljicah se vidi pri solnčnem svitu lepa *mavrica...«*

Ni pa to prva takšna pesmarica. Že leta 1896 je Družba sv. Mohorja v Celovcu izdala I. zvezek Slovenske pesmarice, ki jo je tudi uredil J. Aljaž. Mož je tedaj »na Dovjem na sv. Mohorja in Fortunata dan 1895« napisal uvod k pesmarici in med drugim citiral besede A. M. Slomška: »Radi bi peli Slovenci in Slovenke, Bog, da bi znali! Česar človek ne zna, tega se

Planinci in Zeleni na Hrvaškem

Medtem ko se je Planinska zveza Slovenije odločila, da bo slejkoprej ostala nestrankarska društvena organizacija, ki bo po potrebi in glede na posamezne programe sodelovala z zanimivimi strankarskimi programi katerekoli stranke, je prišla iz hrvaškega planinskega društva Runolist v Oroslavju drugačna pobuda, ki je objavljena v zadnji številki hrvaškega planinskega glasila Naše planine. »Ob ustanovitvi Zveze zelenih Hrvaške (SZH),« pišejo člani Runolista, »predlagamo kolektivno včlanitev vseh društev Planinske zveze Hrvaške v to zvezo, in to, da bi v *našem glasilu Naše planine dali* na voljo nekaj prostora za novice o akcijah zelenih. Program in delovanje planincev in SZH imata veliko skupnega in smatramo za potrebno, da bi drug drugega dopolnjevali in drug drugemu *pomagali. Ker je Planinska zveza starejši* in izkušenejši ‚brat', se spodobi, da pomaga in ponudi roko podpore mlajšemu — Zvezi zelenih. Verjetno uredništvo Naših planin ne bo ignoriralo ustanovitve in dela Zveze zelenih, kot tega *ne bodo storila uredništva večine* naših dnevnikov, radia in TV. Upamo, da bomo že v naslednji številki NP brali o sodelovanju in podpori.«

mora učiti; tudi šola veselega petja mora biti pri poštenih, dobrih ljudeh. Náte jih torej čednih pesmic lično zbirko!« Tako je zapisal A. M. Slomšek v zbirki »Šola lepega petja« in štirideset let pozneje J. Aljaž: »Náte tedaj novi šopek zbranih pesnij, slovenski pevci in pevke, pa tudi čitatelji, da z njimi ogrevate svoje srce!«

Med 72 pesmimi najdemo v tej zbirki pesmi »Veseli pastir« in obilico drugih bolj ali manj znanih. Kdo danes ne pozna pesmi »Triglav« (V gorenjsko oziram se skalnato stran, Triglava blešče se vrhovi...), ki jo je napisal M. Semrajc, uglasbil pa J. Fleišman, ali pesmi Simona Gregorčiča »Nazaj v planinski raj«! Še se spomnimo pesmi bratov Ipavec, npr. v prvem zvezku objavljene pesmi dr. Gustava Ipavca »Slovenec sem«, še se spomnimo pesmi Antona Slomška, npr. »Veselja dom« (Preljubo veselje, oj, kje si doma...).

Devetdeset let je, kar je bila objavljena himna Triglava, zato je prav, da se spomnimo dela Jakoba Aljaža, ki ni samo ohranil Triglavski svet Slovencem, ampak je med drugim s prvo in drugo »Slovensko pesmerico« častno nadaljeval delo Antona Martina Slomška, ki je Slovencem ohranil Maribor.

Aljaž je zbral in objavil 161 slovenskih pesmi.

Franc Ježovnik

Janez Mrak — 90-letnik

Če v Radovljici vprašate za Repeškovega Janeza, vas bodo napotili k čilemu, zdravemu in krepkemu možu prav mladeniškega videza, ki bi z lahkoto utajil kar precej let. Ko sem ga zgodaj zjutraj obiskala, je že zamesil testo za rezance, vmes pa je še skočil po mleko. Zelo rad in veliko je v življenju kuhal; bil bi lahko odličen kuhar.

Janez Mrak se je rodil 5. septembra 1900 kot pristen Gorenjec, Radovljičan. Njegov dom je v starem mestnem jedru, ki ga krasi pred leti odkrita in restavrirana freska višarske Marije. Bili so sosedje z Roblekovimi, dobro se še spominja očeta in sina Huga. Verjetno ga je prav on navdušil za planinstvo, saj je med planinci že prek 70 let. Pomagal je pri gradnji prvih koč, kuhal in »nosil na mizo«. Najraje je zahajal na Begunjščico, v »Vilfanco«, saj Roblekovega doma takrat še ni bilo.

Oče je bil čevljar in brivec ter precej strog mož. Vseh pet otrok je moralo trdo in pošteno delati, saj so imeli nekaj polja in travnikov, pri hiši pa konja in kravo. Kot vsi mladi se je tudi Janez kdajpakdaj izmuznil delu in jo ubral tudi na Triglav. Utrujenemu je ob vrnitvi oče dejal: »Če si lahko šel na Triglav, boš pa še travnik pokosil!«

Izučil se je za brivca. Osemnajstleten je dočakal konec I. svetovne vojne v Judenburgu. Po srečni vrnitvi je pridno delal in kupil hišo, v kateri si je uredil brivsko frizerski salon, ki ga je upravljal do upokojitve 1. januarja 1984. Njegova stranka je bil tudi Jakob Aljaž. Tudi zadnjo vojno je srečno prestal, čeprav je bil aretiran in zaprt v Šentvidu.

Janez je svoje stranke »obril« tudi za planinsko članarino in tako pridobil društvu precej novih članov. Članarino je pobiral do svojega 85. leta.

Resno bolan ni bil nikoli; bolan je le, če nima dela. Ne more biti pri miru, vedno mora nekaj početi doma ali na vrtu. Svojim letom, ne starosti, pripisuje zmernost — zmernost v vsem. Ne pije, ne kadi, hodi spat »s kurami« in vstaja pred njimi. Čeprav se letnic ne spominja, pa prav dobro ve, kako je nastajalo mesto, veliko zanimivega ve povedati o dogodkih, ljudeh in takratnem življenju. Škoda, da ni pisal kronike! Zelo rad se udeležuje izletov in se vozi naokoli, najraje z letalom. Po naravi je vedno nasmejan in dobre volje, hudomušen in po svoje nabrit, da mu ni vedno vsega verjeti.

Janez je bil dolgoletni član upravnega in nadzornega odbora ter prizadeven poverjenik PD Radovljica. Letos se je udeležil proslave 95-letnice društva pri Valvasorjevem domu, saj je le pet let mlajši od društva. Za svoje dolgoletno delo je prejel več častnih znakov, priznanj in pla-

keto PZS, društvo pa ga je imenovalo za častnega člana. Še vedno se živo zanima za delo društva.

Ob tem lepem in častitljivem jubileju mu planinci prav prisrčno čestitamo in želimo, da bi ob velikem razumevanju in skrbi nečakinje Maje in njene družine tako krepak in zdrav dočakal svojo stoletnico.

Verenka Mencinger

Delovni tabor v Trenti

V Trenti je bil od 7. do 21. julija letos 12. planinski delovni tabor, ki se ga je v organizaciji Republiškega odbora za prostovoljno delo in Mladinske komisije pri Planinski zvezi Slovenije udeležilo 57 dijakov, študentov in zaposlenih mladincev, od tega 47 Slovencev, štirje Francozi, po dva Poljaka in Američana ter po en Kanadčan in Belgijec. Povprečna starost udeležencev je bila 19 let in pol.

Udeleženci tabora so opravljali pet različnih del. Ena od skupin je popisovala divja odlagališča smeti in ugotovila, da je na območju Trente 63 večjih in manjših odlagališč, kar seveda lahko zbuja zaskrbljenost: čeprav je Trenta del Triglavskega narodnega parka, se onesnaževanju ne more izogniti. Podatke o divjih odlagališčih bodo strokovno obdelali in poslali v skupen kataster divjih odlagališč za celotno območje Slovenije.

Vendar udeleženci tabora na divja odlagališča niso samo opozarjali, ampak se je ena od skupin lotila tudi čiščenja smetišč in še predvsem planinskih poti. Deloma so očistili in deloma poskusili očistiti točke in poti Zapoden, Zapoden—Špička, območje Vršiča, Vršič—Mojstrovka, pot Zadnjica—Luknja, Luknja, Zadnjica—Prehodavci, Lepeče—Trebiški dol, Zadnjica, Zadnjica—Kriški podi, breg Krnskih jezer, Lepena—Krnsko jezero in okolica Kugyjevega spomenika. V dolino so prinesli 163 velikih črnih vreč smeti.

Tretja skupina je pomagala uresničevati projekt Soška pot, ki si ga je zastavil Triglavski narodni park. Projekt bo povezal s pešpotjo izvir Soče z Bovcem. S pomočjo delavcev Triglavskega narodnega parka so udeleženci tabora opravili več kot 500 delovnih ur, ko so nadelovali pot, jo čistili ali širili in postavljali lesene stopnice, kjer je bilo treba. Ko bo projekt končan, bo to za Trento velika pridobitev, saj zdaj z enega konca Trente na drugi ni mogoče iti peš drugače kot po asfaltu.

Kot je že navada na planinskih taborih, je ena od skupin pomagala domačinom pri kmečkih opravilih, predvsem še pri košnji in spravilu sena. Letos so pomagali tudi Pretnarjevim, ki si urejajo novo domovanje; staro jim je namreč lani ogrozil zemeljski plaz. V celoti so letos pomagali na osmih domačijah.

Naposled so udeleženci letošnjega mladinskega tabora opravili nekaj vzdrževalnih del v svojem vzgojnoizobraževalnem centru v Bavšici. Kot vemo, je ta center potreben temeljitejših popravil, ki jih bodo lahko opravili le strokovnjaki, ko bo seveda na voljo veliko denarja.

Vsak dan je na letošnjem taboru delalo povprečno 50 ljudi, vsak od udeležencev je povprečno opravil deset delovnih dni, v celoti pa je bilo opravljenih 3358 delovnih ur. Poudariti velja, da je letošnji tabor v celoti finančno pokril Republiški odbor za prostovoljno delo.

Deset udeležencev iz tujine se je odlično vživelo v okolje in je aktivno sodelovalo pri vseh dejavnostih, tudi pri interesnih dejavnostih, ki so bile karseda pestre; med drugim so udeleženci šli tudi na izlet na Triglav.

Kot je vodja letošnjega tabora Samo Gjerek zapisal v poročilo, je tabor izpolnil vsa pričakovanja, več kot odlično pa je bilo sodelovanje s Triglavskim narodnim parkom.

Koča na Travniku

V nedeljo, 2. septembra letos ob 10. uri, je planinsko društvo Ljubno ob Savinji svečano odprlo obnovljeno in povečano planinsko Kočo na Travniku, ki se je prej imenovala Antejevo zavetišče. Koča stoji južno pod vrhom Velikega Travnika (1637 metrov) in severno od Malega Travnika (1532 metrov) na Široki trati ob transverzalni poti med Smrekovcem (2 uri 30 min.) in kočo na Loki pod Raduho (2 uri). Na sever je 20 minut na Turnovko, z Ljubnega peš do koče pa je tri ure in pol.

Kljub slabemu vremenu se je zbralo kar precej planincev iz okolice in s Koroške. Slavnostni govornik je bil Martin Aubreht, član gospodarske komisije pri PZS. V imenu PZS je navzoče nagovoril podpredsednik Jože Dobnik, v imenu Savinjskega MDO je povedal nekaj o delu in zgodovini Miro Žolnir. Spregovorili so še predsednik PD Mozirje Franci Steiner (ki je podaril sliko), PD Rečice ob Savinji (ki je izročil praktično darilo) in Tone Ikovic v imenu PD Solčava. Tri deklice z Ljubnega so prisrčno deklamirale pesmice, tri zapele in zaigrale na kitaro, nekaj pesmi pa je zapel še moški pevski zbor iz Ljubnega. Za dobro razpoloženje je poskrbel trio iz Luč. O gradnji in poteku del je spregovoril predsednik gradbenega odbora Lojze Mikek.

Predsednik PD Ljubno Edi Marovt je podelil priznanja graditeljem, trije člani pa so prejeli častne znake Planinske zveze Ju-

Hladno pivo na Triglavu

Pivnica na vrhu Triglava dela po načelu resnično prostega trga. Kadar je Triglavski greben gosto posejan z obiskovalci, je cena male pločevinke piva 35 ali 40 dinarjev, če pa je gornikov malo, dobijo hladno pivo za 30 dinarjev. Podjetneža zaslužita dobro. Razlika med uvozno in prodajno ceno pločevinke Gösser je pet- do šestkratna. Za prostor ne plačata nič, davkov tudi nobenih, inšpektorjev pa na triglavski višini tudi ni.

Tekst in foto: Bine Vengust

goslavije. Podpredsednik Jože Dobnik je pozval odbor, naj za te graditelje pripravi predloge za častna odlikovanja PZS kot oddolžitev za delo, saj so opravili prek *3000 prostovoljnih ur.*

Z razširitvijo se je število ležišč v koči povečalo na 16, v nujnih primerih pa *lahko v koči prespi 26 planincev.* Skupno ležišče za šest planincev je prestavljeno nad drvarnico. Koča bo v sezoni odprta do konca septembra ob sobotah in nedeljah. Hrane zaenkrat v koči ne predvidevajo, dobiti bo mogoče tople napitke in pijače, za skupine pa je možen tudi drugačen dogovor.

Dostop do koče je možen po gozdni cesti (okoli 15 kilometrov), ki se odcepi dva kilometra nad Ljubnim (smerna tabla) ali pa iz Ljubnega do Ljubenskih Rastk ter dalje mimo Tratnika pod Hlipovcem do odcepa v Dolinah (okoli 10 km). S ceste sta dva pristopa: položnejši po vlaki (40 min.) in strmejši z Dolin (30 min., malo višje kot prejšnji dostop). Peš je z Ljubnega mimo Sv. Primoža, čez Oltarno peč, Zelenjak in mimo M. Travnika okoli tri ure in pol. Iz Rastk mimo Tratnika in čez Mrzle vode je okoli tri ure hodá. Z Rastk je možno po dolini Žepa mimo Robnika in Robnikove planine do koče.

B. J.

Brez novih gradenj!

Na občnem zboru PD Kamnik so sprejeli sklep, da se ne strinjajo z načrti RC Velika planina o gradnji objektov na Veliki planini in z namenom RC Krvavec o širjenju smučišč proti Kalškemu grebenu. Ogrožena je namreč podtalna voda, ki oskrbuje mesto in kraje pod vznožjem. Menijo, da bi morale biti Kamniške in Savinjske Alpe narodni park.

Po gorah Jugoslavije

Gorenje Servis iz Velenja v okviru sindikata in planinske skupine že več let organizira izlete po jugoslovanskih gorah. Doslej so obiskali Makedonijo in Hrvaško, konec junija letos pa so se za pet dni

podali v Bosno in Hercegovino. Izlet v to republiko je bil skrbno pripravljen, 42 udeležencev je bilo zadovoljnih s programom. Večina se je povzpela na Maglić in Zeleno glavo v Prenju. Tudi sicer jih je navdušila BiH, ki je velika za približno 2,5 Slovenije in ima povprečno nadmorsko višino okoli 700 metrov.

Prvi dan je pot vodila do Goražda s postanki v Bihaću, na Plivskem jezeru in v Sarajevu. V Bihaću je bil ogled tovarne Gorenje-Bira. Na Plivskem jezeru delajo začetne korake v turizmu; za večji razmah bi morali najprej očistiti obalno vodo. Sarajevo daje že pravi velemestni videz. Goražde ob Drini pa je prav živahen kraj, še posebno v večernih urah. Njihovi planinci že vrsto let sodelujejo z vrstniki iz Raven na Koroškem.

V spremstvu predstavnika PD Goražde smo se drugega dne zgodaj zjutraj odpeljali do Tjentišta, od koder je bilo še pred leti na najvišji vrh BiH Maglić (2386 m) okoli 5,5 ure hoje, sedaj pa solidna gozdna cesta, ki pripelje na Lokve-Drnečišče, vzpon skrajša za najmanj polovico. Pot na vrh je lepo speljana in označena; odlikujejo jo zanimivi pogledi proti bližnji Črni gori, bujno visokogorsko cvetje, pa tudi odpadkov ni. Čeprav je bila sobota, na celotni poti nismo srečali niti enega planinca. Kovinska zastava in spominska plošča na vrhu sta nas prijetno presenetili. Razgledovali smo se po bližnjih vrhovih Bioć, Volujak, Zelengora. Med povratkom smo si z zanimanjem ogledali še pragozd Peručica ter spominska obeležja na Tjentištu. Ta dan smo zaključili v Mostarju.

Sledil je prost dan, ki smo ga namenili najprej ogledu mestnih znamenitosti, nato pa obiskali bližnje Medjugorje. Tudi vožnja po dolini zelene Neretve do Konjica je zelo slikovita. Popoldne smo namenili obisku Boračkega jezera.

Po dnevu počitka smo v spremstvu treh vodnikov iz PSD Borašnica iz Konjica obiskali še Zeleno glavo v Prenju (2123 m). Tudi Prenj nas je navdušil s svojo prostranostjo in bogatimi razgledi — kljub osemurni hoji v obe smeri in zaprti koči na planini Jezerce. Tudi na tej turi smo srečali le dva pastirja ovc. Gostoljubni gostitelji so nam na zaključku izleta pripravili še srečanje ob Neretvi in poskrbeli za odžejanje. Dogovarjali smo se za prihodnje sodelovanje in njihov obisk slovenskih gora. Najbolj jih vleče na Triglav, kamor se bomo, smo sklenili, skupaj odpravili septembra letos. Sicer pa so planinski pogovori v motelu tekli še pozno v noč; izmenjali smo izkušnje glede izletov, koč, financ.

Zadnji dan smo si ogledali še spominski park »Bitka na Neretvi« v Jablanici, ki pa žal ni več tako skrbno negovan kot pred nekaj leti. Občudovali smo lahko mogočno kuliso gora od Čvrsnice do Prenja. Domov smo se vračali prek Banja Luke z lepimi in bogatimi vtisi na gore v BiH in z željo, da še pridemo v ta precej prvobiten svet. Čeprav je za drugo leto predviden obisk Durmitorja v Črni gori.

Miroslav Žolnir

Popusti v avstrijskih kočah

Predsednik Planinske zveze Jugoslavije inž. Tomaž Banovec nam je sredi letošnje poletne planinske sezone posredoval pismo sekcije Avstrijske gorniške zveze (Oesterreichischer Gebirgsverein), ki ga je poslala jugoslovanski krovni planinski organizaciji. Med drugim v tem pismu piše:

»Pred kratkim je vodstvo naše zveze sklenilo generalno povabiti gorske turiste iz vaše dežele, naj prenočujejo v naših kočah. Naša sekcija je namreč v Avstrijski planinski zvezi (Alpenverein) sekcija z največjim številom koč in postelj. Na ta način želimo dati svoj prispevek k razumevanju med ljudmi in dati vašim rojakom možnost, da spoznajo čudovit gorski svet v Avstriji.

Za leto 1990 želimo ob 100-letnici Avstrijske gorniške zveze (Gebirgsverein) ljudem iz vaše dežele dati še posebno cenovno ugodno možnost za obisk pri nas: na noč bomo zaračunavali na skupnih ležiščih za otroke 30 in za odrasle 40 šilingov ter za prenočevanje v posteljah s posteljnino in v manjših sobah 60 šilingov (enkratno pranje posteljnine 20 šilingov). Za takšno ceno v vsej Zahodni Evropi ne najdete možnosti za spanje. Naše posebne cene so vezane na članstvo C, ki ga je mogoče kupiti za 120 šilingov. Polpenzion z zajtrkom in večerjo stane 165, šestdnevni polpenzion pa 850 šilingov. Največ koč je odprtih tudi pozimi, ko se je okoli njih mogoče smučati.«

Poleg tega je v pismu tudi napisano, da jugoslovanski gorniki lahko sodelujejo pri avstrijski ponudbi popotništva in plezanja, da so vse planinske poti v deželi dobro markirane in da si je mogoče nabaviti najboljše planinske karte (zemljevide).

»Vsi prijatelji gorá so v naši deželi dobrodošli,« je na koncu zapisano v tem pismu. »Povejte to tudi svojim prijateljem. Pošljite nam naslove planinskih in drugih gorniških društev. Sporočite nam, koliko prospektov, cenikov in vodnikov po kočah potrebujete.«

Glede na takšna pisma in na nešteto izkoriščenih propagandnih možnosti se seveda ne smemo čuditi, da Avstrija toliko zasluži s turizmom, kolikor pač zasluži. Seveda pa se ob tem lahko spomnimo tudi oskrbnikov v nekaterih planinskih ko-

čah v Sloveniji, ki zviška ali celo odklonilno gledajo na planince iz vzhodnih držav — ki bodo nemara prav kmalu imeli tudi konvertibilni denar za plačevanje svojih planinskih konjičkov.

Nočni pohod

V soboto, 21. julija, je bil tretji planinski nočni pohod na Goro Oljko. Po prihodu zadnjega vlaka iz Celja v Šmartno ob Paki je kolona krenila ob Hudem potoku na Vedeta in mimo Rogeljškove kapele k planinskemu domu na Gori Oljki. Tu je vsak obiskovalec dobil čaj in poseben žig pohoda, »novi« pa tudi pohodno izkaznico. Vpisanih nas je bilo 49. Najmlajša Cirila Vodovnik in najstarejši Alojz Čater sta dobila knjižni nagradi. Lune ni bilo, zvezde pa so visele in orientacija s pomočjo Velikega voza ne bi smela delati preglavic.

Za naslednje leto načrtujemo pohod blizu polne lune in morda meseca junija.

B. J.

Zgled, ki naj vleče

Planinska koča na Snežniku je menda ena od prvih pri nas, kjer kajenje ni le nezaželeno, ampak preprosto prepovedano. V tej koči namreč že dolgo časa ne kadijo. »Tako smo se odločili in zaradi tega nimamo z obiskovalci nobenih težav,« pravi oskrbnik koče Jože Žnidaršič. Pravi, da zdaj to sploh ni težko, začetek pa je bil težaven — »toda začeti je treba«. Čeprav prihaja v kočo tudi veliko kadilcev, skoraj nihče ne nasprotuje tej prepovedi, ampak se kar vsi strinjajo s tem, naj kadi zunaj, pred kočo, kdor že mora kaditi.

Še so meceni

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar:

Matija Tuma, Ljubljana, 700 din.
Slavica Tovšak, Hoče, 350 din.
Bine Vengust, Ljubljana, 150 din.
Irena Curk, Vipava, 250 din.
Danica Zorko, Ljubljana, 200 din.
Marinka Madjanovič, Ljubljana, 400 din.
France Škrbec, Ljubljana, 200 din.

V gotovini so prispevali za Planinski vestnik:

Ciril Magajne, Nova Gorica, 100 din.
Sonja Kajzer, Maribor, 20 din.
Marija Šestan, Ljubljana, 300 din.
Tone Knaflič, ZRN, 206 din.
Andrej Brvar, Ljubljana, 2960 din.
Dr. Miha Potočnik, Ljubljana, namesto cvetja na grob pokojnemu Tonetu Boletu, 500 din.
Viktor Avbelj, Ljubljana, namesto cvetja na grob pokojnemu Tonetu Boletu, 500 din.

V korist Gorske reševalne službe RS so odstopili avtorski honorar:

Helena Giacomelli, Domžale, 1150 din.
Prof. dr. France Novak, Ljubljana, 250 din.

Mali oglasi

Dne 14. avgusta smo tri planinke hodile od Hribaric proti Sedmerim triglavskim jezerom in med potjo našle fotografski aparat. V koči smo spraševale, če ga kdo pogreša, pa se ni nihče oglasil. Kdor je ta dan v bližini Ledvičnega jezera pozabil fotografski aparat znamke Practica, naj pokliče telefonsko številko 061/877-342 v Kresnicah — pa ga bo dobil, če bo znal opisati nekatere podrobnosti najdenega predmeta.

V. Hribar

* * *

Družbo dveh fantov in enega dekleta iz Savinjske doline, s katero sem se 23. julija lani povzpel na Triglav, prosim, naj se mi javi po telefonu na številko 062/631-663 ali pa na naslov Laznica 70, 62341 Limbuš.

Ivan Kocutar

* * *

(Vnovič sporočamo planincem — in seveda naročnikom in bralcem Planinskega vestnika —, da objavljamo male oglase zastonj. Tako bi želeli, da bi prijatelji gorskega sveta pomagali drug drugemu prodajati, kupovati, menjavati, se vnovič srečevati — in se tudi spoznavati. Opozorite na to tudi svoje planinske tovariše — in nam seveda pišite. Op. ur.)

Opravičilo za napako

Komisija za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije je uredništvu Planinskega vestnika poslala v objavo naslednje opravičilo, pojasnilo in prošnjo:

»Pri tisku koledarja KJER TIŠINA ŠEPETA 1991 se je zgodila neljuba napaka na škodo gospoda BOGDANA BRICLJA iz Mojstrane. Na listu za september je pri sličici SVIZEC napačno naveden kot avtor g. ROBERT BRUS, kar pa ni res. Pravi avtor je namreč g. BOGDAN BRICELJ, kateremu se s tem opravičujemo za moralno škodo, ki jo je utrpel. Kljub popravkom pri obeh korekturah, ki smo jih pisno sporočili tiskarni, se je ta napaka prebila v končni tisk in je zdaj razmnožena v 30 000 izvodih.

Prosimo vse uporabnike koledarja KJER TIŠINA ŠEPETA, da na septembrskem listu pri četrti sličici desno lastnoročno popravijo ime, tako da bo kot avtor sličice SVIZEC naveden g. BOGDAN BRICELJ.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE«

gorenje servis

p.o., 63320 Velenje, Partizanska cesta 12
Telefon: (063) 853 231
Telegram: Gorenje Servis
Telex: 33637 sogor yu
Žiro račun: 52800-601-21319 SDK Velenje
Žel. postaja Velenje – Industrijski tir

NAŠA DEJAVNOST:

- ***servisiranje izdelkov Gorenja***
- ***generalna popravila***
- ***montaže programov notranje opreme***
- ***priklopi štedilnikov in pralnih strojev***
- ***projektiranje, montaža in vzdrževanje toplotnih črpalk***
- ***projektiranje, montaža in vzdrževanje skupinskih antenskih naprav***
- ***vzdrževanje in servisiranje sistemov kabelske televizije***
- ***obnova nadomestnih delov***
- ***strokovno svetovanje***

LEPOTE POKRAJINE OB ZGORNJI SAVINJI LAHKO POSTANEJO TUDI VAŠE

Velika knjiga o gorah Savinjskih Alp, o dolinah pod njimi ter o kulturi prebivalcev porečja ob zgornji Savinji.

FOTOMONOGRAFIJA
ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA

avtor: Matevž Lenarčič

avtorji teksta: prof. dr. Ljerka Godicl
prof. dr. Anton Ramovš
Jože Svetličič
Aleksander Videčnik
dr. Anton Žunter

V Sloveniji je nekaj področij, kjer je skoncentriranega veliko naravnega in kulturnega bogastva. Eno izmed njih je gotovo Zgornja Savinjska dolina z mogočno verigo Savinjskih Alp, ki po svoji lepoti in naravni ohranjenosti predstavlja biser slovenske zemlje.
Valovi masovnega, ekološko vprašljivega povojnega turizma so to dolino k sreči zgrešili. Ostala je vrsta neokrnjenih krajinskih prizorišč in pokajina z bogato naravno in kulturno dediščino.

Tekst v knjigi bo preveden tudi v angleški in nemški jezik.
Izid knige bo v decembru letošnjega leta.

208 strani velikega formata (24 × 30 cm), 160 izvrstnih barvnih fotografij na umetniškem papirju, več kot 50 strani zanimivega teksta, trda vezava, ovitek, v prednaročilu le za 590,00 din.

Plačate lahko tudi v dveh obrokih.

Po izidu bo knjiga okrog 20 % dražja.

POHITITE!

Knjigo Zgornja Savinjska dolina lahko naročite po pošti na naslov EPSI, Novi dom 26/a, 61420 TRBOVLJE, ali po telefonu vsak dan na številko (0601) 22 630.

NAROČILNICA

PH 90 0000

Naročam knjigo
ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA po prednaročniški ceni 590,00 din

Plačal(a) bom:
– v enem obroku
– v dveh zaporednih mesečnih obrokih

Priimek ..... Ime .....

Ulica, hišna št. ..... Kraj .....

Poštna št. ..... Mat. št. oseb. izkaz. .....

Leto rojstva .....

Naročilnica zavezuje naročnika in založnika. Morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Trbovljah.

Datum: Podpis:

IZKORISTITE PRILOŽNOST IN POHITITE Z NAROČILOM